

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Filozófiai Intézet
Szabad bölcsész szak
BA – levelező



Gulyás Fruzsina
A látássérültek kommunikációja

Dr. Urbán Anna
egyetemi docens
konzulens

Miskolc
2014

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	1
I. Fogalmak a látássérüléssel kapcsolatban.....	3
1. Látássérült.....	3
2. Aliglátás.....	3
3. Gyengénlátás	4
4. Vakság	4
II. Látássérülteket segítő eszközök.....	6
1. Vakok számára kifejlesztett írásrendszerek.....	6
1.1. A Braille írás	8
1.2. Számítógép és beszélő eszközök	11
III. A látássérültek és a nonverbális kommunikáció	15
IV. Látássérülteket segítő eszközök a közlekedésben	22
1. Fehérbot.....	22
2. Vak jelzéssel ellátott közlekedési lámpa	22
3. Vakvezető kutyák	23
4. Liftek	26
5. Makettek	26
V. Látássérülteket segítő intézmények	28
1. Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége	28
2. VIZUS alapítvány a látássérültekért.....	30
3. Látó-Tér Alapítvány	31
4. Fehér Bot Alapítvány	32
5. „Informatika a látássérültekért” Alapítvány	33
6. Vakok Állami Intézete.....	34
7. Vakok Óvodája, Általános Iskolája.....	36
8. Vakok Batthyány László Római Katolikus Gyermekotthona, Óvoda, Általános Iskola.....	37
VI. Látássérültek a társadalomban.....	40
1. A fogyatékos emberek, ezen belül a látássérültek számának alakulása, megoszlása	40
2. Kérdőíves felmérés a látássérültek helyzetéről	41
2.1. A látássérültek által kitöltött kérdőívek.....	42
2.2. Látássérült embert közelebbről ismerő látók kérdőíve.....	44
2.3. Látássérült embert közelebbről nem ismerő látók kérdőíve	49

VII. A látássérültek és a művészetek	52
1. Zene	52
2. Irodalom	53
3. Kiállítás.....	54
4. Színház, mozi	56
Összefoglalás	57
Irodalomjegyzék	60
Summary	63
1.sz. melléklet	1
2.sz. melléklet	15
3.sz. melléklet	51

*„A kedvesség az a nyelv, amelyen a süket hallani tud, a vak pedig látni.”
(Mark Twain)*

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani elsősorban a családomnak, akik segítettek a képek keresésében és elhelyezésében, valamint a szakdolgozat formába öntésében, hiszen ezeket látáshiányom miatt nem tudtam volna egyedül megcsinálni. Ezen túl a kérdőívek internetes kialakításában, majd a kiértékelésben is segítségemre voltak, így könnyebbé, gyorsabbá téve a munkát. Velük és a csoporttársaimmal közreműködésben gyűjtöttük a forrásokat, amelyek nélkül nem tudtam volna megfelelően tájékozódni a témában. A családtagjaim voltak az első kontrollom a helyes fogalmazásban is. A legtöbbet a lelki támogatás jelentett tőlük és a barátaimtól.

Köszönetemet fejezem ki konzulensemnek, Dr. Urbán Anna tanárnőnek a tanácsaiért és a pozitív kritikáért. Minden oktatómnak, aki három év alatt tanított, köszönöm az elfogadást, a támogatást és azt, hogy igyekeztek hasonló elvárásokkal fordulni felém, mint minden más hallgató irányába. Ez sokat jelent számomra. Hálás vagyok a csoporttársaimnak a barátságukért, és a három éven keresztül tanulmányi és fizikai segítségért. Nagy örömmel tölt el, hogy általában egyetemi kérdésekben én is tudtam nekik segíteni. Nagyon köszönöm szüleimnek és testvéreimnek Adriennek és Kristófnak, hogy az egyetemi évek alatt velem együtt jegyzetelték a diktafonra felvett előadásokat és segítettek átírni a scannelt szövegeket általam is olvasható formába.

Köszönöm Jacsóné Magdikának, hogy az egyetemi tanulmányaim alatt minden egyedi problémámat nagylelkűen és szolgálatkészen igyekezett megoldani.

Hálás vagyok mindenkinek, aki lelkiismeretesen, idejét rászánva kitöltötte a kérdőíveket. Sok tapasztalatot, élményt adott, érdekes látni a különböző életkörülmények között élők véleményét.

Köszönöm mindenkinek, aki mellettem állt.

Bevezetés

Szakkolgozatomat a látássérültek kommunikációjának témakörében írom. Azért ezt választottam, mert magam is érintett vagyok – egyéves korom körül vesztettem el a látásomat –, tehát egész életemet végigkíséri, hogyan is lehet így boldogulni. Ráadásul kerekesszékekben élek, így pozitív és negatív tapasztalatokkal egyaránt rendelkezem több oldalról is. Szeretném bemutatni, hogy az ilyen fizikai problémával küzdő emberek is teljes életet tudnak élni. A fogyatékkal élők lelkiileg többnyire egészségesek, és bár fizikailag támogatásra szorulnak, mentális értelemben ők is tudnak segítséget nyújtani embertársaiknak, ha másképpen nem, meghallgatják őket. Sokszor nyitottabbak mások nehézségeire, könnyebben átérzik azokat. Általában nehezen, félve közelednek felénk, pedig szeretnénk mi is ugyanolyan baráti, emberi kapcsolatokat kialakítani, mint bárki más.

Akaraterővel és biztos, támogató háttérrel szinte bármire képes lehet, akár sérülten is az, akinek vannak céljai, van miért élnie, küzdenie. Képesek vagyunk mi is lelkiismeretes, sikeres tanulmányokra, illetve teljes értékű munkát végezni. Ehhez azonban szükség van arra, hogy kapjunk esélyt, hogy ezt meg is mutassuk és így bizalommal legyenek irántunk. Célom az is, hogy bemutassam, milyen eszközök segítenek minket a számítógép használat terén, hogy megismertessem a Braille írás felépítését és használatát. A vakok általában verbálisan kommunikálnak. Egy fejezetben végigveszem a nonverbális jelzéseket, melyiket mennyire érzékelik, használják-e a vakok. A látássérültek nagy része igyekszik egyedül közlekedni az utcákon. Szeretném ismertetni azokat a segédeszközöket is, melyek ebben állnak rendelkezésünkre. Számos intézmény van országszerte, amelyek támogatásukról biztosítanak minket akár a tanulmányaink, akár a mindennapi problémáink, vagy a kultúra terén. Kérdőíveken keresztül bemutatom a látók és látássérültek véleményét is a társadalmi hozzáállásról szerzett tapasztalataik alapján, az egymáshoz való viszonyukat, illetve hogy a vakok hogyan boldogulnak életük során.

Számos okból elveszthetik látásukat az emberek. Okai lehetnek valamilyen betegség, baleset, méhen belüli fertőzés, születéskori oxigén-hiányos állapot, koraszülés, számos más helyzet. Abban is különbség van, hogy ki milyen életkorban lesz vak – veleszületett látáskárosodása van, vagy később vesztette el látását. Ettől is függ, hogy ki hogyan tudja állapotát elfogadni, feldolgozni és megoldásokat találni ebben az élethelyzetben. Megpróbálok javaslatokkal élni – a kérdőíves kutatásban megkérdezett emberek véleményét

is felhasználva –, hogy hogyan tudnák a látó emberek, illetve a társadalom még inkább támogatni a nem látókat.

A látássérültek nyitottak a különböző művészetek felé. Fogékonyak vagyunk a zenére, a szép dallamokra, a harmóniákra. Megfigyeljük a zene és a szöveg összhangját, az énekesek hangját, a tiszta, átélt előadásmódot. Foglalkozom azzal is, milyen a viszonyunk az irodalomhoz, a képzőművészetekhez. A mozgóképek is követhetők és érdekesek számunkra, mint a filmek a televízióban és a moziban, illetve hasonlóféleképpen a színházi előadások.

I. Fogalmak a látássérüléssel kapcsolatban¹

A környezetünk információinak 70-80 százalékát látás útján szerezzük. Ahogy az emberek idősödnek, látóképességük egyre romlik, de ezt általában lehet javítani szemüveggel, gyógyszerrel, a legsúlyosabb esetben műtéttel.

1. Látássérült

„Tág értelemben látássérült az, akinek a látása a látási analizátor valamely részének (szem, látópálya, agykérgi látóközpontok) kóros elváltozása (betegsége, sérülése) következtében a legkülönbözőbb mértékben csökken.”²

2. Aliglátás

Az aliglátás legfeljebb 10 %-os látást jelent, ebben valamelyest hasonló a vakok állapotához. Abban különbözik, hogy az aliglátók valamilyen szinten látnak. Ez a kisfokú látás elegendő ahhoz, hogy segítse őket a tájékozódásban, a mozgásban, a mindennapokban, viszont kevés ahhoz, hogy a síkírást-olvasást tudják használni.

Az aliglátókra nyomásként nehezedik a kettős peremhelyzet, ami azt jelenti, hogy a látók vakként, a vakok látóként kezelik őket. Emiatt problémát jelent számukra a beilleszkedés. Ez a peremhelyzet az életmódjukban is megjelenik. Az aliglátó embereknél előfordul, hogy látásuk gyakran cserbenhagyja őket. Az is meghatározza életüket, hogy náluk még nem fejeződött be a látásromlás, emiatt maradéklátásukat igyekeznek mindenképpen megőrizni és kihasználni. A munkakeresés is nehezebb egy aliglátónak, hisz vakként tekintenek rá.

¹ Az alábbi fogalmakat a következő irodalmak alapján definiáltam:

[Ki-Látás Közhasznú Alapítvány](http://www.ki-latas.hu/fogalomtar/2) - www.ki-latas.hu/fogalomtar/2

² Fogalmak a vakságról - www.vakrep.hu/index.php?vissza=&bm=mediatar

3. Gyengénlátás

A gyengénlátók néha csak maguk érzik látásuk romlását, néha azonban ez orvosilag is igazolható. Szemész, valamint pedagógiai szempontból egyaránt meghatározható, mit jelent ez a fogalom. Hazánk területén azokat nevezzük gyengénlátóknak, „akiknek a jobban látó szemén a szemüveggel javított látása a teljes látásnak 10-33%-a (Vízusa 0,1-0,33 között van), azaz látásélessége 67-90%-os”³. Oka lehet a rövid- és távollátás, tompalátás, szemteke-rezgés, szemidegsorvadás, festékhány, a szemben belül létrejött gyulladás, daganat, hályog, és más görbületi hibák, vagy környezeti tényezők. A gyengénlátás az esetek nagy részében nem korrigálható szemüveggel. A gyengénlátó emberek körülbelül öt-tíz centiméter távolságról el tudják olvasni a normál nyomtatott szövegeket. Ha valaki gyengénlátó, mivel igyekszik beolvadni látó embertársai közé, gyakran megpróbálja eltitkolni látáskárosodását a munkakeresés során.

Ezen a kategórián belül két további csoportot különböztetünk meg:

- a.) **Ujjolvasók:** közéjük tartoznak azok, akik képesek a megkülönböztetésre, tehát a kéz ujjait nulla-négy méter távolságból is látják.
- b.) **Nagy tárgy-látók:** azokra az emberekre használjuk ezt a fogalmat, akik mozgó háttérből kiemelkedő nagy tárgyakat képesek észlelni.

4. Vakság

„A WHO definíciója szerint **vakságnak** nevezzük azt az állapotot, ha a látásélesség a jobban látó szemén nem haladja meg az 5%-ot, illetve a látótér nem nagyobb, mint 20 fokos.”⁴

Teljes vakság akkor áll fenn, ha egy ember nem érzékeli a fényt, tehát vízusa nulla.

Fényérzékelő: ebbe a kategóriába akkor tartozik egy személy, ha a fényt képes érzékelni, az irányát is meg tudja határozni, viszont megkülönböztető képessége nincs. Ebben az élethelyzetben a szeme nem tud segítséget nyújtani a közvetlen környezetében való

³Ki-Látás Közhasznú Alapítvány - www.ki-latas.hu/fogalomtar/2

⁴ Uo.

tájékozódásban sem, egy méter távolságból nem bírja megszámolni a felmutatott kéz ujjait. A vizsgálatok alapján én ebbe a kategóriába tartozom.

Több különböző vélekedés van, ami szerint vaknak tekintenek valakit:

- a.) **Tudományos értelmezés:** tudományos értelemben akkor beszélhetünk vakságról, ha a szem nem érzékeli a fényt.
- b.) **Általános értelmezés:** eszerint akkor mondhatunk valakit vaknak, ha mindkét szeme vak.
- c.) **Pedagógiai értelmezés:** pedagógiai értelemben egy személy akkor nevezhető vaknak, ha a látáshiánya 90-100 %-os, tehát a megmaradt látása maximum 10 %.
- d.) **Társadalmi értelmezés:** a társadalom álláspontja szerint vak az az egyén, akinek a teljes látás élesség egy tized része maradt meg.
- e.) **Szakmai (professzionális) értelmezés:** akkor nevezünk ilyen szempontból valakit vaknak, ha látáshiánya miatt munkakörében nem boldogul többé,. Ezen általában azt értjük, ha szemmel való olvasási képességét elveszíti.

II. Látássérülteket segítő eszközök

1. Vakok számára kifejlesztett írásrendszerek

A Braille írás a pontrendszerű tapintható rendszerek csoportjába tartozik. Azonban számos írásrendszert igyekeztek kialakítani, amellyel megkönnyíthetik a látássérültek kommunikációját egymással, illetve a körülöttük élő egészséges emberekkel. A pontírások mellett megkülönböztetünk vonalrendszerű és alternatív tapintható írásokat is. Az utóbbiak „nem betűelemekre koncentrálnak csupán, hanem a felhasználó egyedi, speciális igényeit veszik elsősorban figyelembe. Nem csupán írásrendszerek, hanem kommunikációs formák és sokszor csatornák is. Több alternatív taktilis írás a Braille-írás vagy a latin betűk elemeit használja fel, de alternatív módon. Az alternatív taktilis írás másik csoportjában olyan tapintható írásokkal találkozhatunk, amelyek – általában halmozottan sérült látássérült személyek számára lettek kifejlesztve – tapintva olvashatók, alternativitásukban hordozzák a kommunikációt, de a mindennapi életben írásnak nevezett fogalmat nem, vagy valóban alternatív módon hordozzák.”⁵

A vonalrendszerű írásokban többnyire latin betűket rajzolnak ki vonalakkal. Ezeket látó emberek könnyen el tudják olvasni, a vakok számára azonban nagyságuk miatt nehezebben észlelhetőek, és ők általában nem tudják írni ezeket a jeleket. További probléma, hogy a nyomtatását is bonyolult megoldani. A látássérülteknek az az írás használható jól, ahol egy jelölés az ujjbegy nagyságával megegyező. Többek között arab, spanyol, olasz, francia, német, angol kezdeményezések voltak különböző vonalrendszerű írások kidolgozására és alkalmazására.

- Valentin Haüy domború latin betűs könyveket alakított ki, ezekből szerezték az információkat a látássérült személyek. Ezek látók számára is olvashatóak voltak, így több ilyen könyve is napvilágot látott. Haüy Párizsban hozta létre vakok számára az első iskolát, ahol ezzel az írásmóddal tanították a gyermekeket. Magyarországon az ilyen módon olvasható könyveket 1893-ig használták.

⁵ Pajor Emese: Tapintható írásrendszerek, alternatív olvasási módszerek;
mek.oszk.hu/09800/09880/09880.pdf

- James Gall írásrendszere Angliában jelent meg először. Ő nem legömbölyített, hanem szögletes betűket használt, amelyet a vakok is jobban tudnak olvasni. Írásrendszere rendkívüli népszerűségnek örvendett, egy rövid időre Franciaországban még a Braille írást is kiszorította.
- Az Egyesült Királyságbeli John Alston lekerekített latin nagy nyomtatott betűket alakított ki, és az írását is megpróbálta megoldani.
- Az amerikai Howe kis nyomtatott latin betűket használt, írását körülbelül ötven évig használták az Egyesült Államokban.
- Klein egy osztrák gyógypedagógus, akinek az írásrendszerében latin nagybetűk jelentek meg. Ő is kialakított egy módszert betűinek írására. Ezt az írásmódot még a huszadik században is használták.

A felsoroltakon kívül is számos próbálkozás volt az ilyenfajta írásmódok kialakítására.

A pontrendszerű írásokban fontos a pontok távolsága és elrendezése az észlelés szempontjából. Megjelenítésük úgy oldható meg, hogy a papír hátuljáról tűkkel átszúrva az elején érzékelhető pontok jelennek meg.

William Bell Wait írásában a karakterek kettő pont magasak és maximum négy pont szélesek. Ez azonban nem fér egyben az ujjbegy alá, ezért nehezebben olvasható. Wait megalkotott az írás rögzítésére alkalmas írógépet, illetve a nyomtathatóságot is megoldotta. Ennek ellenére több okból sem terjedt el ez az írásmód. Az előbb említett olvasási nehézség mellett azért is, mert Amerikából indult, és ez a XIX. században meghatározó volt. Az is az okok közé tartozott, hogy Európában inkább Klein írását használták azért, mert azt a látók is tudták olvasni.

Charles Barbier szonográf nevű írása előképe Braille pontírásának. Barbier eredetileg a katonák számára fejlesztette ki írásmódját, hogy a sötétben is tudjanak kommunikálni egymással. Végül a hadseregben nem használták bonyolultsága miatt. Karakterei hat pont magasak és két pont szélesek. Ezzel az a probléma, hogy a magassága miatt lehet nehezen olvasni, mert Wait írásához hasonlóan nem fér az ujjbegy alá. Célszerű a gyakrabban használatos betűket egyszerűbb pontkombinációval jelölni. Barbier írásában az is

nehézségekhez vezetett, hogy ő nem vette figyelembe ezt a szempontot a betűk kialakításában.

1.1. A Braille írás

A francia Louis Braille egy Párizs melletti faluban született 1809. január 4-én. Édesapja bőrműves volt. Louis három évesen apja műhelyében, játék közben egy éles szerszámmal megszurta a szemét. A seb elfertőződött, így a kisfiú



1. ábra Louis Braille (1809-1852)

forrás: <http://luncheater.blogspot.hu/2011/11/braille-system.html>

mindkét szemére megvakult. Kezdetben szülőfalujában járt iskolába, tíz évesen pedig bekerült a Valentin Haüy által alapított Párizsi Vakok Intézetébe. Itt a könyvtárban voltak Haüy írásával készült könyvek, azonban általában hallás után tanultak a gyermekek. Nagyrészt mesterségeket oktattak az intézetben. 1821-ben az iskolába érkezett Charles Barbier. Kezdetben nem fogadták el írását, de egy igazgatóváltás után Haüy írása mellett bevezették kiegészítő írásként. Braille Barbier írásából kiindulva tizenöt éves korára, 1824-re kifejlesztette írását. „Korábban a nyári szünetek alkalmával otthon Coupvray-ben sokat játszott és kísérletezgetett tapintható íráskészítésével. Bőrbe tűvel pontokat szúrt, hátha tapintva el lehet olvasni az így leírtakat, de játékos kísérletei sorra kudarcot vallottak. Ahogy megtapintotta Barbier pontjait, tudta, hogy ez olyan eszköz, amivel könnyebben el lehet sajátítani az írást és az olvasást, és aminek a segítségével könnyebbé válik az írásos kommunikáció.”⁶ Braille pontírását az iskolában is tanították bizonyos tiltakozások, ellenpróbálkozások és annak ellenére, hogy a társadalom nem fogadta el. Ahogy Louis befejezte tanulmányait az intézményben, orgonista lett, emellett csellón is játszott. Ezt követően tanárként visszatért az iskolába. 1829-ben adta ki első könyvét, amely már

⁶mek.oszk.hu/09800/09880/09880.pdf, Pajor Emese: Tapintható írásrendszerek, alternatív olvasási módszerek

hangjegyeket, zenei kifejezéseket is tartalmazott. Ezen kívül a matematikai jelölésekre is kialakított pontírásu jeleket.

1852. január 6-án, negyvenharmadik születésnapja után két nappal hunyt el tuberkulózisban. A Braille-írást 1854-ben ismerték el hivatalosan Franciaországban.

A Louis Braille által, vakok számára kifejlesztett pontírásban egy álló téglalapban helyezkednek el a pontok. Egy cella három pont magas és két pont széles, így az olvasásban használt mutatóujj ujjbegyével jól érzékelhető. A pontok kombinációjával alakíthatóak ki a betűk, illetve az írásjelek. A bal felső sarokban kezdődik a pontok számozása lefelé haladva, majd a jobb felső négyes ponttól folytatódik szintén lefelé. 2^6 , azaz 64 lehetőség van. Amikor egy pontot sem írunk le, az szóközt jelent, amikor pedig mind a hat pont a papírra kerül, az egy elrontott karakter javítására szolgál, így a hat pont után újra leírhatjuk helyesen a kívánt jelet. A Braille írásban van egy úgynevezett nagybetűjel, amely csak a közvetlenül utána következő betűt teszi nagybetűvé. A számok jelölésére a számjelet használjuk, utána írjuk egyes szám esetén az „a”, kettős számnál a „b” betűt a kilences, a rövid „i” betűig. A nullát a „j” betűvel írjuk le. A számjel után folyamatosan írhatjuk a számokat, csak szóköz után kell új számjelet tenni. Vannak olyan jelek is, amelyek a szöveg írásánál vagy betűt, vagy írásjelet jelölnek, a matematikában viszont matematikai jelölés szerepét töltik be. A magyarban a francia ABC-hez képest megjelennek a kettős betűk, illetve az ékezetes magánhangzók.

A	Á	Ä	B	CC	CS	D	E	É	F	G
GY	H	I	Í	J	K	L	LY	M	NN	NY
O	Ó	Ö	Ő	P	Q	R	S	SZ	T	TY
U	Ú	Ü	Ű	V	W	X	Y	Z	ZS	
,	;	:	'	?	!	-	*	()		
"	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

2. ábra A Braille ABC

forrás: <http://relax.blog.hu/page/6>

Magyarországon a Braille írást 1893-ban Lovács József vezette be hivatalosan. Ezután is többször módosították a magyar ABC-t, 1901-től Mihalik Lajos rendszerét fogadták el. Az utolsó módosítás 1978-ban történt. A kettős betűknek a Braille írásban egy jelük van. Sok a

tükörkép a Braille ABC-ben. Ezeknek egy részénél találunk logikát, amikor az „l” tükörképe a „ly”, az „n”-nek az „ny”, az „s” betűnek az „sz”, a „z”-nek a „zs”, magánhangzóknál az „a” betűnek az „á”, vagy az „u”-nak az „ú”; de azt nem nagyon lehet megmagyarázni, hogy a „cs”-nek miért pont az „m”, a „d”-nek az „f”, a „gy”-nek miért a „p”, vagy a „h”-nak a „j”. A kottában a betű jelek hangjegyeket jelölnek, például ami az ABC-ben „d” betű, az a kottában a „C” hang.

Az írás rögzítésére több eszköz is rendelkezésre áll. A Braille-tábla könyvszerűen nyitható, fémből, vagy műanyagból készül. A felső lapon a hat pontos karakterek nagyságának megfelelő kis ablakok helyezkednek el, ezen belül hullámvonallal vannak kialakítva a pontok helyei. Az alsó lapra négy pici tű segítségével lehet rögzíteni a papírt, amire írunk. Egy árszerű, tompa pontozóval szúrjuk a pontokat fordítva – a jobb felső sarokban van az egyes pont. Így a papírt a táblából kivéve és megfordítva tudjuk elolvasni a szöveget.



3. ábra Braille tábla
forrás: www.vtke.hu



4. ábra Braille írógép
forrás: www.wiki.ham.hu

Braille írógéppel könnyebb írni. A billentyűzetén a hat pont szétnyílik, így a bal kéz mutató, középső, gyűrűs és a jobb kéz ugyanezen ujjával nyomjuk le a karaktereknek megfelelő pontokat, középen pedig van a szóköz billentyű. Helyet kap rajta egy karakter visszaléptető gomb a javítás céljából, illetve némelyik gépen egy sorváltó is. A lap alja felől szúrják át a papírt a tűk, így azonnal vissza lehet olvasni a leírtakat. A Braille íráshoz javasolt rajzlap vastagságú papírt használni a tartósság miatt.

A Braille írás elsajátítása időigényes folyamat. Óvodában elkezdik tanítani, a nagycsoport után pedig még egy előkészítő év szolgál az írás megtanulására. Ekkor is vannak már tantárgyak, de a pontírás begyakorlásán van a hangsúly. Érdekes kisgyermekkorban elkezdni megtanulni a Braille írást, hogy kifinomuljon a tapintás. Fokozatosan csökkentik a pontok nagyságát. Három fokozat van, amiből a legkisebb a Braille pont nagyságának

megfelelő méret. A felnőtt korban megvakult személyek általában nehezen, vagy egyáltalán nem tudják megtanulni a Braille írást.

Ez az írás a mai napig használatos a látássérültek körében a könyvek olvasásán kívül a gyógyszerek, egyes illatszerek és más kellékek, valamint kulturális helyeken például makettek feliratozása esetében.

1.2. Számítógép és beszélő eszközök

A látássérültek számítógép használata kezdetektől nehézségekbe ütközött. Megjelenésekor az ára miatt nem volt elérhető a vak emberek számára, majd a fejlesztéseknek köszönhetően egyre olcsóbb lett. Aki azonban felnőtt korban veszíti el látását, a már említett Braille-írás megtanulási nehézségei mellett a számítógép használatának elsajátítása is bonyolulttá válik, mert ez is időigényes folyamat. Egy fiatal nyitottabb a számítógép és az internet kínálta lehetőségekre. A felnőttek talán az újdonságokat is nehezebben fogadják, nem gondolják, hogy érdemes egy ilyen nagy, ismeretlen terület feltérképezésébe befogniuk. Másrészt a vakokat segítő eszközök drágák, nehéz ezeket beszerezni. Ezen kívül a ma használt Windows operációs rendszer alapvetően grafikus megjelenítésű. Az ábrák a vakok által használt eszközök számára nem értelmezhetőek, ráadásul a Windows sok esetben egér használatát teszi szükségessé, amit a vakok nem tudnak igénybe venni. Az egér helyett a billentyűzetet alkalmazzák, ezért számos billentyűparancsot kell megtanulniuk. Az interneten a reklámok és az animációk szinte megbénítják a képernyőolvasó programokat, bár igyekeznek ezeket fejleszteni. Így a híreket, újdonságokat sokan a televízió, rádió által szerzik, illetve ha megtanulják a Braille írást, egy-egy újságot is el tudnak olvasni. Az internet azonban rengeteg tudnivalót rejt, ezért nagy mennyiségű információból lehetnek kizárva.

A Braille kijelzők a számítógéphez hardverként csatlakoztathatóak. A kijelzőn soronként Braille-írással jelenik meg az információ. Ezeknél az eszközöknél a nyolc pontos vakírást



6. ábra Braille kijelző

forrás:<http://www.akadalymentesweb.hu/>

Braille jelekre, akár a magyar ABC szerint is. Kétdimenziós kontúrgrafika nyomtatásával geometriai ábrák és képek is megjeleníthetők a vakok számára. Általában két oldalra tudnak nyomtatni. Vastag papírt használnak, és elcsúsztatva nyomtatnak, hogy ne halványodjon el a lap másik oldalán lévő írás. A látókkal szemben a látássérülteket nem zavarják a homorú pontok, a domború Braille jeleket érzékeli az ujjuk.

Magyarországon a legelterjedtebb képernyőolvasó program a Jaws for Windows. A Jaws egy mozaikszó, melynek jelentése: Job Access With Sweets, azaz "beszéden keresztül munkához jutás". A képernyőn megjelenő információkat közvetíti a látássérült felhasználó felé. A nyilak segítségével képes olvasni betűnként, illetve soronként, billentyűkombinációkkal pedig szavanként, bekezdésként és a megjelenített egész szöveget is. Tud hangsúlyozni, angol nyelvre is átállítható, módosítható a tempója, a hangmagassága, valamint az is, hogy női vagy férfihangon szólaljon meg. Az interneten nyilak és tabulátor segítségével tud olvasni, de lassítják és néha működésképtelenné teszik a reklámok, valamint az animációk. Az sem mindegy, milyen böngészőt használunk, van olyan, amit nem képes olvasni a Jaws. A képek egy látóknak kiegészítő információkat tartalmaznak egy internetes anyagban, a beszélő eszközök számára azonban ezek értelmezhetetlenek. A scannelt szöveget is képként értelmezik a képernyőolvasó programok, ezért szükség van egy karakterfelismerő programra, amely át tudja alakítani az ilyen szövegeket általunk is olvasható formába. Ez csak a nyomtatott szövegeket ismeri fel, és

használgák. A magas ára miatt nem terjedt el Magyarországon, illetve abból az okból sem, hogy egyre kevesebben tudják és használják a Braille-írást.

A Braille nyomtatók hangosak, nagyok és drágák, ezért kevés van Magyarországon. Ezekhez szükség van egy fordító programra, amely átalakítja a szöveget



5. ábra Braille nyomtató

http://www.biodigit.hu/braille/nyomtato

elég nagy a hibaszázaléka is. Az interneten az úgynevezett vakbarát oldalakon kevesebb a reklám, az animáció, és a kép is, ezért egy látássérült könnyebben tudja olvasni. Ilyen honlapból azonban sajnos kevés van. Vannak speciálisan vakoknak, illetve vakokról szóló oldalak, például a vakinfo.hu, latoter.hu, mvgyosz.hu, vizus.hu, vakbarat.hu.

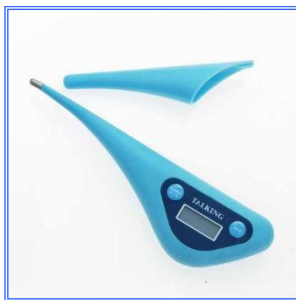
A vakok elsősorban az egymással és látó társaikkal való kommunikációban használják a világhálót. A levelezőprogramokban is sok a reklám, azonban vannak programok, amelyek lehívják az e-maileket. Például a Microsoft Outlook, illetve az Outlook Express – én ezt használom. A Skype, valamint a mára már megszűnt Windows Live Messenger (MSN) látássérültek számára is jól használhatóak. A manapság leghíresebb közösségi oldal, a Facebook valamennyire kezelhető a Jaws-sal. A telefonokra telepíthető beszélőprogramok is egyre inkább megjelennek. Ezek megkönnyítik a készülékek alkalmazását. Az internetezés is megoldható a telefonokon, így a Facebook elérése is.

A világhálón sok újság online weblapja is megtalálható. 2011. október 15.-én, a Nemzetközi Fehér Bot napja alkalmából jött létre a Lapról hangra oldal. Ezen látó önkéntesek olvasnak fel cikkeket látássérültek számára, így a kizárólag nyomtatásban megjelent újságok és folyóiratok is elérhetőek a vak embereknek. A felolvasott anyagok tematika és újság szerint találhatóak meg, amelyeket a meghallgatás mellett le is lehet tölteni. Egy 2014. májusi adat szerint ötszázötven olvasója és hétszázötven felolvasója van a honlapnak, ahol közel kétezer cikk érhető el. Az oldalon vissza is lehet jelezni a felolvasóknak, ezzel kialakulhat egy kommunikáció, ami egy közösséget formál. A vakok egy állapotukat igazoló dokumentum vagy igazolvány másolatának feltöltésével bizonyítják látássérültségüket, így küszöbölik ki az illetéktelenek regisztrációját. A weblap a www.laprolhangra.hu címen érhető el.

Az informatikán kívül is vannak beszélő eszközök, amelyek megkönnyítik egy látássérült életét. A mindennapokban segítséget nyújthat a beszélő lázmérő, vérnyomásmérő, vércukorszintmérő, karóra, ébresztőóra, számológép, a háztartásban a mérleg, vagy a tejőr, az utóbbi zörgéssel jelez a vak embernek. Ezen beszélő eszközök általában angolul, vagy németül beszélnek, némelyik magyar nyelven is megtalálható.



7. ábra Beszélő és tapintható óra⁷



8. ábra Beszélő lázmérő⁸



9. ábra Tejör⁹

Az informatika és a mindennapok területén egyaránt találunk látássérülteket segítő eszközöket. Ezek egy része hangot ad ki, mások Braille írással irányítják használójukat. Szükség van a fejlesztésükre, hogy minél több terület elérhető legyen a vakok számára.

⁷ Forrás: <http://www.gyorivakok.hu/arueladas.htm>

⁸ Forrás: <http://www.hangvilag.hu/>

⁹ Forrás: <http://retronom.hu/node/15079>

III. A látássérültek és a nonverbális kommunikáció

A kommunikáció fogalmát számos tudós meghatározta. Azt valamiképpen mindegyik leírja, hogy a kommunikációs folyamat során információ átadás történik. Az emberi kommunikáció hatvanöt-hetven százalékát a nonverbális jelek teszik ki. Ezek a jelzések kiegészítik, sokszor helyettesítik a verbális információkat. A látássérültek azonban vagy nem érzékelik, vagy másképpen használják. Ez attól is függ, kinek mennyi kapcsolata van a látókkal, hiszen akik gyakran érintkeznek velük, megtanulnak egyes jelzéseket, és esetleg használják is. Van azonban olyan helyzet, amikor ez kellemetlenséget jelent számukra, mert más helyzetekben és máshogyan alkalmazzák, mint ahol, és ahogyan kellene.

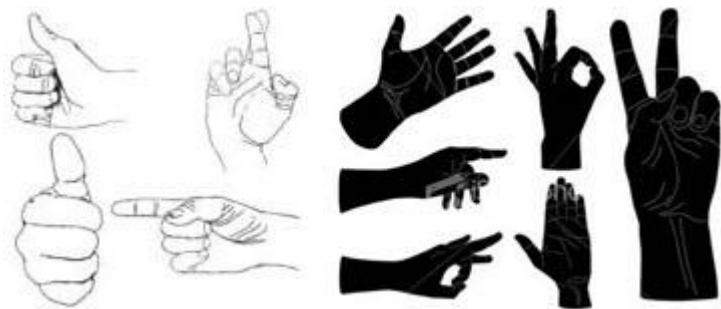
A gesztusok egy része nem tudatos, mások irányíthatóak. Kultúránként, etnikumtól függően eltérhet használatuk, jelentésük. Éppen ezért, és az egyes emberekre jellemző kommunikáció miatt minden gesztust abban az egyedi helyzetben kell értelmezni, amiben éppen előfordul. Az is lehet, hogy nem nonverbális jelentést közvetít egy-egy mozdulat vagy testtartás, hanem szokássá vált, vagy valamilyen hirtelen hatás éri az illetőt.

A fejmozgások közül a bólogatás a látássérülteknek is jelentéssel bír. Ha valaki lehajtja a fejét, üzenheti azt, hogy szomorú, vagy szégyelli magát. A vakoknál gyakori, hogy lefelé néznek. Ennek az lehet az oka, hogy el akarják rejteni sérülésüket. Azt is jelentheti, zavarja őket, hogy nem tudnak részt venni a nonverbális kommunikációban. Akik nem látnak, általában egyenesen, maguk elé néznek akkor is, ha beszélnek valakivel. Mások – talán attól függően, hogy kapcsolatban állnak-e látókkal – a másokra, a hang irányába fordítják a fejüket, így szinte olyan, mintha a szemébe néznének.

Az arcesztusokhoz, a mimikához a szem, a szemöldök és a száj mozgásai tartoznak. Az arc számos érzelmet tükröz. Ilyenek az öröm, a szomorúság, az együttérzés, a sajnálat, a harag, az indulat, az elszántság, a szigorúság, a meglepetés, az unalom, az érdeklődés, a lelkesedés, a félelem, az idegesség, az undor és még sorolhatnánk. Egy látássérült számára ezek csak akkor érzékelhetőek, ha nyelvi eszközök is kapcsolódnak hozzájuk. A másik személy hangjából meg tudják állapítani, ha mosolyog, valamint az érintés is fontos közvetítője lehet az érzelmeknek. A szem mozgásainak, a tekintetnek is nagy szerepe van a látók közötti kommunikációban. Ez azonban szintén nem ad át információt egy látását veszített embernek. Vannak olyanok, akik az arcot tapintva meg tudják állapítani, mit mutat. Furcsa, amikor egy kommunikáció alkalmával az egyik személy tapogatja a másik arcát. Egész más helyzet, amikor egy szobrot tapintunk meg.

A kéz archoz érintése is közvetít érzelmeket. Kifejezhet bizonytalanságot, szorongást, tanácstalanságot. Ha valaki az arcát a tenyerébe temeti, vagy sír, vagy gondolkodik. Szintén gondolkodást jelent, ha a homlokát a kezébe hajtja, vagy összekulcsolt kezeit az álla alá teszi. Ha tenyerével megtámasztja a fejét, vagy ásít, az nagyfokú unalomra utal. Amikor valaki a szája elé kapja a kezét, akkor valószínűleg hazugságon értük. Az aggodalmaskodó ember két kezével oldalról megfogja a fejét. Bár ezeket sem látják a vakok, de sokan használják.

A kar és a kéz mozdulatai fontos szerepet töltenek be a kommunikációban. Van, hogy kiegészítik a verbális mondanivalót, más esetekben csak ilyen jelekkel adunk át információkat. Köszönéskor, különösen búcsúzkodáskor



10. ábra Jelzés ujjakkal
forrás: <http://www.tankonyvtar.hu/>

gyakran integetnek egymásnak az emberek. Ha fel akarjuk hívni magunkra a másik figyelmét, mert közölni szeretnénk vele valamit, szintén integetünk. Az ujjak mozgatásának is jelentősége van. Ha a mutatóujjunkt felemeljük, akkor figyelmeztetjük a másik személyt. Ha mutató és középső ujjal v betűt formázunk, az a győzelem jele. A mutató- és hüvelykujjal kialakított karika jelentése profi, tehát elismerést fejez ki. Ha széttárjuk karunkat, vagy tenyerünket felfelé mutatjuk, az kitárulkozást, nyitottságot, őszinteséget, szeretetet jelez. Az ökölbe szorított kéz fenyegető, védekező, illetve feszültséget közvetít. Ha babrálunk valamilyen tárggyal, vagy testrészünkkel beszélgetés közben, az bizonytalanságot, valamilyen rejtett problémát mutat. Amikor karjainkat összefonjuk, azt sugalljuk, hogy bezárkózunk, bizalmatlanok, tanácstalanok vagyunk.

A felsoroltak közül kevésnek van szerepe a látássérülteknél. Én például akkor zárom ökölbe a kezemet szinte önkéntelenül, ha izgulok, feszültség van bennem. Az összefont alkar nálam gondolkozást jelez. Ha valaki magyaráz, mesél valamit, közben folyamatosan gesztikulál, mutogat. Én néha a térdemre, vagy egy előttem lévő tárgyra csapok, ami gyakran nem is tudatos mozdulat.

A kézfogás az üdvözlés jele. Ha direkt nem fogadjuk a másik kezét, nagyon udvariatlan gesztus. A kezek kézfogás közbeni állása jelölhet uralkodást, alárendeltségi és

mellérendeltségi viszonyt. Fokozható az érzelmi töltet, ha megfogjuk a másik személy mindkét kezét. Bizalmas viszonyban a könyökére, vagy egyik kezünket a vállára helyezzük.

Nekem a kézfogás nagyon fontos. Bátorítást, biztonságot, nagyfokú érzelmi töltetet jelent, és én is azt tudok vele kifejezni a másik felé. A kapcsolattartásban is nagy szerepe van, valamint lelki és fizikai értelemben így tudom jelezni nonverbálisan, hogy szükségem van segítségre, arra, hogy mellettem álljanak. A mai fiatalok furcsállják, ha megfogom a kezüket, hosszabb ideig érezhetően zavarja őket. Az érettségim előtt édesanyám felhívta a tanáraink figyelmét, hogy én nem látom, ha bólogatnak, szemmel, vagy valamilyen arckifejezéssel, kar, kézgesztussal kimutatják helyeslésüket, nemtetszésüket, vagy irányítani szeretnének. Javasolta nekik, hogy vagy érintsenek meg, vagy mondjanak egy-egy szót, ami megerősít, vagy jobb irányba terel.

A láb gesztusok közé tartozik a keresztbetett láb, amely védekezést mutat. Itt jelentősége van annak is, hogy a lábfejek merre fordulnak. Ha ezzel együtt a karunkat is összefonjuk, az elégedetlenséget jelöl. Sokszor az emberek csak megszokásból keresztezik a lábukat. Ha dobogunk a lábunkkal, az agresszivitást fejez ki. Ezeket a mozdulatokat valamelyest a látássérültek is használják.

A poszturális kommunikáció, a testtartás tükrözi a másikhöz és a közölt információkhoz való viszonyunkat, érzelmeket közvetít, visszahat a fizikai állapotunkra (ha leülünk, vagy lefekszünk, pihentető érzés), mutatja lelkiállapotunkat, árulkodik álláspontunkról, kiolvashatóak belőle szociális szerepeink, jelzi a nemi identitást, kulturális és személyiségjegyek is alakítják, dominanciát sugároz, szabályozzák a kommunikációs folyamatokat. A kommunikáció során, ha beszélünk valakihez, felé fordulunk. Ha szót akarunk kapni, előrehajolunk. Amikor két ember beszélget, közel hajol a másikhöz, ha bizalmasan mond valamit, de ez a mozdulat agresszív igyekezet is lehet az irányítás megszerzésére. Ha valaki előre csúszik ülőhelyén, felsőtestével előre dől, fejét enyhén oldalra fordítva tenyerébe hajtja, élénk érdeklődést mutat. Ha az ember egyenesen ül és tekintete elkalandozik például egy tanítási órán, elege van, alig várja a végét. Ha ülés közben moccog, nem érdekli a téma, vagy stresszes. A hát mögötti összekulcsolt kéz, felemelt áll, tekintélyre utal. Köszönésnél felállunk, integetünk, kezet fogunk, biccentünk, egyes kultúrákban meghajlanak. Ha beszédet tartunk nagyobb közösség előtt fontos, hogy egyenes testtartást vegyünk fel.

Minden embert jellemez a járása, könnyen felismerhetővé tesz. A lépések hossza, tempója az érzelmektől is függ. Gyorsan mennek, akik vidámak, energikusak, vagy izgatottak. Elgondolkodva, lassan jár, meg-megáll az, aki gondterhelt, rosszkedvű. Kritikusak, titkolózóak, akik zsebre teszik a kezüket. Szintén zsebébe dugja kezét, markolássza, gondolataiba merülve megy, előre néz, nem is tudja, mit lát, akit leszidnak. A csípőre tett kéz határozottságot sugall.

A vakok főleg a hozzájuk közelálló családtagokat, barátokat felismerhetik a lépéseik tempójáról, a cipő kopogásáról. A járásból sokszor az illető hangulatát is le tudják szűrni. A poszturális kommunikáció kevés esetben észlelhető a látássérültek számára, bár öntudatlanul ők is használják.

A proxemika a személyek közötti távolságot jelenti a kommunikáció során. E.T. Hall (1914-2009) antropológus kezdte el kutatni az 1960-as években. Négy zónát különített el: a bizalmas (nulla-ötven centiméter között), a személyes (ötven-százhuszonkettő centiméter között), a társadalmi (százhuszonkettő-háromszázhatvan centiméter között) és a nyilvános zónát (háromszázhatvan centiméter fölött). A bizalmas zónába azok lépnek be, akik érzelmileg közel állnak hozzánk, a partnerünk, a házastársunk, a családtagjaink, közeli barátaink. Itt kap leginkább szerepet az érintés, az ölelés, a szagok, a test melege. Ilyen közelről jól halljuk a szuszogást is. A személyes zónában állnak a barátaink, valamint beszélgetéskor ilyen távolságban vagyunk a másik embertől. Még megengedett az érintés, de a szem és a fül érzékelése nagyobb hangsúlyt kap. A társadalmi zóna akkor jelenik meg, ha csoportos beszélgetésekben veszünk részt, illetve munkatársainkkal is ebben a távolságban vagyunk. Ez a térköz elválaszt idegenektől, távolságtartó. A nyilvános zóna a nyilvános beszédeknél, előadásokon jellemző. A hang is hallható, de előtérben van a vizuális érzékelés. A személyek közötti távolság felosztása kultúrától, személyiségtől és a kommunikációs szituációtól függ.

A látássérülteknél nem különül el élesen a négyféle távolság. Náluk nagy hangsúlyt kap az érintés, olykor a testmeleg érzékelése is. Ha például valaki átkísér egy vakot az útesten, vagy vezeti valahová, belekarol, az intim zónájába kerül. Ebben az esetben nem zavaró ez a közelség.

A taktilikát, az érintés szerepét a kommunikációban szintén E.T. Hall kutatta. Ha megérintjük a másikat, kifejezhetünk érzelmeket, lelkiállapotot, véleményt, hatalmi státuszt, egymáshoz való viszonyt, nyomatékosítást, felhívhatjuk a másik figyelmét és az üdvözlésnél is szerephez jut. Más érintkezési viszonyok jelennek meg státusztól, életkortól, nemtől,

kultúrától, kommunikációs szituációtól függően. Ha egy kontaktusból hiányzik az érintés, kifejezhet ridegséget, elhidegülést, haragot, vagy azt, hogy a kapcsolat valamiért megváltozott.

A látássérülteknél az érintésnek központi szerepe van, gondoljunk csak a Braille-írás olvasására. Mi többek között tapintással érzékeljük a világból jövő információkat, így ismerjük fel az anyagot, a formákat, a hőmérsékletet, a méretet és minden más tulajdonságot. Így tudnak a vakok közlekedni, vásárolni, öltözködni, akár főzni, minden hétköznapi és alkalmi tevékenységet elvégezni. Ha megismerkednek valakivel, valamivel, elengedhetetlen számukra, hogy megérintsék, ahogy a későbbi azonosításnál is. Sokszor egy embert is bőréről, kezéről, arcának formájáról, mások az illatáról, és természetesen a hangjáról jegyzi meg.

A beszédünk megértésében és helyes értelmezésében segít a paraverbális kommunikáció más néven vokális információ. Ahhoz, hogy jól értsék mondanivalónkat, fontos a pontos artikuláció. A helyes értelmezés érdekében elengedhetetlen a megfelelő hangsúlyozás, a beszéd tempója, a hangszín, a hangmagasság, a hangerő és a hanglejtés. Bár ezek a verbális jeleket szabályozzák, mégis a nonverbális kommunikációhoz soroljuk, amelynek harmincnegy százalékát teszik ki.

A hangsúly azt jelenti, hogy hangerőnk enyhe erősítésével kiemeljük, amit lényegesnek tartunk. Ez vonatkozhat először is szavakra. A magyar nyelvben a szavak első szótagján van a hangsúly. Vannak kivételek egyes indulatszavaknál, erős érzelmi színezettel mondott szavak esetében (például „megőrülök”). A hosszabbaknál a fő hangsúly mellett van, hogy megjelennek mellékhangsúlyok is. Mondatainkat a hangsúly segítségével szakaszokra osztjuk, a nyomatékosított mondat egység a mondat hangsúly. A helytelen hangsúlyozás félreértéshez, a mondandó értelmetlenségéhez vezethet.

A hangerőnek a lényeges információk kiemelésében, az érzelmek kifejezésében, a hatáskeltésben és a hallgatóság figyelmének felhívásában van jelentősége. A halkabban és lassabban elmondottak sokszor hatásosabbak, mint a hangosabb, gyorsabb közlés. Egy előadásnál, vagy egy tanár esetében egy tanóra alkalmával lényeges a tér nagysága, hiszen a túl hangos beszéd zavaró lehet.

A beszéd dallamát, egy személy alaphangjának és hangmagasságának váltakozását nevezzük hanglejtésnek, intonációnak. Értelmi és érzelmi különbségeket jelölünk vele. Magában foglalja a hangfekvést, a hangközöt és a hangmenetet. Van mély (férfiaknál), közepes és magas hangfekvés (mindkettő a nőknél, inkább magas a gyerekeknél). Függ a testalkattól, a természettől és a hangulattól is. Tudatosan is változtatható például egy szónoki beszédben.

A hangköz hasonló fogalom. Fontos szerepet kap az érzelmeknél – a vidám ember nagyobb, a szomorú kisebb hangközökkel beszél. Ha mesélünk, széles hangközöket használunk, érzékletesebbé téve a mondanivalónkat. A hangmenet, vagy dallamvonal nyelvenként változik, a magyarban ereszkedőt, emelkedőt és lebegőt különböztetünk meg mondatfajta és beszédstílus szerint. Tudatosan is megválasztható nyilvános beszédeknel.

Mindenkinek van egyedi, csak rá jellemző hangszíne, amiről felismerhető. A hangszín a beszédhangoknak, különösen a magánhangzók jellemző színezetének egymáshoz való viszonya. Meghatározzák az életkor, az érzelmei, valamint a beszédben résztvevő szervek. Módosítható tudatosan mondandónk árnyalatai szerint (sötét-világos, hideg-meleg, gyermekes-nőies-férfias, gyöngéd-erőszakos, telt-üres, mell-, torok-, orr-, fejhang, számos árnyalat létezik).

Fontos összetevője a kommunikációnak a beszédsszünet. Van belégzési szünet, hezitációs szünet – koncentrál az ember, keresi a szavakat. Használunk ezen kívül felhívási szünetet – felkeltjük a hallgatóság figyelmét. Hasonló a kifejező szünet, amely a hatáskeltés eszköze. A szünetek tagolják a beszédet, hagynak időt a közönségnek a gondolkodásra, az elmondottak befogadására. Elhelyezkedés szempontjából megkülönböztetünk előszünetet, amely egy új gondolat, hangsúlyos rész előtt áll; utószünetet, lezár egy gondolatmenetet; és szünetpárt, amikor egy előszünet és egy utószünet ad keretet egy beszédszakasznak. Szükség van a beszéd szünetekkel való tagolására, azonban a túl sok szünet megtöri a ritmust.

A beszéd tempóját egységnyi idő alatt kiejtett szótagok számával határozhatjuk meg. A tempó jellemzi a nyelveket és az adott kommunikációs szituációt. A magyar nyelv viszonylag lassúnak számít, másodpercenként három-négy szótagot ejtünk ki.

Tükrözi a lelkiállapotot, a felfokozott érzelmi állapotban lévő ember gyorsan, míg a szomorú általában lassan, vontatottan beszél. Ha valaki túl gyorsan mond valamit, nehezen követhető, és az értelmezést is akadályozza. Amit ki akarunk emelni, vagy magyarázunk, azt lassabban, tagoltabban mondjuk. A beszédtempó változtatása fontos eleme a retorikának.

A látássérültek számára a nonverbális kommunikációban a paraverbális jelek rejtik a legtöbb információt. Meg tudjuk állapítani a másik érzelmeit, hangulatát, a lelki-, sőt még a fizikai állapotát is érzékeljük. Iskolában, amikor bejött az órára a tanár, rögtön tudtam, hogyan érdemes ma hozzászólni, lehet-e viccelődni. Ha valaki beteg, akár egy köszönésből is rá tudunk jönni, hiszen hangja elhaló, lassabban, kevesebbet beszél, emellett lépései elnyújtottak, érintése erőtlenebb.

A nonverbális jelek nagy része nem ad át információt a látássérülteknek, bár sokat ők is használnak közülük. Az érintésből és a paraverbális kommunikációból sok mindent lehet tudni, amiből megérik, hogyan van jelen a másik a beszélgetésben.

IV. Látássérülteket segítő eszközök a közlekedésben

Az információk hetvenöt-nyolcvan százalékát látás útján szerezzük. Ha ez az érzékelés hiányzik, más területekkel igyekszünk pótolni: tapintás, hallás, szaglás, illetve sok esetben az ízlelés.

1. Fehérbot

A fehérbot segíti a látássérült emberek közlekedését, elsősorban az utcán, de más, ismeretlen területen is. Az 1920-1930-as években a francia Guilly d' Herbemont grófnő gondolt arra, hogy szüksége van a vakoknak egy olyan eszközre, amelynek segítségével a forgalomban biztonságosabban tudnak közlekedni. Manapság már szinte az egész világon jól láthatóan jelzi a fehérbot, hogy egy látássérült ember van az úton.

A vak ember a fehérbotot jobbra-balra mozgatva fedezi fel az akadályokat. Léteznek különböző hosszúságú, valamint összecsatolható fehérbotok is.

1988 óta október 15. a Nemzetközi Fehér Bot napja, amely a látássérültek és a gyengénlátók problémáira hívja fel a figyelmet, illetve arra, hogy a vakok is szeretnének teljes jogú tagjai lenni a társadalomnak. Elsősorban a látássérültekkel kapcsolatos intézményekben egész hónapban rendezvénysorozatot tartanak.

2. Vak jelzéssel ellátott közlekedési lámpa

Járművel utazóknak és gyalogosoknak is elengedhetetlenek a közlekedési lámpák jelzései, melyeket azonban a vakok nem tudnak szemmel érzékelni. Az útkereszteződésekben több – de sajnos nem elég – helyen vannak vakok számára hangjelzéssel ellátott közlekedési lámpák. Ezek általában sípolással jeleznek. A vakoknak nehézséget okoz, ha két zebra túl közel van egymáshoz, nem mindig tudják a forgalomban megállapítani, melyik lámpa jelez. Magyarországon azt tartom problémának, hogy csak a zöld jelzésnél szól a sípszó, a pirosnál nem ad jelet, akkor olyan, mint bármelyik másik lámpa. Külföldön, például Csehországban

azt tapasztaltam, hogy a piros, valamint a zöld jelzés alatt egyaránt csipog, vagy sípol egyértelmű megkülönböztetéssel.

Magyarországon egy helyen, Kecskeméten a Cifrapalotánál van beszélő lámpa, amely a vak embernél lévő távirányítóval hozható működésbe. Bemondja, melyik utca felé vált pirosra, avagy zöldre a lámpa. Ez a látók számára furcsa, nem tudják, honnan jön a hang, viszont a látássérülteknek nagy segítséget jelent.

A sípoló lámpák az egészségesek számára éjjel zavaróak, mert hangosak.

„A lámpák hangosak, pontosan azért, hogy a közlekedő autók zajától is jól lehessen hallani őket, megfelelő támpontot adjanak a vakoknak. A nappali utcazaj túlsípolására beállított hangerő azonban éjszakánként kellemetlenséget okoz a környéken lakóknak, így sok helyen lehalkították a lámpákat. Ami azért rossz megoldás, mert nappal nem elég a csökkentett hangerő.”¹⁰

3. Vakvezető kutyák

A vakvezető kutyákat a hámjukon lévő vöröskereszt jelzésről lehet megismerni. A gazdájuknál általában van egy fehérbot is, de a vakvezető kutyával rendelkező látássérültek egy része azt állítja, hogy annyira biztonságos a kutyával való közlekedés, hogy nincs szükség a botra.

1976 óta képeznek ki kutyákat vakvezetőnek. Vitéz Lovag Rithnovszky János nevéhez kötődik a szervezett vakvezető kutya kiképzés kezdeményezése. Magyarországon három ilyen iskola működik. Az első Csepelen jött létre, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének (MVGYOSZ) támogatásával és részeként végzi tevékenységét. A kezdéstől számítva ötszáz-hatszáz kutya került ki az iskolából, évente tíz-tizenkettő, de az igénylők körülbelül hetvenen vannak.

¹⁰ http://www.bacsvakok.hu/?page=page&name=beszel_kozlekedesi_lampa_segiti_a_vakokat, Major Stella



11. ábra Vakvezető kutya

Forrás: <http://kutyabarat.hu/>

Kölyökkortól speciális nevelést kapnak az olyan kutyák, amelyeket vakvezetésre képeznek ki. Nyolc hetes és egy éves kor között bárki nevelheti a kutyákat szakmai felügyelet mellett. Már ekkor elkezdődik a fegyelemre, az alapvető körülményekre való tanítás, az ezekhez való hozzászoktatás. Ezt követően különböző fázisokon keresztül összesen hat hónap alatt képezik vakvezető kutyává. A képzés végén a gazda is kap szakszerű irányítást, hogyan kell igénybe vennie a kutya tudását. A látássérült ember személyiségéhez kell kutyát választani, hogy értsék egymás jelzéseit, jól tudjanak együttműködni, összhangban legyenek.

„Az ember és kutya párbaállítása nem könnyű feladat. Nagy tapasztalattal bíró, a vak emberek lélektanában jártas és nagy kutyakiképzői gyakorlattal rendelkező szakemberek döntenek el, hogy kit melyik kutya vezethet. Ehhez alaposan meg kell ismerni mind a kutyát igénylő vak embert, mind a rendelkezésre álló kutyákat.”¹¹

A jó vakvezető kutya szófogadó, ugyanakkor önálló, határozott, erős, bátor, kitartó, türelmes, szelíd, emberszerető, intelligens és tanulékony; továbbá az is nagyon fontos, hogy ne legyen agresszív, ebből kifolyólag ne is harapjon. Ők is tudnak csintalanok és játékosak lenni. A vakvezető kutyákat rendszeresen megvizsgálják és ellátják egészségügyileg, így nem lehet tőlük betegséget elkapni. Fajták tekintetében a vakvezető kutyák általában német juhászkutyák, labrador retrieverek, óriás schnauzerek, újfundlandi-k, angol szetterek, valamint airdale terrierek, de lehetnek más fajták is. A vakvezető kutya a látássérült személynek társa a mindennapokban, ezen kívül kapcsolatot jelent más emberekkel, vakokkal és látókkal egyaránt. A közlekedésben segít kikerülni az akadályokat, a földtől magasabban lévőket –

¹¹ <http://www.kutyavari.hu/vakvezeto.htm>, 20 kérdés és válasz a vakvezető kutyákról

például belógó faág – is jelzi gazdájának, ezen kívül a lépcsőt, a zebrát és a buszmegállót. Nem látja azonban a jelzőlámpák színét, csak azt figyeli, hogyan viselkedik a többi ember. Így akkor is továbbvezetheti vak gazdáját, amikor a lámpa még tilos jelzést mutat. A kutya természetesen a tömegközlekedési eszközök számát sem tudja, ebben a látók is segíthetik a látássérültet. A látó segítő, mikor megszólít egy látását veszített embert, érintse meg, hogy tudja, hogy hozzá beszél. Ha a látó ember átkíséri a vakvezető kutyás vakot az úton, mindig a kutyával ellentétes oldalon álljon. A vakvezető kutya a pontos úti célt sem tudja, ezért bár az állat vezet, de szükség van a gazda irányítására. A kutya segíti a vak ember rehabilitációját; szabadságot és önállóságot ad. Felszállhatnak járművekre, a képzésük során az itteni viselkedést is megtanulják. A kutyát munka közben nem lehet simogatni, hogy ne tereljék el a figyelmét, viszont a tulajdonostól szükséges a jutalmazása a munkájának elismeréseként és a szeretet kifejezése felé. Ezt a szeretetet viszonzozzák is. Idegen ember nem etetheti, ez is gátolja a helyes viselkedését és munkavégzését. A kutya két éves korában kerül a gazdájához és tíz-tizenkét éves koráig tud dolgozni.

A vakvezető kutya képzése nem kerül pénzbe leendő gazdája számára, csak a megvásárlása. Ehhez azonban arra van szükség, hogy a látók vagy pénzbeli adományokkal támogassák az MVGYOSZ-t, vagy adományozhatnak kölyökkutyákat kiképzésre és vállalhatják kis korban lévő kutyák fejlesztését is.

1994 óta április 27-én van a vakvezető kutyák világnapja. Minden évben ezen a napon rendezvényeket szerveznek kutyák és gazdáik számára.

A **rohamjelző kutyák** segítséget nyújthatnak a diabéteszes, vagy epilepsziás betegeknek, úgy, hogy előre jelzik a rohamot. A **mozgássérülteket segítő kutyák** tudják húzni a tolókocsist, felvenni tárgyakat a földről és odavinni gazdájuknak, kinyitni az ajtót, felkapcsolni a villanyt. Ezen kívül fontos, hogy lelki támogatást is nyújtsanak tulajdonosaiknak. Vannak **terápiás kutyák** is, amelyeknek a pszichére gyakorolt hatása fontos, hiszen a jelenléte csökkenti a stresszt, segít a nehéz feladatok elvégzésében, nyugtató hatással van gazdájára.

„Minden kutya, amelyik nap mint nap testközelbe kerül szeretett gazdájával, netán egy levegőt szív vele, és nem a kert sarkában tengődik egy rövid láncon ; amelyikhez kedvesen

szólnak, néha megsimogatják a fejét nos, az ilyen kutya szívesen dolgozik, él-hal a gazdájáért, akár vakvezető, akár nem, boldog!”¹²

4. Liftek

A régebbi építésű épületekben kevésbé, vagy egyáltalán nem megoldott az akadálymentesítés. Az elmúlt időszakban, különösen a napjainkban átadott objektumokban egyre inkább figyelnek erre. Tizenhét évvel ezelőtt az „1997. évi LXXVIII. Törvény az épített környezet alakításáról és védelméről” a 31.§. (d) pontjában megfogalmazta „a közhasználatú építmények esetében a mindenki számára biztonságos és akadálymentes megközelíthetőséget”. Az igyekezetek ellenére mégsem sikerült maradéktalanul megvalósítani.

Az épületeken belül segítséget nyújtanak a liftek. A látássérültek tudnak lépcsőn menni korlát mellett, de biztonságosabb számukra a felvonók használata. Ahhoz, hogy ezt is megkönnyítsék, széles liftekre van szükség (ez a mozgássérülteknél különösen elengedhetetlen). A látássérültek egyszerűbb tájékozódását támogatja a beszélő lift, amely bemondja az emeleteket, az ajtók nyílását-záródását. Egyes helyeken a gombok Braille feliratozása is segítséget jelent a vakoknak. Az épületek falain elhelyezett Braille táblák, és egyszerű kialakítású térképek is fontosak lehetnek.

5. Makettek

Egyre több helyen jelenik meg a város, vagy valamilyen kiállítás, például skanzen területének makettes ábrázolása, melyeket több alkalommal ellátnak Braille felirattal is. Fontos, hogy úgy legyenek elhelyezve a leírások, hogy el tudja olvasni a látássérült látogató. Ha megfelelő magasságban van, az azoknak a vakoknak szintén segítséget jelenthet, akik mozgássérültek is. Így a makettet megtapintva, és a mellé írt tájékoztatást elolvasva a látássérült emberek is közel annyi információt kapnak a helyszínről, amennyit a látó vendégek.

¹² <http://www.kutyavari.hu/vakvezeto.htm>, 20 kérdés és válasz a vakvezető kutyákról



12. ábra Eger belvárosának makettjét tanulmányozom (2005)

Forrás: családi fotó

Ha a közlekedésben a látássérültek egyedül vannak, nagyon kiszolgáltatottak. Szükségük van ezért segédeszközökre, vagy egy társra, aki támogatja őket. Ebben a fejezetben bemutattam olyan lehetőségeket, amelyek megkönnyítik a vak emberek helyzetét a tájékozódásban. Ezek bármelyike, vagy akár többnek az együttes használata szabadabbá teszi őket az utakon, valamint az ismeretlen helyeken.

V. Látássérülteket segítő intézmények

A látássérülteknek szüksége van arra, hogy legyen hová fordulniuk, ha segítségre szorulnak. Magyarországon számos intézmény van, amelyek támogatják a látásukat veszített embereket, hogy minél teljesebb életet tudjanak élni. A következőkben a teljesség igénye nélkül bemutatnánk néhányat ezek közül.

1. Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége

Az MVGYOSZ 90 éve segíti a látássérülteket. Az intézmény budapesti székhelyű, de bizonyos szolgáltatásai a posta által az országban bárhol elérhetőek.

Segédeszköz bolt: Itt minden olyan eszköz megvásárolható, amely megkönnyíti a látássérültek mindennapjait: speciális használati tárgyak, gyógyászati segédeszközök, szoftverek, és nekik szóló kiadványok.



13. ábra Az MVGYOSZ székháza
forrás: <http://www.mvgyosz.hu/>

- Vakok Világa: havonta megjelenő újság, amely a Szövetséget és a látássérülteket érintő eseményekről, rendezvényekről tudósít Braille, síkírással és elektronikus formában;
- Rádió és Televízió újság (Hetente jelenik meg);
- Zene – Kultúra: havonta jelenik meg, a zenei eseményekről tájékoztat;
- Kitekintő: tudományos, havi folyóirat;
- Irodalom és Kultúra: kéthavonta jelenik meg, olyan folyóirat, amely látássérült és látó költők, írók alkotásait ismerteti meg az olvasókkal;
- Gyógymasször: évente kétszer ad hírt a szakmai továbbképzésekről.

Van egy csoport, amely a Braille folyóiratok és könyvek előkészítésével, kommunikációs akadálymentesítéssel, illetve a vak emberek személyi segítésével foglalkozik.

Braille-nyomda: Itt történik minden előkészített sajtótermék és könyv nyomtatása, ezek kiszállítása. A nyomdai munkához az eszközöket is ők készítik. Látássérülteket is alkalmaz a nyomda. Tevékenységük következményeképpen a Braille-írást ismerő vakok információhoz jutnak, a speciális iskolák tankönyveket kapnak, politikai szervek megrendelésre Braille-ben nyomtatott kiadványokban részesülnek, valamint a Szövetségben helyet kapó Braille-könyvtár állománya bővül.

Braille-könyvtár: 1896-ban jött létre a Szövetségben belül. Kezdetben öt vak írta át egy látó segítségével, kézzel a könyveket. A látó személy diktálta, a vakok Braille táblával, vagy pontírógéppel rögzítették. Ma már a Szövetségben belül lévő Braille-előkészítő csoport és a nyomda végzi a munkát. A könyvek általában több kötetből állnak, így a könyvtár ezeregyszáznegyvennyolc könyve több mint tizenkétezer kötet. Egy kötet átlagosan hetvennyolcvan oldal, ami látóban körülbelül huszonhét-harminc oldalnak felel meg. Példaként Szabó Magda Abigél című regénye látóban négyszáz, Braille-ben hétszáznegyven oldal kilenc kötetben; Fekete István Bogáncs című könyve tizenegy kötet, mindegyik száz fölötti oldalszámmal. Az állomány főleg klasszikus szépirodalmi könyvekből áll, de vannak mesék is. A könyvtárnak kétszázhárom nyilvántartott olvasója van, ennek fele budapesti, fele vidéki.



14. ábra
Szabó Magda: Abigél című könyvét olvasom,
mellettem a további kötetek
forrás: családi fotó

Amikor önállóan, Braille-ben olvasunk, tanuljuk a helyesírást, gyarapodik szókincsünk. Átkerülünk a történet világába, szinte látjuk magunk előtt a helyszíneket, szereplőket, történéseket. A Braille-írást olvasó könyvek olvasása fokozatosan háttérbe szorult. Ennek oka a felnőtt látássérültek már említett pontírás-megtanulási nehézségei, valamint a könyvek nagysága, nehézsége, főleg úgy, ha több kötetet kell elvinni magunkkal. További okok, hogy idő közben létrejött a Hangoskönyvtár, illetve a vakok ma már a számítógépen is tudnak olvasni, például a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) oldaláról letölthető különböző témájú szövegeket. Ennek ellenére sok látássérült érzi, hogy sokkal inkább át tudja élni a könyvek tartalmát, ha saját maga olvassa el.

Hangoskönyvtár: Jelenleg a MVGYOSZ székházában működő hangoskönyvtár 1961-ben jött létre. Ekkor kezdték el építeni stúdióját a Hermina úton. 1972-ben költözött mai helyére. Akkoriban az orsós magnó volt használatban, 1979-től hallgattak kazettákat is. 1986-ban felépült egy új stúdió. A kétezres években jött ki az első könyv CD-n is. A könyvtárban tizenháromezer-háromszázkilencvenegy hangoskönyv van, amely háromezer-kettőszáz művet jelent, mivel egy mű négy példányban készül el. Olvasók is ajándékoznak hangoskönyveket a könyvtárnak, olyat is, amely már megvan. A hanganyagok több kazettából állnak, például Jókai Mór Aranyember című műve huszonöt kazetta. A CD segítségével olvasható könyvek általában egy-két CD-n vannak. A hangoskönyvek mennyisége folyamatosan növekszik. A helyszínen lévő stúdióban a felolvasásokat egyrészt önkéntesek, másrészt színészek, rádióbemondók és tanárok végzik. 2006 óta már csak digitálisan rögzítik a könyveket.¹³

A külföldi és hazai klasszikus regények mellett olvashatunk mai modern íróktól, ezen kívül találhatunk útleírásokat, ismeretterjesztő könyveket, valamint gyermekeknek készült műveket egyaránt. A diákoknak szükséges kötelező olvasmányok nagy része is megvan a Hangoskönyvtárban. A könyvtárnak jelenleg háromezer-háromszázötven olvasója van, ebből körülbelül ezer fő olvas aktívan. A látássérülteken kívül egyre több látó olvasó is tagja a Hangoskönyvtárnak. Az innen és a Braille-könyvtárból kölcsönzött könyveket a budapestiek személyesen veszik át, vidékre ingyen szállítja a posta. Mindkét könyvtár katalógusa fent van az MVGYOSZ honlapján.

A látók és a vakok is képesek más tevékenység közben is hallgatni a könyveket, valószínűleg ezért is egyre elterjedtebb ez a szolgáltatás.

2. VIZUS alapítvány a látássérültekért



15. ábra A VIZUS alapítvány logója

forrás: www.vizus.hu

A VIZUS Alapítvány 1993 óta segíti a látássérült emberek rehabilitációját, hogy minél könnyebben, és jobban részévé tudjanak válni a társadalomnak. Szabadidős, sporttal kapcsolatos, oktatási és kulturális programokat szerveznek, amelyekkel fejlesztik a vakokat. Ebben a munkában együtt

¹³ Az itt szerepeltetett adatok Auervek Imrével készült interjúból származnak, amelyet Páll Erika, a Braille könyvtár könyvtárosa készített 2003-ban.

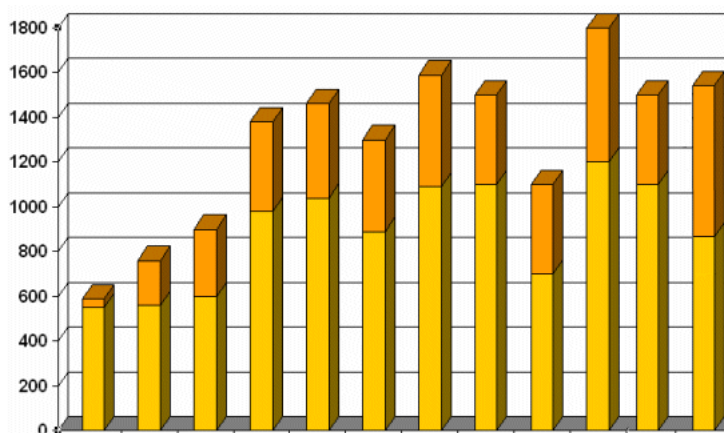
dolgoznak jól képzett szakemberek, a család vagy hozzátartozók és az érintettek.

Az Alapítvány céljai közé tartoznak a látásvesztéssel járó problémák megelőzése, és helyreállítása érdekében a különböző gyógymódok felfedezése, használata és megismertetése. További célkitűzés a programok segítségével a különböző fizikai képességek: vizuális-, és mozgásképeség, lelki egészség: pszichés és személyiség fejlesztése, mindennapi és az alternatív gyógymódok összeegyeztetése, a sérültek és családjaik teljes körű rehabilitációja. Oktatásokat, képzéseket szerveznek a szakemberek és a fogyatékkal élők számára egyaránt. Feladatuknak tekintik szakkiadványok létrehozását és terjesztését. A fenti programokon kívül a diákokat közép- és felsőoktatási tanulmányaik megsegítése érdekében hozzájuttatják számítógépes eszközökhöz, oktatási anyagokat jelentetnek meg CD-n. A VIZUS Alapítványon belül működik a Vakok Digitális Könyvtára. Lehetőség van online, illetve a honlapról letöltve is olvasni az anyagokat.

Az Alapítvány munkatársai így fogalmazzák meg küldetésüket: „Legnagyobb eredménynek azonban a rendszeres szakterápiás (egyéni és családi) foglalkozások és egy iskolai egészségmegőrző program beindítását, valamint egy komplex módszer meghonosítását és elfogadtatását tartjuk.”¹⁴

3. Látó-Tér Alapítvány

A Látó-Tér Alapítvány 1996-ban alakult. Programjai, szolgáltatásai, projektjei, fejlesztései segítik a látássérültek rehabilitációját. A szervezet eddigi fennállása során közel hatezer ember életét könnyítette meg szolgáltatásaival, adományaival. Hatvan százalékban hét-huszonöt év közöttiek veszik igénybe a szervezet támogatását, négyötöd részben vakok, egyötöd részben gyengénlátók.



16. ábra A Látó-Tér Alapítvány által támogatottak száma
2001-2012 között

forrás: <http://www.latoter.hu/diagram.html>

¹⁴ www.vizus.hu

2003 szeptemberében indította útjára az Alapítvány a vakinfo portált az interneten, amely száz százalékban akadálymentesített, speciálisan vak és gyengénlátó emberek számára készült. Itt kommunikálni tudnak egymással a látássérült emberek, információkat szerezhetnek őket érintő témákban, informatikával, sporttal, kultúrával kapcsolatos híreket olvashatnak, illetve támogatni is lehet őket.

A látók számára a feliratok tájékoztatást adnak a hivatalokban, vagy egy bevásárlóközpontban. A Látó-Tér Alapítvány alakulása évében cseh és holland mintára létrehozta a hangos-térképet, mely megkönnyíti a vak és gyengénlátó emberek épületekben, valamint kültéren, utcákon, tereken, aluljárókban való közlekedését. Az Alapítvány honlapjáról számos térkép hanganyaga letölthető MP3 formátumban. Az anyag megállítható, újra játszható, így segítő személy jelenléte nélkül is tud tájékozódni a látássérült különböző helyszíneken. A hangos-térképpel egyes területek megközelíthetősége szabadabbá válik, kitágítja a látássérült emberek mozgásterét.

A hangos-térkép mellett infokommunikációs akadálymentesítés is folyik az Alapítványnál.

A Tandem-klub látássérült gyermekeket mozdit ki állandó környezetükből, visz ki a természetbe tandem kerékpáros túrákra, kirándulásokra. Az Alapítvány által szervezett nyári táborokban élményekkel gazdagodva lehetnek együtt a fiatalok.

Iskolás vak diákokat ösztöndíjakkal, hordozható számítógépekkel, diktafonokkal, némely esetben pénzzel támogat a Látó-Tér Alapítvány.

4. Fehér Bot Alapítvány



17. ábra A Fehér Bot Alapítvány logója
<https://twitter.com/feherbot>

1996-ban Dr. Szabó Miklós alapította a Fehér Bot Alapítványt, amely az Észak-alföldi régióban működik. Eleinte jogi és életmódbeli tanácsadás folyt itt, később kiegészült a vak emberek és családtagjaik rehabilitációs segítségével, előadásokat tartottak ezzel kapcsolatban. A felnőtt látássérültek önálló életvitelének és önellátásának támogatása céljából, illetve azért, hogy felfedezzék a helyzetüket könnyebbítő segédeszközöket, tanfolyamokat szerveztek. Abból a célból, hogy ezeknek

használatát elsajátítsák, illetve elérhetőségüket, beszerzésük és kölcsönzésük módját és árukat megismerjék, támogató szolgálatok jöttek létre.

2005 óta a foglalkoztatásban is segítséget nyújtanak több alapítvánnyal összefogásban, hogy tevékenységük területileg kiterjedtebb legyen. Így jött létre a budapesti Vakok Állami Intézetével és a Szempont Alapítvány közreműködésével a Látássérültek Rehabilitációs Központja. Olyan fogyatékkal élők veszik igénybe az alapítvány szolgáltatásait, akik minimum hatvanhét százalékos látásvesztéssel élnek. Tisztában kell lenni a jogi ismeretekkel, hogy „kit mikor milyen juttatás, támogatás, társadalombiztosítási és szociális ellátás illet meg, ugyanis a támogatási rendszer időről időre változik”.¹⁵ Tanítják a látássérülteket közlekedni zárt és nyílt térben, vezető támogatásával, illetve önállóan is, megmutatják a fehérbot helyes használatát. Megismertetnek egyéb eszközökkel is a mindennapok (beszélő óra), az egészség (beszélő lázmérő, vércukor és vérnyomásmérő) és a kommunikáció terén (Braille írógép, számítógépes eszközök, a jobban látók számára nagyítók). Ha valaki elveszti a látását, szinte újra kell tanulnia a napi tevékenységeket, vagy legalábbis annak módját ebben az állapotban (tisztálkodás, öltözködés, étkezés, gyógyszerek bevétele, háztartási tevékenységek, telefon kezelése). Az alapítvány ezen kívül segítséget nyújt pszicho-szociális szolgáltatásokkal is, amely magában foglal önismereti, motivációs és konfliktuskezelési tréningeket. A foglalkoztatás területén a munkavállalásban a munkaerőpiac jobb megismerése érdekében pályaválasztási- és módosítási tanácsadást tartanak, valamint az álláskeresésben is támogatást biztosítanak.

5. „Informatika a látássérültekért” Alapítvány

Az alapítványt a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége hívta életre 1999 őszén, majd 2000. december 7-én jött létre hivatalosan. Informatikai eszközök, számítógépes és telefonra tölthető alkalmazások beszerzésében nyújt segítséget a látássérült embereknek az egész országban. Magánszemélyek, illetve iskolák, intézmények egyaránt igénybe vehetik szolgáltatásaikat. Lehetőség van speciális eszközökre pályázni, illetve támogatják a megvásárlásukat. Ha hozzájutnak ezen eszközökhöz, színesebbé válnak hétköznapjaik is,

¹⁵ www.webbeteg.hu/cikkek/egyeb/2070/

közelebb hozzák a kultúrát, a szabadidejüket aktívabban tudják eltölteni. „Ezek használatával valóban láthatóvá válik a világ számukra.”¹⁶

Kommunikációs akadálymentesítést is végez az alapítvány. Így közreműködnek „vakbarát” oldalak megalkotásában, ingyenes hírfelolvasó rendszer kifejlesztésében, illetve abban, hogy tananyagok látássérült személyek által is elérhetőek legyenek. Felveszik a kapcsolatot olyan cégekkel, amelyek infokommunikációs területen alkalmaznának látássérülteket, és összekötik őket a munkakeresőkkel.

Látássérült személyek számára is szerveznek tanfolyamokat, amelyek során megismertetik velük a számítógép használatát, alapprogramokat a szórakozás, illetve a kommunikáció területén.

Lehetőség van pénzübeli, illetve informatikai eszközök adományozásával támogatni az alapítványon keresztül a rászoruló sérült embereket. Magánszemélyek, illetve szervezetek is élnek a szponzorálás lehetőségével. Ezen kívül sokan önkéntes munkával, például eszközök közvetítésével, informatikai munkával, projektek, kampány és egyéb szervezési munkákkal, táborok szervezésével járulnak hozzá az alapítvány működéséhez.



18. ábra Az Alapítvány adó 1%-os kampányplakátja
forrás: <https://hu-hu.facebook.com/infoalap>

6. Vakok Állami Intézete

A látássérült embereknek szükségük van arra, hogy legyen hova fordulniuk, ha bármilyen jellegű problémájuk van. Sajnos sok sérült gyermek családi háttere rendezetlen, valamint a vak felnőttek sem mindig találják meg a helyüket a világban, nincs segítségük. A XIX. század elején ismerték fel a látássérült személyek intézeti nevelésének és ellátásának szükségességét. Innentől kezdve egyre több bentlakásos intézményt alapítottak.

¹⁶ www.infoalap.hu

1902-ben Zsófia, Habsburg Főhercegasszony hozta létre a Vakok Állami Intézetének jogelődjét. Ez is biztosított bentlakást, fizikai ellátást, valamint munkalehetőséget. Az udvarán lévő műhelyben lehetett kosár- és gyékényfonással, kefekötéssel foglalkozni. 1949-től egy kormányrendelet értelmében állami feladat lett a látássérült emberek ellátása. A Vakok Állami Intézete hivatalosan is megkapta ezt a nevet, és állami fenntartásúvá vált.

A Vakok Állami Intézetének rehabilitációs részlege várja tizennégy év és nyugdíjkorhatár közötti látássérültek jelentkezését. Figyelembe veszik a jelentkezők kora mellett a látássérültség fokát is. Lehetőségük van az intézmény falai között oktatásban, képzésekben, átképzésben, valamint rehabilitációs foglalkozásokban részvenni. A felnőtt látássérülteket segítik,



19. ábra A Vakok Állami Intézetének egyik épülete
forrás: <http://mno.hu/belfold/megujult-a-vakok-intezete-1248723>

hogy könnyebben boldoguljanak a munkaerő-piacon. Kaphatnak testi-lelki ápolást és ellátást, támogatják a fizikai képességek és a megmaradt látás megőrzését és fejlesztését. Erősítik az önellátáshoz, önfenntartáshoz szükséges készségeket. Segítséget nyújtanak a helyes önismeret kibontakoztatásában és növelik a látássérült személyek önbizalmát. Átmeneti szállást biztosítanak, akinek pedig van otthona, a családsegítő szolgálat támogatást nyújt abban, hogy biztonságosan, a környezetét és lehetőségeit felfedezve tudjon élni. Ehhez hozzátartozik a közlekedés tanítása is. Napközbeni, klubszerű együttlétre is van lehetőség azoknak, akik saját otthonukban élnek, és nincs napi elfoglaltságuk. A munkatársak segítik a mindennapi problémák megoldását (például vásárlás), valamint programokat szerveznek a Fehér Bot napja alkalmából, ami nem csak az október tizenötödikét jelenti, hanem az egész hónapot. Ezen kívül más alkalmakkor is vannak koncertek, speciális kiállítások.

Akik igénylik az intézeti elhelyezést, először előgondozás céljából szociális munkatársakkal találkoznak, majd konzultációra hívják be őket, amely során megismerhetik az intézményt, illetve a szakemberek megismerkednek a jelentkezővel, megvizsgálják képességeit és szükségleteit. Az eredményeket független szakértők összegzik, majd az intézet szakembereinek véleményét is figyelembe véve az igazgató dönt a látássérült személy felvételéről. A gondozás maximum három évig tart, amely egy alkalommal kettő évvel

egészíthető ki. A lakhatási idő lejártával igénybe vehetik az utógondozást még legalább fél évig.

A Vakok Állami Intézetének további szolgáltatásai a „Kiléptető lakás”, amely a rehabilitációs intézményen kívül biztosít lakhatási lehetőséget. A „Reménység Háza” idős korú látássérültek számára létrehozott lakóotthon. Ezek Budapest különböző pontjain vannak.

7. Vakok Óvodája, Általános Iskolája

Az intézmény teljes neve: Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona.



20. ábra A Vakok Általános Iskolája Budapesten az Ajtósi Dürer soron

forrás: <http://www.vakisk.hu/>

Ez a név utal arra, hogy falai között összetett munka folyik. A súlyos fokú látássérült gyermekek szegregált óvodai, általános iskolai, illetve szakiskolai oktatása-nevelése több csoportban valósul meg. Tanulásban akadályozott, halmozottan sérült, siket-vak, valamint normál tagozaton tanulnak a gyermekek. Ilyen feltételek között

kétszáznegyvennyolc diák részesül oktatásban a közel kétszáz éve fennálló intézményben. Emellett több mint tizenöt éve integrálnak is gyermekeket. Az intézet magában foglal egy kollégiumot a vidéki tanulók részére, illetve helyet kapott egy gyermekotthon is, amelyben tizenöt állami gondozott gyermek lakik. További feladatai közé tartozik, hogy továbbképzést biztosítson az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar hallgatóinak, illetve olyan szakemberek számára, akik bárhol az országban súlyosan sérült gyermekekkel foglalkoznak.

Célkitűzései ezen túl az intézmény hagyományainak megtartása, az oktatás-nevelés magas szintű művelése, valamint az, hogy az állandó változásban szilárd háttérrel, biztos pontot jelentsen a látássérült diákok, családjuk és a dolgozók számára. Küldetésüknek tekintik, hogy a növendékek be tudjanak illeszkedni a társadalomba, képesek legyenek eredményes, teljes életet élni. Elengedhetetlen elsősorban a gyermekek érdekeinek szem előtt tartása, továbbá a nevelők folyamatos képzése, a tevékenységek tárházának bővítése, illetve társadalmi szerepvállalás, mellyel hazánkban és nemzetközi téren is képviselik a látássérülteket.

8. Vakok Batthyány László Római Katolikus Gyermekotthona, Óvoda, Általános Iskola

1982 szeptemberében éledt újjá a Katolikus Egyházban a sérültek intézményes gondozása. Lékai László bíboros segítségével kezdte meg tevékenységét a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat Vak Gyermekek Szent Anna Otthona mozgássérült és vak gyermekek gondozására. 1989 nyarán a fővárosi Tanács VB. Művelődési Főosztálya használatba adta a jelenlegi, akkor már nyolc éve üresen álló épületet, melyet magyar, német, osztrák, svájci és amerikai hívek és intézmények adományaiból sikerült felújítani, berendezni. 1991-től már, mint oktatási intézmény is engedélyt kaphatott, ekkor vette fel Batthyány László nevét. Mivel tantermekre is szükség volt, 1993-1994-ben szintén adományokból felépült az épület új szárnya, ahol már 45 bentlakó és 15 bejáró gyermek folytathatta tanulmányait.

Ma már két éves kortól is fogad sérült gyermekeket, ha a szociális helyzet ezt indokolja. Az iskolában nőtt a halmozottan sérült gyermekek aránya. A vak, aliglátó és gyengénlátó növendékek mellett vannak mozgássérültek és értelmi fogyatékosok is az intézetben. Ép értelmű, enyhe és közép súlyos értelmileg sérült gyermekeket nevelnek, kis létszámú osztályokban. Foglalkoztak egy siket-vak



21. ábra Két volt iskolatársam

<http://12.kerulet.ittlakunk.hu/csalad/130220/uj-epuletresszel-bovul-vakok-batthyany-laszlo-gyermekotthona>

csoporttal is. A tanulmányi feladatok mellett nagy hangsúlyt fektetnek a mozgásfejlesztésre, látásnevelésre, az ének-zeneoktatásra, a kézimunkára, a számítástechnika oktatásra. Egy 10x15 méteres medence lehetővé teszi az úszásoktatást, hidroterápiás mozgásfejlesztést.

A képességek és a tananyag elsajátítása mellett az intézetben nagy hangsúlyt fektetnek a gyermekek lelki, vallásos nevelésére is.

Évek óta problémát jelent a végzős sérült gyermekek továbbfoglalkoztatása. Ez most látszik megoldódni egy új, ötszintes épület felépítésével, amelyben otthont és a nagykorú fiataloknak olyan munkahelyet igyekeznek biztosítani, ahol konkrét feladatokkal megbízott, hasznos tagjai lehetnek a társadalomnak.



22. ábra Az Intézet igazgatónője, Fehér Anna nővér két gyermekkel

forrás: <http://vakokblaszlogyermekotthon.blog.hu/>

Az intézet létrehozásában, fejlesztésében és igazgatásában kiemelkedő, áldozatos szerepet vállalt és vállal Fehér Anna nővér és valamennyi munkatársa.

Óvoda nagycsoportban elkezdik a Braille-írás tanításának megalapozását. Ezt követi egy előkészítő osztály, ahol tantárgyakra bontva adják át a tananyagot, a fő hangsúly azonban itt is a pontírás elsajátításán van. Ezt az

osztályt követi a nyolc általános, ahol a normál általános iskolai tempónál lassabban tanulnak a diákok, kisebb csoportokban, olykor osztályokat összevonva. Ez után a növendékek vagy a Vakok Általános Iskolájában, vagy integráltan folytatják tovább tanulmányaikat. Vannak olyan gyermekek, akik az intézményben maradnak, és mozgásfejlesztésben, ének-zene oktatásban, kézimunka foglalkozásokon vesznek részt.

Akik állami gondozottak, azoknak általában Anna nővér a gyámja és az iskolai szünetekben nincs lehetőségük elhagyni az intézményt, viszont részt vehetnek táborokban. Van egy nagy nyári tábor, ahová azok is elmehetnek, akiknek van családjuk.

Én is ebben az intézetben tanultam tíz éven keresztül, öt éves koromtól tizenöt éves koromig. Ez az időszak meghatározó egy gyermek életében, gyakorlatilag ott nőttem fel. Nagyon sokat kaptam az ott lévő emberektől az oktatás, a nevelés területén, fontos volt a rendszeres mozgás. Ott lettem rajongója a zenének. A stabil hitbeli háttérrel szintén biztosították az

intézetben, és ezt a támogatást azóta is megkapom a családomtól. Sok barátot is szereztem ott, és megtapasztaltam, milyen fontos az összetartás, egy fogyatékkal élő mennyire tud ragaszkodni, milyen hálás tud lenni a segítségért, amit az ottani nevelők odaadással végeznek. Szükségünk van arra, hogy hasonlóan nézzenek ránk, mint más, fizikailag egészséges emberekre, megbecsülést kapjunk, érezzük, hogy szükség van ránk, értékes emberek vagyunk. A közösség ereje ott különösen megmutatkozik.

Rengeteg élményt, szeretetet, értéket és fizikai-lelki ajándékot köszönhetek én is, és minden itt élő az intézménynek.

VI. Látássérültek a társadalomban

1. A fogyatékos emberek, ezen belül a látássérültek számának alakulása, megoszlása

Magyarországon évente hozzávetőlegesen kétezer-háromszáz látássérülés történik, ebből körülbelül 8%-ban teljes látásvesztés, 34%-nál nagyfokú látásromlás megy végbe, ami nagyjából ezer embert foglal magában. Ebből 65% harminc éven aluli, nagy hányaduk gyermekkorban következik be. Okai lehetnek koraszülés okozta oxigénhiány, felügyelet hiánya, fegyelmetlenség, felnőtt korban munkahelyi balesetek, vagy az elővigyázatosság nélkülség, illetve a szakszerű segítség elmaradása. A munkaképes felnőttek közül megközelítőleg kétszázan válnak látássérültté a magyarok között.

A 2001-es népszámlálási adatok szerint ötszázhetvenhét-ezer fogyatékkal élő ember élt Magyarországon, ami a magyar népesség 5,7 %-át tette ki. Ez a szám 2011-re, azaz tíz év alatt valamelyest csökkent, a népességsökkenéssel párhuzamosan. Ez magában foglalja a mozgássérülteket, a látássérülteket, a hallássérülteket, az értelmileg akadályozottakat és az egyéb sérüléssel élőket. Ebből a mozgássérültek aránya a legnagyobb. A látássérülteké ez alatt a tíz év alatt közel egy százalékkal nőtt. A nő látássérültek száma jelentősen meghaladja a férfiakét, tíz év alatt még növekedett is. A következő táblázat azt mutatja be, hogy 2001-ben, illetve 2011-ben hogy alakult a magyar sérültek aránya fogyatékosági típus és nemek alapján.

A népesség fogyatékosági típusa és nemek szerint 2001/2011-ben:¹⁷

Fogyatékosági típusa	Fogyatékosok száma		% -os megoszlás		Férfi		Nő	
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
Mozgáskorlátozott	251 560	232 206	43,6%	41,4%	121 715	105 577	129 845	126 629
Látássérült	83 040	85 746	14,4%	15,3%	34 947	34 469	48 093	51 277
Értelmi fogyatékos	56 963	58 812	9,9%	10,5%	31 408	34 365	25 555	24 447
Hallássérült, beszédhibás	60 865	86 113	10,5%	15,3%	31 636	42 063	29 229	44 050
Egyéb	124 578	98 370	21,6%	17,5%	63 162	46 355	61 416	52 015
Összesen	577 006	561 247	100,0%	100,0%	282 868	262 829	294 138	298 418

¹⁷ Forrás: www.meosz.hu/diszkr/doc/kiegeszitoanyag1.doc, www.ksh.hu

2. Kérdőíves felmérés a látássérültek helyzetéről

A látássérültek társadalomba történő beilleszkedésének, helyének pontosabb megismerése érdekében kérdőíves felméréseket készítettem az érintettek, azaz a látásukat veszítettek és a látók körében. A látókat is két csoportra bontottam, egyikbe azok az embertársaink kerültek, akik nem tapasztalták még meg közelebbről a vak emberek problémáit, míg a másik csoportban azokat kérdeztem meg, akiknek már volt életük során, vagy jelenleg is van közelebbi kapcsolatuk látássérült emberekkel.

Kíváncsi voltam, hogy az egyes csoportok hogyan látják a fogyatékkal élők helyzetét, milyen elképzeléseik vannak mindennapjaikról, mennyire látják át problémáikat, van-e ötletük ezek megoldására, ha pedig igen, mit javasolnak, milyen a társadalom véleménye róluk, hogyan és mennyire tudnak közeledni hozzánk, mit kellene tennünk nekünk látássérülteknek, és mit a látóknak ahhoz, hogy az elfogadottságunk, s ezzel életkörülményeink érdemlegesen javuljanak. Azt ugyanis mindenki belátja, hogy nagyon sok még a tennivaló ezen a területen.

A kérdőívek szétküldése, kitöltése elektronikus úton történt. Ennek köszönhetően viszonylag nagyszámú válasz érkezett vissza, relatíve rövid idő alatt. A Google kérdőív kitöltő és kiértékelő alkalmazása nagy segítséget jelentett ebben és a válaszok kiértékelésében.

A kifejtős kérdésekre adott azonos, illetve hasonló válaszokat a mellékletekben – terjedelmi okok miatt – kissé összevontan közlöm. Így a válaszok darabszáma nem feltétlenül egyezik meg a kitöltők számával.

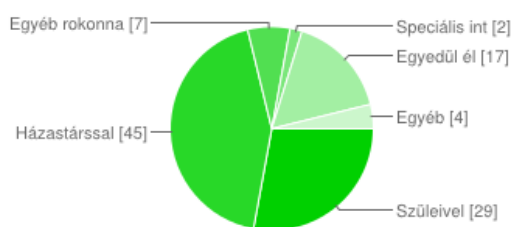
A kérdőívek grafikonos és szöveges kiértékelése részletesen az 1.-2.-3. mellékletben található.

2.1. A látássérültek által kitöltött kérdőívek¹⁸

A látássérültektől 104 kitöltött kérdőív érkezett, 57 %-uk volt nő – hasonlóan a KSH által publikált férfi-nő arányhoz (59%). A megkérdezettek zöme húsz és hatvan év közötti, de vannak húsz év alattiak (5) és hatvan év felettiak (17) is. Talán meglepő, de a látássérültek fele dolgozik, 31% tanul, csak 46% rokkant nyugdíjas, illetve munkanélküli. Szabadidejük eltöltésében igen változatos tevékenységeket végeznek, például 77% számítógépezik, ami igen magas számnak tekinthető, ha a kor szerinti megoszlást is figyelembe vesszük. A megkérdezettek



23. ábra Napi tevékenység



24. ábra: Milyen környezetben él ?

43%-a házasságban, vagy élettársi kapcsolatban, 28% a szüleivel, 7% rokonnal, s csak 16% él egyedül. 44%-nak vannak gyermekei. Közel kétharmaduk látássérülése születéskori, koraszülés miatti, 27% betegség miatt, míg 3% baleset következtében veszítette el látását. A megkérdezettek több, mint fele (53%) vak, 37% aliglátó, 11% gyengénlátó. A látássérülés mellett 15%-nak egyéb sérülése is van, például mozgássérült 8%, hallássérült 4%, értelmileg sérült nem töltötte ki a kérdőívet. Mindössze 3% nem tudta elfogadni állapotát, 36% elfogadja, 44% részben el tudja fogadni. Tanulmányait a válaszadók fele végezte szegregáltan, 62% integráltan. Ebben sokan vannak, akik mindkét oktatási formában részt vettek, például az általános iskolát sorstársaik között, a gimnáziumot és az egyetemet látókkal együtt járták.

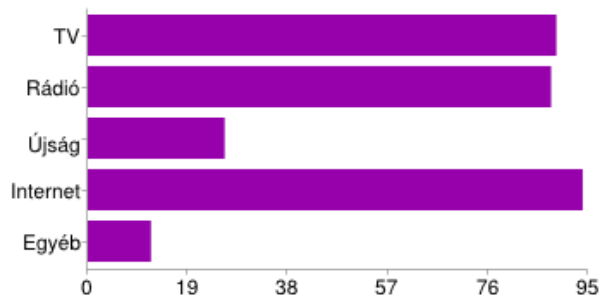
A Braille írást háromnegyed részük ismeri, de csak 18% használja rendszeresen, 38% egyáltalán nem veszi igénybe. Ez összefügghet azzal, hogy az utóbbi években a számítógépek és a beszélő szoftverek elterjedésével sokan nem is tartják fontosnak a Braille-írás elsajátítását. Felnőttkori vakság esetén ez sokkal nehezebb is. Láthatjuk, hogy a válaszadók 98%-a használ számítógépet, 83% képernyőolvasó programmal. A Braille-írást

¹⁸Bővebben lásd 1. sz. melléklet. A kérdőív google drive alkalmazással készült, forrása: https://docs.google.com/a/jezsu.hu/forms/d/1iBfHpRBsyJpeb5VsAv_rGZxHayUxJ5vfyaTK5XNgI4k/viewform

ismerők jelentős része főként a Braille felirattal ellátott tárgyak esetén illetve a közterületeken, épületekben például liftekben, a tájékozódást segítő feliratok elolvasására használja ezt a tudását. A széleskörű számítógép használatnak köszönhetően 77% ismeri a tízujjas vak írást, és 69% használja a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) adta lehetőségeket.

Sokan alkalmaznak különféle látássérülteket segítő eszközöket. A technika fejlődésével párhuzamosan, egyre több segíti őket a mindennapokban. Sajnos ezek az eszközök – talán indokolatlanul is – igen drágák. Éppen az alacsony jövedelmű látássérült emberek számára elérhetetlenek lennének, ha nem találnának pályázati lehetőségeket. A válaszadók 81%-a már pályázott valamilyen eszközre, 77% nyert is. Vakvezető kutyát a kitöltők 13%-a tart.

A szabadidő aktív eltöltésére, szórakozásra, művelődésre a látássérülteknek is van igénye. Viszonylag sokan járnak színházba (87%), moziba (73%), vagy kiállításra (81%). Speciálisan vakok számára készült kiállításon is sok ember részt vett már (76%), s – bár nem jellemző a magyar filmiparra –, készült már vakok számára játékfilm (Vakvagányok) és dokumentumfilmek, melyeket kétharmaduknak sikerült megnézni.

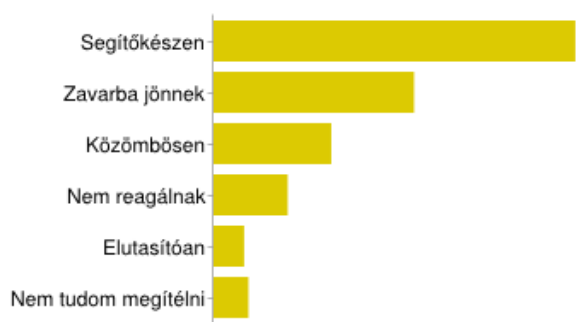


25. ábra Honnan szerzi a napi információkat ?

Jellemző a számítógép használatra, hogy a világ történéseiről elsősorban az internetről (90%), emellett a TV-ből (86%) és a rádióból (85%) szereznek információkat.

Az MGVYOSZ Braille-, és hangoskönyvtárát 99% ismeri, főként a hangoskönyvtárat (53%) használják.

A mindennapi közlekedésben, vásárlásnál kerülnek jellemzően kapcsolatba a látássérült látó emberekkel, itt alkalmanként rászorulnak látó embertársaik segítségére. A látássérült



26. ábra: Hogyan viszonyulnak Önhöz általában az ismeretlen látó emberek?

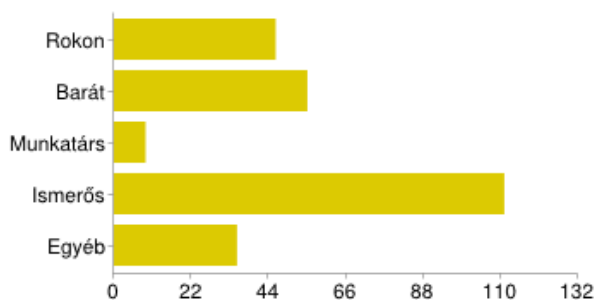
személyek 91%-a szokta kérni látó emberek segítségét, melyek alkalmával 80%-ban segítőkészséget tapasztalnak. Vannak, akik egy ilyen helyzetben zavarba jönnek (44%), de akadnak közömbösek, akik nem reagálnak, sőt egyesek megtagadják a

segítségnyújtást. Ezek között átfedés van, mert egy látássérült személy olykor ilyen, másszor olyan reakcióval szembesül.

Elmondhatjuk azt, hogy nem teljesen zökkenőmentes a látássérültek és a látók kapcsolata. Ennek valószínűleg történeti okai is vannak. Sajnos nem alakult még ki az egymás iránti tolerancia, együttérzés, bár az utóbbi évtizedekben jó irányba indultak el a dolgok. Hogy hogyan érzik ezt a látássérültek, s miben látják a problémák okait, a harmincötödik kérdésre adott válaszok talán megmagyarázzák. Emellett pozitív véleményekről, tapasztalatokról is olvashatunk ebben a pontban. (lásd. 1.sz. melléklet)

2.2. Látássérült embert közelebből ismerő látók kérdőíve¹⁹

Mint majd látjuk, az életük során látássérültekkel rövidebb-hosszabb ideig kapcsolatban álló látó emberek lényegesen jobban ismerik a vak emberek problémáit, eszközeit, több és kivitelezhetőbb javaslatokat adnak a látássérültek mindennapi problémáinak megoldására, és az őket segítő eszközökre vonatkozóan, mint azok, akik egyáltalán nem, vagy csak felszínesen ápoltak kapcsolatot fogyatékkal élőkkel. Nézzük először a látássérülteket közelebből ismerő válaszadók eredményeit. Előre kell bocsátani, hogy a kérdőívet kitöltők



27. ábra: A látássérülttel milyen kapcsolatban áll?

felsőfokú, míg csak 5%-uk általános iskolai végzettségű. A látássérült, akivel kapcsolata van 23%-ban rokon, 27%-ban barát, 55%-ban ismerős, 4%-ban munkatárs. Többségük (69%) könnyen, 28%-uk részben el tudta fogadni ismerőse állapotát. Csak 3%, aki nehezen tud megbirkózni ezzel a helyzettel. Összesen 92% már természetesen tud közeledni ismerőiséhez, bár 22%-uknak ez eleinte problémát jelentett. Mindössze 8%-ban van még bizonytalanság ezzel kapcsolatban.

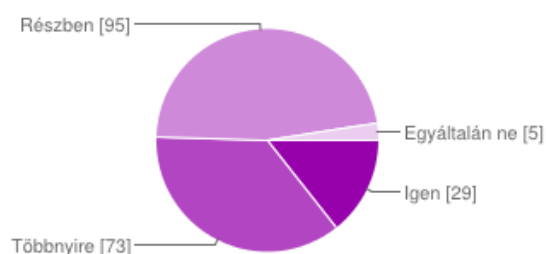
háromnegyede nő, talán azért, mert a nők érzékenyebbek a téma iránt, könnyebben mondanak véleményt hasonló témákban, jobban tudnak azonosulni a sérült emberek gondjaival. A válaszadók 46%-a húsz és negyven év, harmaduk negyven és hatvan év közötti. Több, mint háromnegyedük

¹⁹ Bővebben lásd 2. sz. melléklet. A kérdőív google drive alkalmazással készült. Forrása: <https://docs.google.com/a/jezsus.hu/forms/d/1eDlJXeQfw7i5wX6zNjk-RnYpQixzSBbWLSiTN2kRWY/viewform>

Több, mint háromnegyedük a legkülönbözőbb módon, tud segíteni látássérült ismerősének. A konkrét segítségek a 2.sz. melléklet 8. pontjában olvashatóak. Azt sokan kiemelik, hogy először meg kell kérdezni, hogy igénylik a segítséget, s csak pozitív választ követően szabad segíteni, különben kellemetlen helyzetbe hozhatjuk a látássérültet és magunkat is. A feladatok nagyon szerteágazóak, a közlekedéstől a bevásárlásig, az ebédhordástól a lelki segítségnyújtásig minden megtalálható a konkrét válaszok között. A feleleteket végigolvasva drámai emberi sorsok és élethelyzetek tárulnak elénk.

A konkrét élményekre kérdezve kiderült, hogy a válaszadók 52%-ának pozitív, 35%-uknak vegyes élményei voltak a látássérültekkel kapcsolatban. Negatív élménye senkinek sem volt. Az általános vélemény a sérültekkel kapcsolatban 72%-ban egyértelműen pozitív, 24%-ban semleges, s mindössze 1%-ban negatív.

A válaszadók 71%-a látott már moziban, színházban, kiállításon látássérült személyt, s ezt 58%-uk természetesnek fogadta el, míg 9%-ukat meglepte.



A látássérültek életminőségére, lehetőségeire, gyermekvállalásra, család eltartására vonatkozó kérdések már

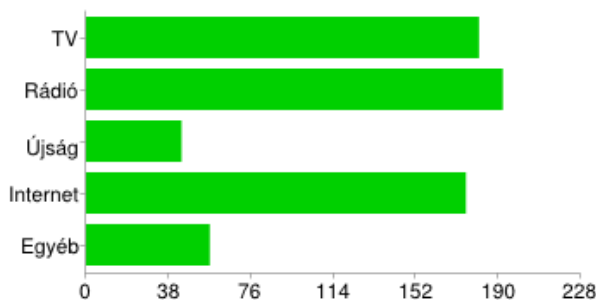
28. ábra Képes ma egy látássérült ember ugyanúgy, vagy hasonlóan élni, mint egy látó ?

tartalmaznak némi bizonytalanságot. Lényeges, hogy a mai magyar társadalom keretei közötti lehetőségekről van szó, s nem a fogyatékkal élők életképességeiről. A válaszadók 87%-a szerint képes egy látássérült családalapításra és a gyermek felnevelésére, 58%-uk szerint el tudja tartani családját.

Kíváncsi voltam, hogyan vélekednek a megkérdezettek a látássérültek számítástechnikai eszközhasználatáról, hiszen nagyon jól tudjuk, hogy ez a technikai eszköz alapvetően meghatározza a mai ember helyzetét a társadalomban, munkában, tanulásban, emberi kapcsolatokban egyaránt. Főként így van ez a vakok esetében, hiszen mi nélkül teljesen kirekesztődnénk a fenti területekről. El sem tudom képzelni mennyivel nagyobb erőfeszítést jelentene nekem, családomnak és tanárainknak is, ha mondjuk 20 évvel korábban születtem volna és végeztem volna tanulmányaimat. A megkérdezettek zöme valamilyen szinten ismeri azokat az informatikai, technikai lehetőségeket, melyeket a vakok használnak. Sokan úgy látják, hogy a látásukat veszített emberek sokszor bámulatosan és ügyesen kezelik a számítógépet. Ezt valószínűleg azért gondolják így, mert mi nem egeret használunk, hanem

billentyűkombinációkat, amelyet a látók nem nagyon ismernek, pedig olykor sokkal hatékonyabban lehet így dolgozni, mint egérrel. A válaszok részletesen a 2.sz melléklet 16. pontjában olvashatóak.

A megkérdezettek 99%-a hallott már a Braille-írásról, de csak 24 %-uk ismeri teljesen annak felépítését, s 48%-uk részben.



29. ábra: Egy látássérült ember hogyan szerez információt a világ eseményeiről?

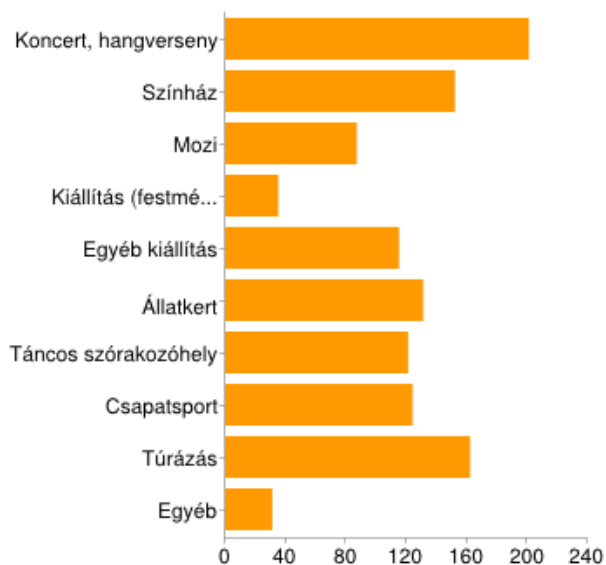
eszközöket elég jól ismerik. (lásd 2. sz. melléklet 20. kérdésre adott válaszok)

A látássérültek információszerzésének forrásait ez a látó csoport hasonlóan értékelte, mint maguk a vakok, bár a látók a TV-t és rádiót kicsit felül-, míg az internetet alulértékelték. A szöveges kifejtésű következő kérdésből kiderül, hogy a látássérültek által használt

Arra a kérdésre, hogy milyen eszközöket javasolna kifejleszteni a látássérültek számára, egy sor jó ötlet érkezett, érdemes elolvasni. Jellemzően azért is fontosnak tartják ezeket az eszközöket, mert segítségükkel kevésbé kiszolgáltatottak a látássérültek, nincsenek annyira rászorulva környezetükre, jobban meg tudják tartani függetlenségüket. (lásd 2. sz. melléklet 21. kérdésre adott válaszok)

Hasonlóan érdekes „ötletkavalkád” olvasható a látássérültek részére ajánlott sportolási lehetőségek kifejtésénél. (lásd 2. sz. melléklet 22. kérdésre adott válaszok)

A válaszadók 99%-a természetes dolognak tartja, hogy egy vak ember ugyanúgy utazzon, kiránduljon, mint látó társai. Személyes tapasztalataim alapján azért találkoztam olyan értetlenséggel, hogy például. miért akarjuk mi, mint intézeti vak csoport megnézni a Lillafüredi Szent István cseppkőbarlangot? A végén persze az idegenvezető is meghatódott, amikor alkalmi kórusunk egy szép dal eléneklésével köszönte meg a vezetést a csodás akusztikájú barlangban. Sokan nem gondolják, hogy egy utazás alkalmával a látáson kívül is mennyi benyomás éri az embert. Én például régóta diktafonra rögzítem a családi és iskolai utazásaink „hang-képeit”, melyek későbbi meghallgatásával teljesen vissza tudom idézni élményeimet az utcazenészek muzsikájától kezdve az ételek illatán, ízén keresztül a múzeumok elmesélt látványával együtt.



30. ábra Melyek azok a tevékenységeket, amelyek élményt jelentenek egy vak ember számára?

A vak ember számára a kultúra terén szereshető élményekről is megkérdeztem a kérdőívet kitöltőket. Elmondható, hogy a kulturálódás területeinek elég széles palettáját tartják értelmezhetőnek a vak emberek esetén is. A kiállításokat vélik a legkevésbé élményszerűnek, amellyel egyet is lehet érteni. Meg kell azonban jegyezni, hogy ha jó vezetővel (baráttal, családtaggal) vág neki egy vak ember egy kiállításnak, aki nem sajnálja az időt a látottak elmondására, számunkra is nagy élményt jelenthet egy kiállítás. Az élmény

természetesen nem ugyanaz, mint a látó embernek, de kialakul bennünk is egy kép a látottakról, ami nagyon érdekes lehet.

A megkérdezettek 66%-a gondolja úgy, hogy a látássérültek tanuljanak együtt a látókkal, 17% csak a közép és felsőoktatásban javasol integrált oktatást. Miután én végigpróbáltam mind a szegregált, mind az integrált oktatási módszert, az utóbbival értek egyet, azaz általános iskolában hatékonyabb, ha sorstársainkkal tanulunk, míg középiskolában és a felsőoktatásban már jobb, ha együtt a látó emberekkel.

A megkérdezettek kevesebb, mint fele (46%) járt már vakok életét bemutató kiállításon. 90%-uk került már olyan helyzetbe, amikor sötétben kellett tájékozódni, azaz saját bőrén érezte, amit a vakok folyamatosan megtapasztalnak. Ezt 55% érdekesnek tartotta, s 34%-nak volt inkább kényelmetlen.

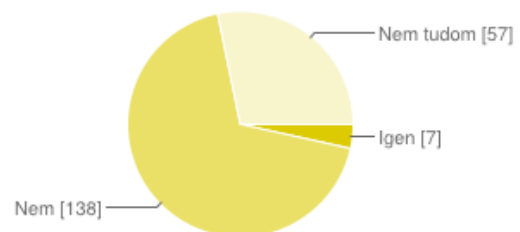
A sérült emberek szerepeltetése a médiában a megkérdezettek egyharmada szerint az utóbbi időben egyre többször fordul elő, fele vélemény alapján azonban nem lehet elégszer foglalkozni ezzel a témával. A médiában való szereplés valóban közelebb viheti a fogyatékkal élő emberek problémáit az egészségesekhez, ezáltal csökken a szakadék és könnyebbé válik a sérültek beilleszkedése a társadalomba.

Nagyon érdekes válaszokat kaptam arra, hogy milyen kérdéseket tennének fel egy látássérültnek. Többen is ugyanúgy beszélgetnének, és ugyanolyan témákat vennének elő, mint a látókkal. Néhányan kicsit félve kérdeznének rá a látássérüléssel kapcsolatos

problémákra. A válaszok nagy részében szerepel a segíteni akarás. A legtöbb látó embert érdekli az, hogy hogyan éljük meg a vakságunkat, milyen más érzékszervünkkel próbáljuk pótolni a látást. (lásd 2. melléklet 30. kérdés)

Az emberek 77%-ában együttérzést, empátiát vált ki, ha sérült emberrel találkozik. Sajnálatot, és olykor büntudatot is szülhet egy ilyen találkozás. A sérült emberekkel való érintkezés nagyban megváltoztatta a látók

szemléletmódját. A találkozást követően jobban értékelték saját látásukat, igen jelentős hányadukból (70%) tiszteletet váltott ki a közelebbi kapcsolat. A látók jelentős része úgy ítéli meg, hogy pozitív a látássérültekhez való hozzáállás, de a



31. ábra Elég segítséget kapnak a sérültek a társadalomtól?

legtöbbsen úgy érzik, hogy a társadalomtól nem kapnak elegendő segítséget. Hogy milyen javaslatuk van a sérültek támogatására a társadalom és az egyének részéről, a 2. sz. melléklet 34. kérdésére kapott válaszokból derül ki.

Sok jó tanács érkezett arra vonatkozóan, hogy mit javasolna annak az embernek, aki még nem találkozott látássérülttel. Nagyon fontos, hogy személyesen megtapasztalják a látók a sérült emberek problémáit. Ehhez együtt kell tölteni egy kis időt, sokat beszélgetni, közös programokat csinálni. Javaslom a válaszok elolvasását! (lásd 2. sz. melléklet 35. kérdés)

A látók is sok javaslattal éltek a látássérültek felé, hogyan tudnának könnyebben boldogulni a mindennapi életben. A nyitottság, vidámság feltétlenül könnyíthet ezen. Fontos, hogy ne zárkózzanak be, vegyék fel a kapcsolatot minél több emberrel, járjanak el különféle kulturális rendezvényekre, használjanak ki minden lehetőséget, beleértve a társadalmi ellátórendszer által biztosított segélyeket, pályázati lehetőségeket. (lásd 2. sz. melléklet 36. kérdés)

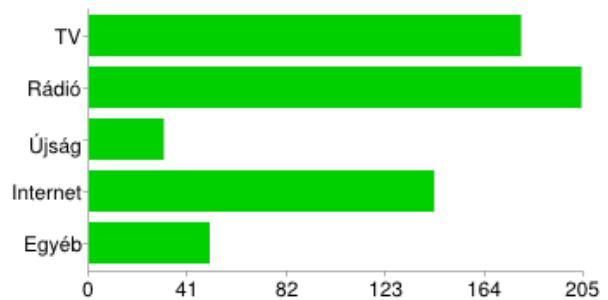
2.3. Látássérült embert közelebbről nem ismerő látók kérdőíve ²⁰

Magától értetődően kicsit más a látássérültekhez való hozzáállása azoknak, akiknek nem volt közvetlen kapcsolata még velünk. A beérkezett válaszok száma nagyjából azonos a látássérült kapcsolattal rendelkezőkével. A nők aránya itt is jelentősen felülmúlja a férfiakét, akárcsak a felsőfokú végzettségűek aránya az alacsonyabb iskolai végzettségűekét. A kor szerinti megoszlás kicsit kiegyensúlyozottabb, több a fiatal, a 20 év alatti korosztályból való. A válaszadók 55%-a egyáltalán nem állt még kapcsolatban vak emberrel, a többieknek valamilyen vakos kapcsolata volt már, ennek ellenére mintegy 77%-uk érzi úgy, hogy könnyen tudna közeledni vak emberekhez. Jelentős részük (88%) tudna segíteni látássérült embereknek. A konkrét válaszokból leszűrhető, hogy ez általában felszínes, egy-egy alkalommal megvalósuló kapcsolathoz volt köthető, többnyire közlekedési szituációban, vagy munkához kapcsolódóan. A látássérültekkel kapcsolatos élmények fele egyértelműen pozitív, míg a másik fele vegyes, vagy semleges tapasztalatok voltak. A sérült emberekkel kapcsolatban kétharmaduknak általában pozitív a véleménye. Kiállításon, moziban, vagy színházban kisebbség részük, 45% látott már látássérültet. Ugyanerre a kérdésre a látását veszített embereket ismerők körében 71% volt az igenek aránya. Itt is a nagyobb részük, ezt természetesen fogadta. Mindkét csoportnak – nagyjából ugyanolyan arányban – az a véleménye, hogy a látássérültek is képesek hasonlóan élni, mint a látók, mindössze 3% gondolja csak azt, hogy egyáltalán nem. Valamennyien úgy vélekednek, hogy legalább részben a látássérültek is tudnak teljes életet élni. Szinte azonos arányban vélik úgy mindkét csoportba tartozó megkérdezettek, hogy a vak emberek is képesek családot alapítani és gyermeket nevelni. A megkérdezettek fele nem tudja megítélni, hogy a látássérültek el tudják-e tartani családjukat.

A számítástechnikai eszközök használatáról ez a csoport is pozitívan vélekedik, bár érezhető, hogy nincsenek annyira tisztában az elérhető eszközök működésével, mint a látássérülteket közelebbről ismerők. (lásd 3. sz. melléklet 15. kérdés)

²⁰ Bővebben lásd 3. sz. melléklet. A kérdőív google drive alkalmazással készült. Forrása: https://docs.google.com/a/jezsu.hu/forms/d/11O49zR27W_XPF9aPL99vuVPyxI38QdQ3sxcqbrZxzEs/viewform

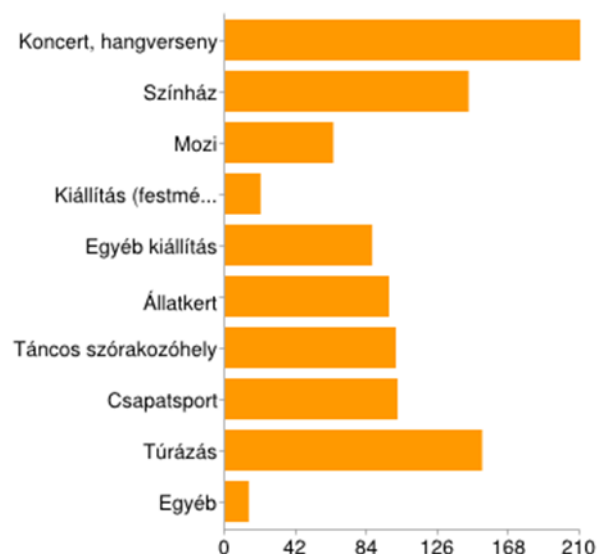
A Braille írásról 97% hallott már, de annak felépítését 59%-uk egyáltalán nem ismeri. Arról, hogy hogyan szereznek információkat a világról, hasonlóan vélekednek, mint a vakokat ismerők, csupán az arányok alakulnak kicsit másképp, nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a rádióknak és kisebbet az internetnek.



32. ábra: Hogyan szerez a vak ember információkat a világ eseményeiről?

A vakok által használt eszközök közül sokat meg tudtak nevezni (lásd 3. sz. melléklet 19. kérdés). Nagyon sok jó ötlet merült fel azzal kapcsolatban, hogy milyen eszközöket lehetne kifejleszteni a látássérültek számára, mindennapi életük megkönnyítésére. Ezek között van számos futurisztikus megoldás is (lásd 3. sz. melléklet 20. kérdés). A vakok részére javasolt sportágak igen szerteágazóak, szinte mindent javasolnak, de többnyire kísérővel, vagy felügyelettel, mint például a lovaglás, vagy az evezés (lásd 3. sz. melléklet 21. kérdés).

Valamennyi válaszadó értelmét látja a vakok utazásának. Az utazás során szerezhető élmények közül szinte mindegyiket megjelölték. A kulturális lehetőségek kihasználását is fontos élményszerző tevékenységnek ítélték. A legkevesebb bejelölést a kiállítás és a mozi kapta, ami teljesen természetes. A koncerten kívül – amelyet mindenki bejelölt – mindegyik tevékenység kevesebb szavazatot kapott ebben a csoportban, mint a látássérült kapcsolatokkal rendelkezőknél.



33. ábra Azok a tevékenységek, amelyek élményt nyújtanak egy vak ember számára.

A válaszadó több, mint fele az integrált oktatást javasolja a látássérültek számára, 4% csak a felsőoktatásban, 18% a közép és felsőfokú tanulmányok során is. 22%-uk a speciális eszközök és szakemberek miatt inkább a szegregált oktatási formát tartja előnyösebbnek.

A válaszadók 72%-a nem járt még a látássérültek életét bemutató, látóknak szóló kiállításon. Többségük akarva, vagy akaratlanul, került már vak ember módjára sötétbe. Ezt a helyzetet 43% érdekesnek ítélte meg, 37%-nak kényelmetlen volt.

A sérültek médiában való szereplésével kapcsolatban itt is úgy gondolják, hogy egyre több szó esik a témáról az utóbbi időben, de még mindig nem elegendő. Csupán egy fő tartotta túlzónak a kérdés jelenlétét és heten elegendőnek.

Itt is megkérdeztem, hogy milyen kérdéseket tenne fel egy látássérültnek, ha sikerülne vele beszélgetnie. A válaszok magukért beszélnek (lásd 3. sz. melléklet 29. kérdés).

A megkérdezettek 45%-ától kért már segítséget látássérült, 35%-nak ez természetes volt, többen is zavarban voltak, 11%-uk pedig attól félt, hogy rosszul segít.

A válaszadók több, mint fele úgy ítéli meg, hogy általánosságban pozitív a hozzáállás a látássérültekhez. A jelentős többség azt gondolja, hogy nem kapnak elegendő segítséget a társadalomtól (62%).

A látásukat veszített személyek támogatására vonatkozó javaslatok igen szerteágazóak. Sok teendő van még mind a társadalom, mind az egyének részéről. Sokkal nagyobb nyitottságra lenne szükség mindkét féltől, sok-sok közös program kellene, több támogatás, figyelmesség és egymás mélyebb megismerése (lásd 3. sz. melléklet 34. kérdés).

Összefoglalva: az elmúlt évtizedekben sok pozitív változás történt a sérült emberek megítélésében, egymás megismerésében. Számos tennivaló van még, melyben nagy szerepe lehet a már gyermekkorban történő nevelésnek, az integrált oktatás által adott kapcsolatok lehetőségének, az egyre népszerűbb un. érzékenyítő programoknak. Mindezek ellenére úgy gondolom, még elég sok idő, talán több generáció munkája is szükséges ahhoz, hogy helyesen közeledjenek egymás felé a sérültek és az egészségesek. A minél kevesebb elvárással járó és a hirtelen, felszínes ítéletektől mentes elfogadás erősítését tartom a legfontosabbnak mindkét oldalról, ami nehéz, de talán nem lehetetlen.

VII. A látássérültek és a művészetek

A látássérültek minden területen szeretnének hasonlóan élni, mint látó társaik. Ez vonatkozik a kulturális eseményekre, a szabadidő eltöltésére is. A művészetekkel való kapcsolat minden ember számára elengedhetetlen, kimozdít a szürke hétköznapiakból. Bizonyos területek nehezebben megközelíthetőek a látássérültek számára, mégis igyekeznek elérni mindent.

1. Zene

A zene az emberek lelkére hat, megnyugtat, kikapcsol, felvidít, de a hétköznapiakban is sokszor szól a háttérben a rádió. Többek között a bevásárlóközpontok minden pontján ott vannak a hangszórók.



**34. ábra Vak barátnőm
templomi orgonán játszik**

A zene a látássérülteknél talán a művészetek közül a legelérhetőbb. Mivel látásukban akadályozottak, a többi érzékelésük – így a hallás is – általában kifinomultabb. Egy koncerten számukra a fények nem sokat jelentenek – főleg azoknak nem, akik teljesen vakok. Így ők jobban figyelnek a hangszerek hangjára, a zene hangulatára, a dalszövegekre, az énekesek hangjára, a hangok tisztaságára. Így is nagy élményt jelent nekik egy hangverseny, egy könnyűzenei koncert. Tudnak táncolni, ha pedig más sérülés is társul a látáshiányhoz – például mozgássérültség –, akkor is tudnak mozogni kézzel, felsőtesttel.

Ha valaki közelebbi kapcsolatban van a zenével, hangszeren játszik, énekel, valahogyan meg kell tanulnia a zeneszámokat. A látók ezt a kotta segítségével teszik meg. Felmerül a kérdés, hogy a látássérültek hogyan tudnak zenét tanulni? Egyrészt hallás útján. Figyelnek a hangokra, megjegyzik, és észreveszik, ha nincs a helyén a hangzás. Én tanuló zongorázni, ott figyelek a fekete és a fehér billentyűk váltakozására, megtanulom a hangok sorrendjét, ritmusát. Ez után gyakorlás útján rögzíték egy-egy darabot.

Louis Braille megalkotta a Braille kottát. Ebben minden hangnak, hangnemnek, a kottában használatos jelölésnek megvan a pontírási jelölése. Mivel nincs annyi kombináció, hogy

külön a betűknek, a számoknak és a kotta jeleinek is legyen Braille megfelelője, ezek között átfedés van. Példaként említhetjük, hogy a kottában a C hang az ABC-ben a D betű, a D hang az E betű, és így tovább. Ha valaki ezt megismeri, akkor ennek segítségével is tud zenét tanulni.

Ha az ember énekkarban énekel, megtapasztalhatja a közösség erejét, az együtténeklés örömét, a többszólamú dalok szépségét és összhangját. Én már általános iskolában tagja voltam egy kiskórusnak, amely körülbelül tizenhárom főből állt, majd amikor gimnáziumba kerültem, egy nyolcvan-száz fős



35. ábra Az "Én vezetlek" című, Kaszap István életéről szóló darab záró képében Érsekvadkerten 2009-ben

énekkarban énekelhettem mintegy hat és fél évig. Alig vártam a heti próbákat, ahol találkozhattam barátaimmal, illetve felszabadító érzés volt a hosszú keddi napok végére ily módon pontot tenni, lelki „gyógyszert” jelentett. Izgatottan készültünk a koncertekre. Közös együttműködéssel a kórus rendszeresen visz színpadra ifjúsági operákat. Az énekkar lelkes tagjaként három darabban szerepelhettem. Felemelő érzés volt megélni az összetartást, az izgatott készülődést, a közönség várakozását, végül pedig a sikert. Az előadásokat keretbe foglalta az égi erőt kérő közös imádság és a színdarabot követő öröm kifejezése, egymás megbecsülése és munkánk eredményének ünneplése. Ebben a közösségben maximálisan elfogadtak, egyenrangúnak érezhettem magam. Az sem volt elképzelhetetlen, hogy elmehessek velük külföldre. Rengeteg élménnyel lettem gazdagabb, ami hálával tölt el, soha nem fogom ezeket elfelejteni.

2. Irodalom

Az irodalomnak minden ember életében van szerepe. Kinek ne olvasott volna gyermekkorában az édesanyja mesét? Az óvodában sok verset, mondókát megtanultunk, az

iskolában jöttek a kötelező olvasmányok, és jó esetben az olvasás elkísér életünk végéig. A szépirodalmi művek megismertetnek minket írókkal, költőkkel.

Ahogy korábban említettem, az MGVYOSZ segítségével a látássérültek is részesülhetnek az olvasás élményében. Ha valaki felolvas a másiknak, az ő értelmezése, hangsúlyozása szerint adja át az olvasottakat, hasonlóan a filmhez. Ha valaki maga olvas egy könyvet, kialakul benne egy kép a szereplőkről, elképzei a hangjukat, a helyszíneket. A filmekben is megjelenik egyfajta értelmezés, ami eltérhet a bennünk kialakult képtől. Ezért is jó a Braille könyvtár. Így a látásukat veszített személyek is kialakíthatják a saját képüket az eseményekről. Attól, hogy valaki fizikailag nem lát, az ő fantáziájában is megjelennek képek a könyvekben történetekről. A világról is kialakulnak benyomások, talán színesebbek, szebbek, mint a valóság. A hangoskönyvekben a különböző felolvasók műértelmezése, előadása, hangja sajátos színezetet ad a történeteknek.

A látássérült szerzők kezében számos eszköz van, amelyek segíthetik őket munkájuk során. Van, aki Braille írógépet, pontíró táblát használ, mások számítógépet, vagy ha például riportot is tartalmaz a mű, diktafont alkalmaznak. Én is írtam meséket, novellákat és verseket. Az ihlet bármikor jöhet, a legváratlanabb helyzetekben, például az éjszaka közepén, amikor a számítógép nincs bekapcsolva, a Braille eszközök nincsenek kéznél. Ilyenkor vagy maga mellé tesz az ember egy diktafont, amire felmondja a megszülető sorokat, vagy ha mások is alszanak mellette, beírja a telefonjába, így egyszerűbben tud módosítani is rajta. A látássérült személyek műveiből az ő világértelmezésük is kitűnhet, így érdekes lehet olvasni.

3. Kiállítás

A látássérültek számára a tapintható, a szobrokat, történelmi témájú vagy más tárgyakat bemutató kiállítások a legideálisabbak. Azonban a múzeumokban sem mindig tapinthatóak meg a tárgyak, előfordul, hogy vitrin mögött vannak, így érdemes egy látó személlyel menni ilyen helyekre. Logikusan gondolkozva egy fotó vagy festmény tárlatra végképp értelmetlen egy vaknak elmenni. Meglepő, de nekem az egyik nagy élményem egy Munkácsy kiállítás volt. A szüleim elmesélték, amit láttak, és így el tudtam képzelni. Lehet, hogy nem úgy, ahogy a művész megalkotta, de bennem megjelent egy kép.

Egyre több speciális kiállítást nyitnak meg Magyarországon is. Jártam már olyanon, ahol tárgyakat lehetett megtapintani. A falra síkírással kiírt információkból mi úgy részesülhettünk, hogy kaptunk egy szerkezetet, amit az éppen tapintott szoborhoz közel kellett tartani, és a fülünkben levő fülhallgatóba elmondták a tudnivalókat.

Egyszer voltam egy kiállításon, amit egy anyuka készített, akinek a lánya aliglátó, az élénk színeket észleli. Olyan képek voltak a falon, amelyeket a szokásosnál élesebb színekkel festettek le, és az alján Braille-írással rá volt írva a címük.

A látók számára vannak a látássérültek világát bemutató kiállítások. Ilyen a „Láthatatlan, tapintható”, ahol egy sötét szobában, ahol csak a lábnyomok világítanak, önállóan vagy egymást segítve kell tájékozódni, és felismerni a kiállított szobrokat. Itt érdekes, hogy a tárgyak mellé kihelyezett Braille feliratok miatt a látássérült emberek előnyben vannak. Ha a végére ért az ember, felkapcsolják a lámpákat, hogy feltáruljon, milyen is valójában a kiállító szoba. Más helyeken egy lakás helyiségeit járják végig a látó személyek egy látássérült segítővel. Itt teljes sötétség van és a mindennapokhoz kapcsolódó feladatokat kapnak a látogatók: eljutni a konyháig, ott kenyeret vágni, folyadékot tölteni egy pohárba. A büfében egy vak személynek fizetünk, aki fillérre pontosan ad vissza. A végén megoszthatják élményeiket a vezetővel, kérdezhetnek tőle.

2014 februárjában egy kutyaiskola és egy miskolci játékonysági klub szervezésében egy



bevásárlóközpontban rendezték a „Vakon(d)túra” nevű interaktív kiállítást. A programon ízlelés alapján kellett fűszereket kitalálni, illetve tapintással tárgyakat felismerni. Egy vak férfi bemutatta a Braille írógépet és más kommunikációs eszközöket, majd ki lehetett próbálni a fehérbot és a vakvezető kutya használatát. Érdekes tapasztalat egy olyan ember számára is, aki kapcsolatban áll látássérült

személlyel. Egy gimnazista lány élményeiből idézek: „Számomra a vakok eddig beteg emberek voltak, akik rákényszerültek az ilyen-olyan pótlékokra, hogy életben tudjanak maradni. De kiderült, hogy ők nem a rabjai ezeknek a pótlékoknak. Ezek csak segítséget adnak nekik, és ők döntenek el, hogy szeretnék-e vakvezető kutyát, vagy hogy egyáltalán segítséget kérnek-e a tájékozódásban. ... Az egész kiállításnak nem „nézd a vakok életét, és sajnáld őket” feelingje volt, sőt! Az egész nagyon vidám, nagyon természetes hangulatú volt,

és éppen hogy azt mutatta meg, hogy az ő életük mennyire hasonló a miénkhez. Számomra nem egy másfajta világot mutatott meg, hanem az életünk egy eddig ismeretlen területét. Személyesen nem ismertem eddig vak embereket, de úgy gondolom, hogy amíg vannak ilyen pozitív gondolkodású fiatalok, addig nincs baj. Ha lesznek, akik szerveznek ilyen kiállításokat, lesznek, akik vakként segítik a látókat, és lesznek, akik elmennek és hagyják, hogy eloszlassák a sztereotípiákat a fejük fölül, akkor előbb-utóbb eltűnik a róluk kialakított kép, miszerint ők állandó kiszolgáltatottságban élő, beteg emberek.”²¹

4. Színház, mozi

A színház és a mozi szinte elképzelhetetlen vizuális észlelés nélkül. Egyesek meglepődnek azon, ha meglátnak egy látássérültet ilyen helyeken. A díszleteket, a színész gesztusait egy vak személy nem érzékeli, azonban a hangokból sok minden leszűrhető. A színészek hangszíne, hangsúlya, az előadást kísérő hanghatások befogadhatóak számunkra is. Egy zenés darab különösen nagy élményt jelent. Sokszor egy látónak is szüksége van arra, hogy előre, vagy utólag elolvassa a darab tartalmát. A látássérültek ezt még jobban igénylik, hogy követni tudják, megértsék a színdarabot. A mozikban ugyanezek a szempontok érvényesülnek. Természetesen jobb, ha egy látó segítő halkán tudja kommentálni a látottakat.

Vannak olyan dokumentum-, illetve játékfilmek, amelyek a látássérülteknek, vagy róluk szólnak. Sajnos az előbbiből kevés van. A „Vak vagányok” vak gyermekekről szól vakok számára. A film közben, amikor nincs beszéd, egy halk hang ad tájékoztatást a történésekről.

Ha a felsorolt területek elérhetőek számunkra, szabadabbak lehetünk, változatosabbá válnak mindennapjaink.

²¹ http://magisujtsag.jezsu.hu/2014_Marcius.pdf , Hámori Fruzsina: Vakon(d)túra Avagy látogatás egy láthatatlan világba.

Összefoglalás

A látássérültek élete bizonyos értelemben egy külön világ. Szakdolgozatomban igyekeztem közelebb hozni, készíteni az olvasót, hogy merjen belépni ebbe a világba. Ha közelebbről megvizsgáljuk, nincs is olyan nagy különbség köztünk és a látók között. Akik hasonló helyzetben vannak, próbálják egymást segíteni, összetartani, így kialakulhat egy zárt közösség. Mi, látássérültek is igyekszünk egymásra támaszkodni, amit lehet egyedül, vagy egymás segítségével megoldani, de szeretnénk nyitottak lenni a látók felé. Ez részben rajtunk múlik, másrésztől szükségünk van arra, hogy látó embertársaink is nyissanak felénk. Nem kell tőlünk félni, bár fizikailag mások vagyunk, de lelkileg hasonlóak, mint a testileg egészséges emberek. Próbálunk minden élethelyzetben érvényesülni, megoldani a felmerülő problémákat, kitűzni célokat magunk elé, hogy ne a betegség tudata határozza meg életünket. Így nekünk is sokkal könnyebb továbblépni, a látássérülés tényét szinte elfeledve. Fizikai állapotunk korlátokat szab nekünk, ezek áttöréséhez rendelkezésünkre áll a bemutatott területeken számos eszköz és intézmény.

Nekem, mint látás- és mozgássérültnek, volt lehetőségem általános iskolai tanulmányaimat szegregáltan, egy budapesti, speciális intézményben, a további iskoláimat pedig integráltan, egy miskolci egyházi gimnáziumban, illetve a Miskolci Egyetemen végezni. Fontos volt, hogy gyermekkoromban megtapasztaltam, hogy vannak nálam nehezebb életkörülmények közül érkezett fiatalok, és a Batthyány László Gyermekotthonban segítettek állapotomat is elfogadni. Ott védett környezetben voltunk. Ez után könnyebb volt egészséges diákok között lenni, bár néha még elábrándoztam azon, milyen jó lenne velük futkározni az udvaron. Beilleszkedtem egy új közösségbe, ahol az előző tíz évhez képest öt évet töltöttem, mégis rengeteg élményben részesültem, és olyan természetessé vált a kapcsolatunk, mintha fizikailag sem lennék más, mint diáktársaim. Azóta is igyekszem mindig új célokat kitűzve, hasonlóan élni, mint a látó, jól mozgó emberek.

Mivel a szakdolgozatom témája „A látássérültek kommunikációja”, ezt a vonalat állítottam a középpontba, igyekeztem minél több oldalról körüljárni, kibontani. Információ közlésünk és szerzésünk lényege a verbális közlésmód. Így az élő beszéden és a telefonon túl – aminek a kezelése ma már könnyebbé tehető beszélő programmal – tudunk kommunikálni a számítógép, valamint a Braille-írás segítségével. A szavakkal való megnyilvánulás azonban csak körülbelül 30%-át teszi ki a kommunikációnak, 70%-ban nonverbális jelekkel fejezi ki magát általában egy látó személy. Mi ezek nagy hányadát nem észleljük, a hangból viszont

sok mindent érzékelünk, amire mások nem is figyelnek annyira. A kommunikáció információszerzést jelent, de nem csak az emberekről juthatunk információkhoz, hanem a minket körülvevő világról is. Ezeket közvetíthetik felénk látó társaink, illetve a látás kivételével, más érzékszerveinkkel mi is fel tudjuk fedezni. A technika egyre gyorsabb fejlődésével megalkotnak olyan eszközöket, amellyel például a ruha színe is megállapítható.

Diplomamunkámban kérdőíves kutatás segítségével feltérképeztem, hogy mennyire fogékony a mai magyar társadalom a látássérültek életkörülményeire, örömeire és problémáira. Hogy képzelem el egy átlagember a hétköznapijainkat, melyik korosztály befogadóbb a sérült emberek irányában, mit gondolnak a látássérültek, illetve a látók, hogyan lehetne fogékonyabbá tenni a téma iránt a társadalmat? Sok kérdés felmerült, és érdekes eredmények születtek. A kifejtős kérdésekre érkezett válaszokat olvasva láttam, hogy nem csak számomra volt hasznos a kérdőíves információgyűjtés, hanem a megkérdezettek is hálásak voltak, hogy leírhatták élettörténetüket, gondolataikat. Az őszinteségüket az is erősítette, hogy a kérdőívek kitöltése név nélkül történt. Volt, akivel váltottunk néhány levelet. Olyan megkeresést is kaptam, hogy mivel sokakat érdeklő témát választottam, a kérdőívek kiértékelését követően osszam meg azok eredményét.

Beavattam a kívülállókat abba is, hogy milyen szerepe van a vak emberek életében a művészeteknek, hogyan kulturálódnak, és miképpen töltik el aktívan szabadidejüket.

Az általam vizsgált terület kiterjedt, ezért bizonyos kérdéseket nem tudtam áthatóan, vagy egyáltalán nem állt módomban tanulmányozni. A kérdőív kapcsán lehetne a látássérültek statisztikai adatait hasonlítani a teljes népességhez. Például a számítógép használatának gyakorisága számomra meglepően magas a látásukat veszítettek körében, mivel a kapcsolattartásban és a hírek világában való tájékozódásban is központi szerepet tölt be náluk. Az én gépem is majdnem mindig, szinte egész nap be van kapcsolva. A látóknál is elég nagy ez az arány, sőt egyre nagyobb, – érdemes lenne tehát megvizsgálni ezt a kérdést is.

A kulturálódás területén érdemes lenne megkérdezni a látókat is, ők milyen gyakran látogatják a színházakat, mozikat, kiállításokat, hangversenyeket és koncerteket. Lehet, hogy látáshiányuk ellenére a vakok hasonló arányban, vagy esetleg többször eljutnak színházba, mint egy egészséges ember. Nem jó azonban, ha egy kérdőív túl hosszú, illetve a szakdolgozat terjedelmi kereteit is igyekeztem tartani.

Szerettem volna vak művészekkel interjút készíteni, – egy fogyatékkal élő zongoristával, illetve egy íróval –, ők hogyan írják műveiket, milyen speciális eszközöket használnak. Egy látó énekest is próbáltam megszólítani, aki egy klipjében egy vak fiút alakít, de sajnos többszöri megkeresésemre sem kaptam választ. Mindennek ellenére igyekeztem a lehető legteljesebben és legérdekesebben bemutatni a választott témát.

A forrásaim majdnem mind internetes források, mert másképpen nem tudok elérni a témámhoz kapcsolódó irodalmakat.

Ahhoz, hogy valaki megismerje a látássérülteket, tanácsos találkozni, beszélgetnie velük, hogy megtapasztalhassa a sajátosságaikat. Egyrészt azt, hogy pontosan miben is különböznek fizikailag, és melyek azok a dolgok, amelyek korlátozzák őket, vagy azon érzéseik, amelyek jóval kifinomultabbak. Sokkal többet tudhat meg arról is, hogy mi az, amiben egy látássérült támogatásra szorul és mi az, amivel könnyedén elboldogul önállóan is.

Másrészt az illető könnyedén rádöbbenhet arra, hogy a hétköznapi életben éppen ugyanaz lombozza le vagy éppen lelkesíti a látássérülteket, mint a látókat. Ugyanúgy tudnak például nevetni egy viccen, örülni vagy bosszankodni apróságokon, és éppen ugyanúgy éreznek, ha csalódnak, ha barátságról vagy szerelemről van szó. Vannak közöttük zenebolondok és sportrajongók, félénkek és nagyszájúak is, olyanok, akik könnyedén megtanulnak egy háromszáz oldalas filozófia jegyzetet és olyanok is, akik inkább a matematikai bizonyításokkal kötnék le magukat.

Élmény volt ezzel a témával foglalkozni, kellemes meglepetést jelentett, hogy több mint ötszázan töltötték ki a kérdőíveket, hálás vagyok minden sorért és a lelkesedésért is.

A szakdolgozatot tartalmazó CD-n egy olyan hangfájlt is mellékeltem, amelyben a beszélő eszközeim bemutatják egymást.

Irodalomjegyzék

Felhasznált internetes források_

1. http://fn.hir24.hu/itthon/2002/09/17/tudatos_gesztusok_test_nem/
2. http://hu.wikipedia.org/wiki/Louis_Braille
3. <http://lexikon.katolikus.hu/V/Vakok%20Batthy%C3%A1ny%20L%C3%A1szl%C3%B3%20Gyermekotthona,%20R.%20K.%20%C3%93vod%C3%A1ja%20%C3%A9s%20Iskol%C3%A1ja.html>
hvg.hu/itthon/20130220_vakok_otthona_bovites
4. http://magisujsag.jezsu.hu/2014_Marcus.pdf
5. <http://mno.hu/belfold/megujult-a-vakok-intelezete-1248723>
6. http://mti.dote.hu/doc/1/hu/A_kommunikacio_alapfogalmi_elemei/frame.htm
7. <http://retronom.hu/node/15079>
8. <http://wikipedia.org/wiki/Segítőkutya>
9. <http://www.akadalymentesweb.hu/>
10. <http://www.barathegyisegitokutya.hu/vakondtura#>
11. <http://www.biodigit.hu/braille/nyomtato>
12. <http://www.borsodivakok.hu/segedeszk.htm>
13. <http://www.consiliere-microcredite.ro/docs/4f951e4eeae92.pdf>
14. <http://www.gyorivakok.hu/arueladas.htm>
15. <http://www.hangvilag.hu/>
16. <http://www.partneringkonferencia.hu/olvassunk-vak-es-gyengen-latoknak>
17. http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciatertulek/ovodai_neveles/dokumentumok/eszkoz_vak.pdf
18. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_03_a_kommelmelet_alapja_i_scorm_10/34_az_arckifejezesek_a_mimika.html
19. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_03_a_kommelmelet_alapja_i_scorm_11/35_a_test_a_vgtagok_a_fej_a_kz_s_a_lb_mozdulatai.html
20. www.14.kerulet.itlakunk.hu/holmi/oktatas/vakok-allami-intezete
21. www.bacsvakok.hu/?page...kozlekedesi_lampa...vakokat

22. www.barathegyisegitokutya.hu/vakvezetokutya
23. www.budapestcity.org/03.../14/Vakok-Intezete/index-hu.htm
24. www.cons.hu/index.php?menu=cikk&id=369
25. www.dunaharaszti.hu/?p=5810, 2013. 10. 14. Október 15. a Fehér Bot Napja
26. www.gravobracille.hu/wp/2009/04/26/a-braille-iras-tortenete/
27. www.hvskalapitvany.hu/vakvezeto-kutyak, 10 kérdés, 10 válasz a vakvezető kutyáról
28. www.infoalap.hu/
29. www.infoalap.hu/oktatas/
A látássérült emberek számítógép-használatáról és az ECDL alapú informatikaoktatásról
30. www.jelesnapok.oszk.hu/.../a_latasserultek_nemzetkozi_napja___a_feher_bot_napj
a
31. www.ki-latas.hu/fogalomtar/2
32. www.ksh.hu
33. www.kutyavari.hu/vakvezeto.htm, 20 kérdés és válasz a vakvezető kutyákról
34. www.lathatatlan.hu/galeria/feher-botnapja/
35. www.latoter.hu
36. www.mek.oszk.hu/01200/01224/html/
Várhelyi Eszter: A vakok információszerzésének lehetőségei: számítógép és az internet adta előnyök
37. www.mek.oszk.hu/09800/09880/09880.pdf
Pajor Emese: Tapintható írásrendszerek, alternatív olvasási módszer
38. www.meosz.hu/diszkr/doc/kiegeszitoanyag1.doc
39. www.mvgyosz.hu/kutyaiskola
40. www.mvgyosz.hu/louis-braille-elete
41. www.nyest.hu/hirek/egy-vak-ember-alma
42. www.users.atw.hu/5lskbp/egeszev.doc Róka Jolán: Kommunikációelmélet

43. www.vakisk.hu/
44. www.vakokblaszlogyermekotthon.blog.hu/
45. www.vakokintezete.hu/
46. www.vakrep.hu/index.php?vissza=&bm=mediatar/...
47. www.vgykeme.hu/a_feherbot.../a_feherbot_tortenete.html
48. www.vizus.hu/
49. www.webbeteg.hu/cikkek/egyeb/2070/
Dr. Papp Júlia, szemész: Látássérültek rehabilitációja: „Fehér Bot”

Egyéb források:

50. Allan Pease: Testbeszéd
51. Erhartné Dr. Molnár Katalin – Dr. Vértés László: A látássérültek rehabilitációjáról.
In: Rehabilitáció. 8. évfolyam, 4. szám, 1998.
52. Gagyí Ágnes: Proxemika
53. Havas Katalin: Visszaadjuk az olvasás örömét. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros.
10. évfolyam, 4.szám, 2001.
54. Herodek Károly: Vakok könyvtára. In: Gyógypedagógiai Szemle. 12. szám
55. Jeney Johanna: A vakok és gyengénlátók olvasási lehetőségei Magyarországon. In:
Vakok Világa. 1998. 3. szám.
56. Nierenberg, G., Calero, H. (1998). Testbeszéd kalauz Budapest: Bagolyvár
57. Pease, A. (2005). Testbeszéd Budapest: Park Könyvkiadó

Summary

I chose this theme for my thesis because I am also concerned – I lost my eyesight at my age of 1 – therefore my whole life is accompanied with the mission: how to be able to deal with it. Furthermore, I live in a wheelchair, so I have got both positive and negative experience from a lot of perspectives.

In my thesis I tried to force the reader to dare to enter to the world of the visually impaired people. In case of examining it closely, there are not many differences between us and the sighted.

People in the same situation are seeking for helping each other and sticking together to make a close community, just like people with impaired vision. On the other hand we would like to be open to the sighted people as well. In spite of the fact that we are different from physical point of view, we are similar from psychical point of view: we would like to succeed in different situations, solving issues, and setting objectives in order not to determine our being by the fact of the illness.

Our physical condition confines us within limits, and for breaking down these barriers lots of tools and institutions are available on the presented areas.

As the theme of my thesis is the “Communication of people with impaired vision”, I put this topic in the focus. The essence of sharing and gaining information is the verbal communication. Therefore beside the live speech and phone, that are supported with talking applications, we are able to communicate by using computer and Braille print. On the other hand expressing ourselves with words is the 30% of the communication, sighted people express themselves in 70% of the cases with nonverbal signs. Visually impaired people are not able to perceive the huge part of these signs; on the other hand we perceive details of the sounds that are not heard by others.

Communication means gaining information, not only from people but from the surrounding world. This information can be transmitted by the sighted mates and we are able to discover it by other sensory organs.

Having carried out a survey research, in my thesis I also presented the opinion of the sighted and visually impaired people about the present Hungarian society's receptivity to the life conditions, joys and problems of the visually impaired people. How does an ordinary person imagine an average day of a visually impaired one? Which age groups are more receptive in the direction of disabled people? And what do the sighted and visually impaired people think about receiving society in this topic? A lot of questions were raised and interesting answers arrived. Most of the respondents seem to have been happy to share their thoughts and stories.

I intended to let the outsiders in on the role of arts, culture and active leisure time passing in the life of visually impaired people.

There are still a lot of fields of this topic to be discovered: to investigate in details the relation of the visually impaired people to culture. I would have liked to interview blind artists – a pianist and a writer – to know more about the way they create and the tools they use, but unfortunately my request remained unanswered. However, I tried to present the topic in the most entire and interesting way.

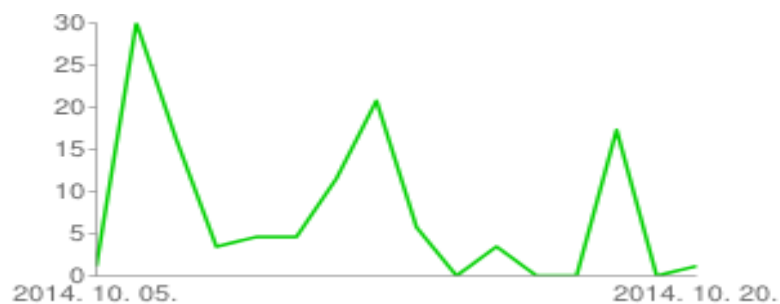
It was a pleasure to study this topic, it was also a pleasant surprise that more than five hundred people filled in the questionnaire. I am thankful for every word and for their enthusiasm.

1.sz. melléklet

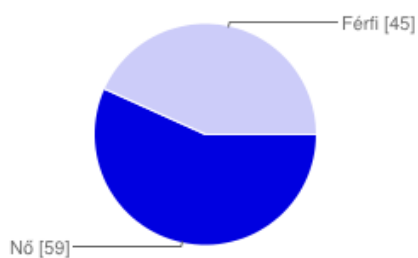
Kérdőív látássérülteknek

Beérkezett, kitöltött kérdőívek száma: 104 db.

Napi válaszok száma:

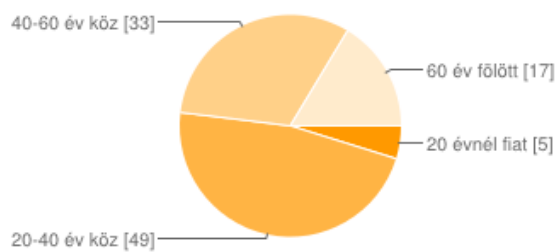


1. Neme:



Nő	59	57%
Férfi	45	43%

2. Kora



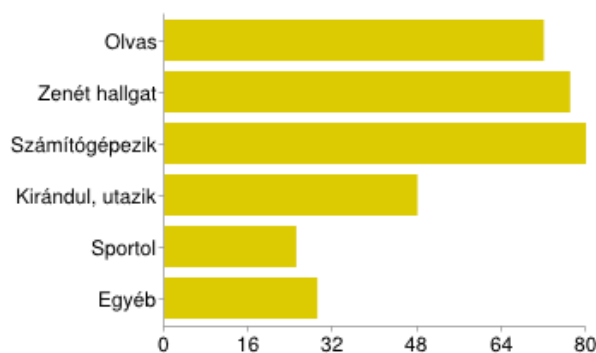
20 évnél fiatalabb	5	5%
20-40 év közötti	49	47%
40-60 év közötti	33	32%
60 év fölötti	17	16%

3. Milyen napi elfoglaltsága van? (több válasz is megjelölhető)



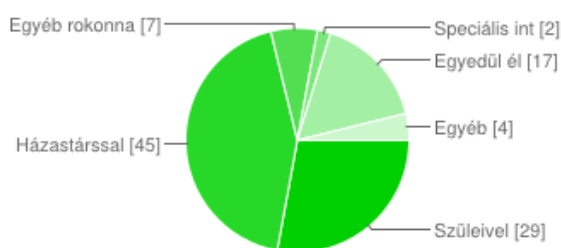
Tanul	32	31%
Dolgozik	52	50%
(Rokkant) nyugdíjas	42	40%
Munkanélküli	6	6%
Egyéb	10	10%

4. Mivel tölti legszívesebben szabadidejét (több válasz is megjelölhető)



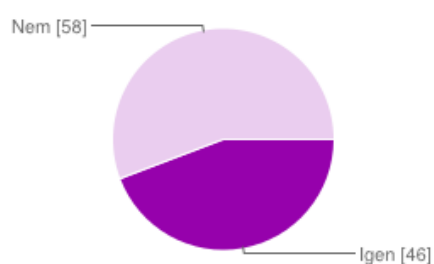
Olvas	72	69%
Zenét hallgat	77	74%
Számítógépezik	80	77%
Kirándul, utazik	48	46%
Sportol	25	24%
Egyéb	29	28%

5. Családban él?



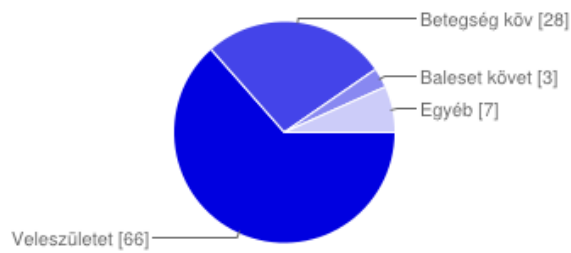
Szüleivel	29	28%
Házastárssal vagy élettárssal	45	43%
Egyéb rokonnal	7	7%
Speciális intézményben	2	2%
Egyedül él	17	16%
Egyéb	4	4%

6. Van(nak) gyermeke(i)?



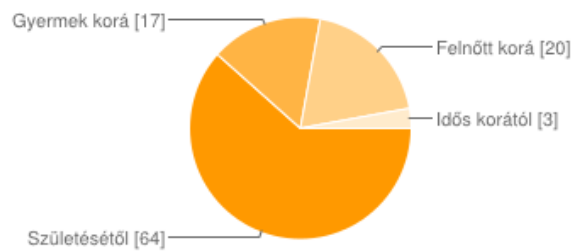
Igen	46	44%
Nem	58	56%

7. Minek következtében lett látássérült?



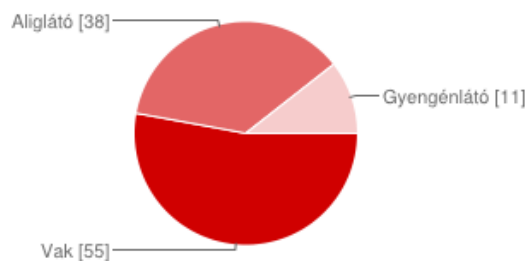
Veleszületett vagy születés körüli (koraszülés)	66	63%
Betegség következtében	28	27%
Baleset következtében	3	3%
Egyéb	7	7%

8. Mikortól látássérült?



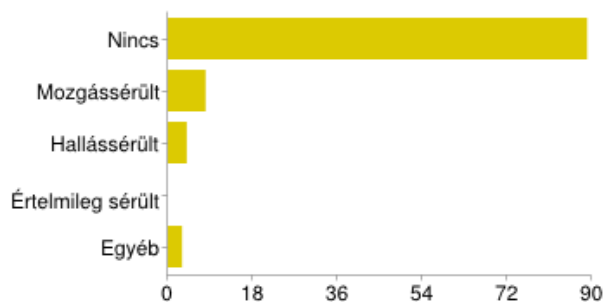
Születésétől	64	62%
Gyermek korától	17	16%
Felnőtt korától	20	19%
Idős korától	3	3%

9. Teljesen elvesztette a látását?



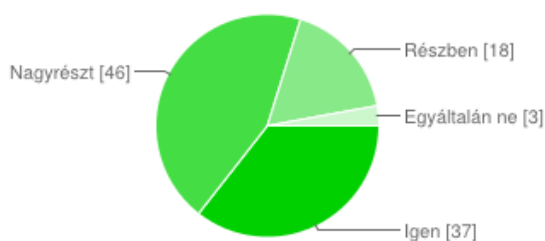
Vak	55	53%
Aliglátó	38	37%
Gyengénlátó	11	11%

10. Van-e egyéb sérülése (több válasz is megjelölhető)?



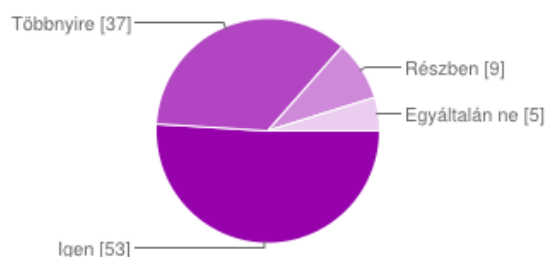
Nincs	89	86%
Mozgássérült	8	8%
Hallássérült	4	4%
Értelmileg sérült	0	0%
Egyéb	3	3%

11. Könnyen el tudta fogadni állapotát?



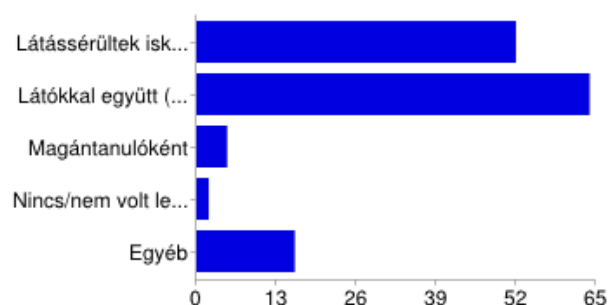
Igen	37	36%
Nagyrészt	46	44%
Részben	18	17%
Egyáltalán nem	3	3%

12. A közvetlen környezete, családja tudja támogatni, kezelni ezt a helyzetet?



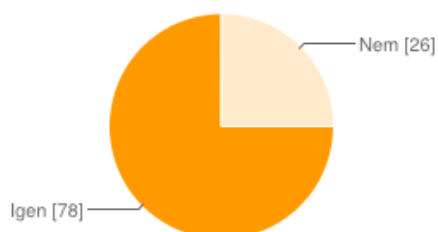
Igen	53	51%
Többnyire	37	36%
Részben	9	9%
Egyáltalán nem	5	5%

13. Speciális iskolában végezte/végzi tanulmányait? (több válasz is megjelölhető)



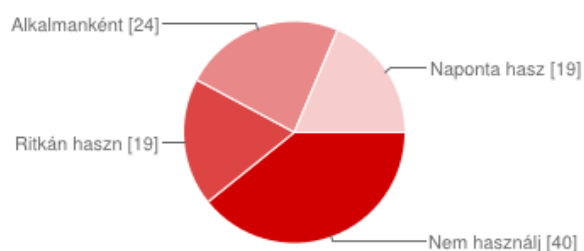
Látássérültek iskolájában (szegregáltan)	52	50%
Látókkal együtt (integráltan)	64	62%
Magántanulóként	5	5%
Nincs/nem volt lehetőségem tanulni	2	2%
Egyéb	16	15%

14. Ismeri a Braille írást?



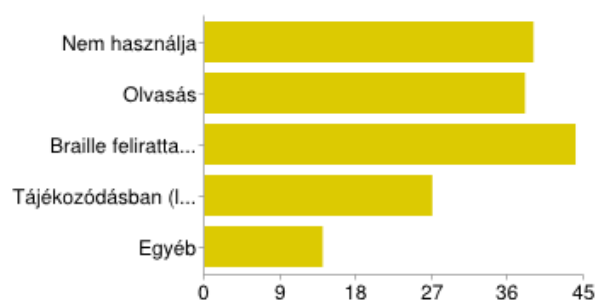
Igen	78	75%
Nem	26	25%

15. Milyen rendszeresen használja a Braille írást?



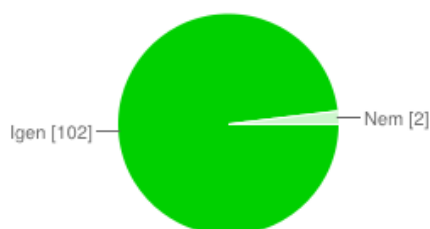
Nem használja	40	38%
Ritkán használja	19	18%
Alkalmanként használja	24	23%
Naponta használja	19	18%

16. Milyen területeken használja a Braille írást (több válasz is megjelölhető)



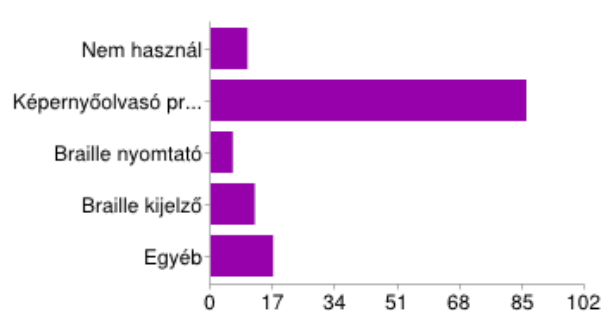
Nem használja	39	38%
Olvasás	38	37%
Braille felirattal ellátott használati tárgyak	44	42%
Tájékozódásban (lift, épületek, makettek)	27	26%
Egyéb	14	13%

17. Használ számítógépet?



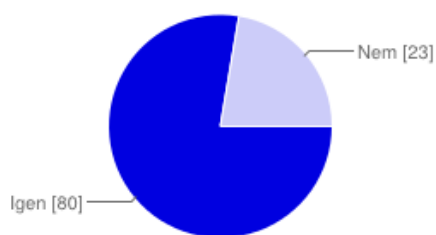
Igen	102	98%
Nem	2	2%

18. Milyen a látássérülteket segítő informatikai eszközöket használ?



Nem használ	10	10%
Képernyőolvasó program	86	83%
Braille nyomtató	6	6%
Braille kijelző	12	12%
Egyéb	17	16%

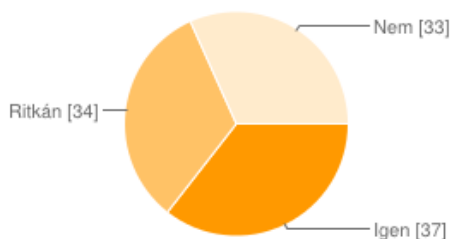
19. Ismeri a tízujjas vak írást?



Igen **80** 77%

Nem **23** 22%

20. Használja a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) szolgáltatásait?



Igen **37** 36%

Ritkán **34** 33%

Nem **33** 32%

21. Használ valamilyen egyéb látássérülteket segítő eszközt a mindennapokban? (több válasz is megjelölhető)



Fehér bot **60** 58%

Vakvezető kutya **14** 13%

Braille vagy beszélő óra **59** 57%

Beszélő programmal ellátott telefon **61** 59%

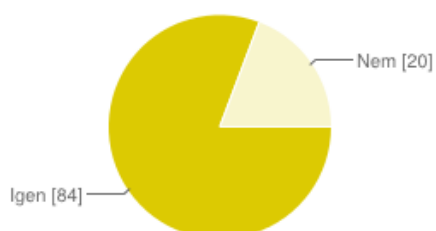
Beszélő lázmérő **53** 51%

Háztartási eszközök **39** 38%

Nem használ **9** 9%

Egyéb **21** 20%

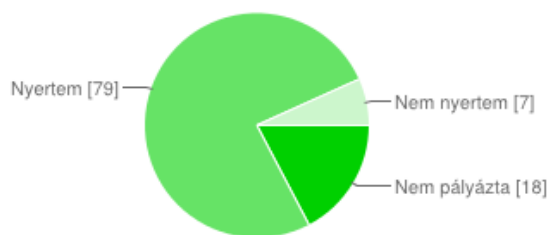
22. Pályázott már látássérülteket segítő eszközre?



Igen **84** 81%

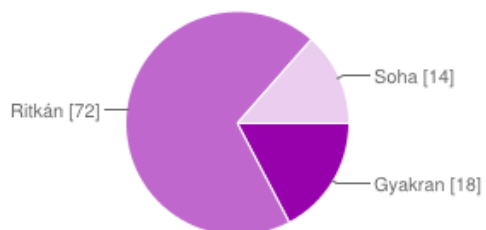
Nem **20** 19%

23. Ha pályázott, nyert a pályázaton?



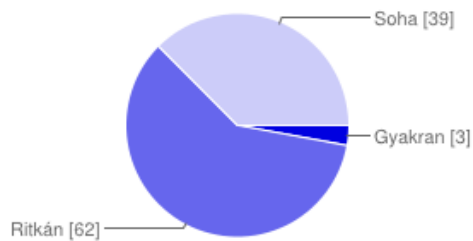
Nem pályáztam	18	17%
Nyertem	79	76%
Nem nyertem	7	7%

24. Milyen gyakran jár színházba?



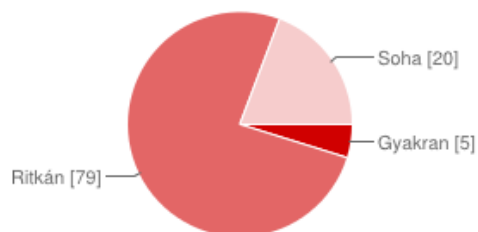
Gyakran	18	17%
Ritkán	72	69%
Soha	14	13%

25. Milyen gyakran jár moziba?



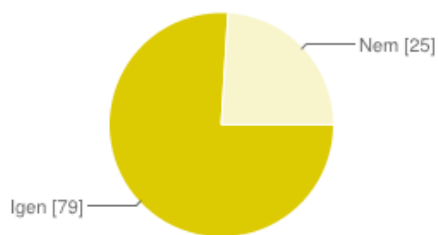
Gyakran	21	20%
Ritkán	55	53%
Soha	28	27%

27. Milyen gyakran jár kiállításra?



Gyakran	5	5%
Ritkán	79	76%
Soha	20	19%

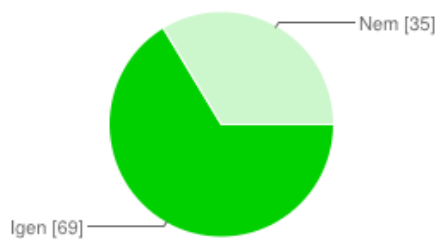
28. Járt már speciálisan látássérülteknek készült kiállításon?



Igen **79** 76%

Nem **25** 24%

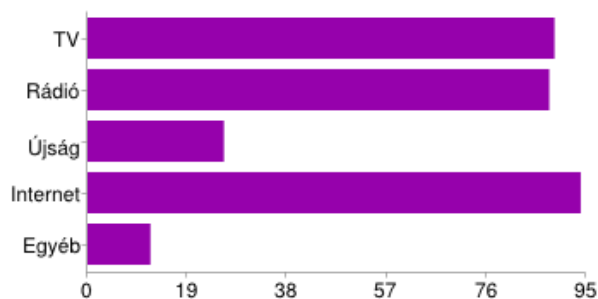
29. Látott látássérülteknek készült játék- vagy dokumentumfilmet?



Igen **69** 66%

Nem **35** 34%

**30. Hogyan szerez információt a világban történt eseményekről?
(több válasz is megjelölhető)**



TV **89** 86%

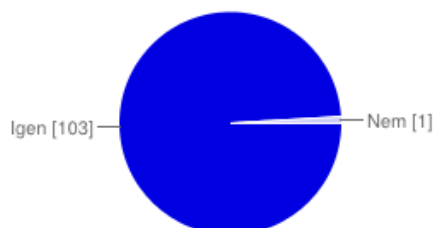
Rádió **88** 85%

Újság **26** 25%

Internet **94** 90%

Egyéb **12** 12%

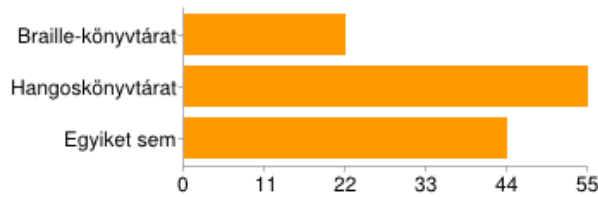
31. Hallott már a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége intézményén belül működő Braille- és Hangos könyvtárról?



Igen **103** 99%

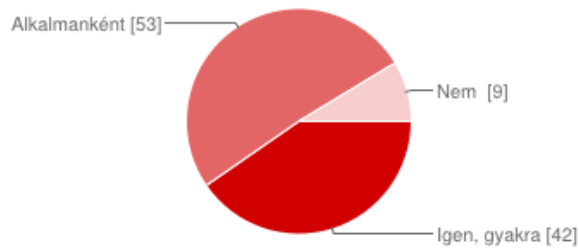
Nem **1** 1%

32. Szokta használni ezeket a szolgáltatásokat? (több válasz is megjelölhető)



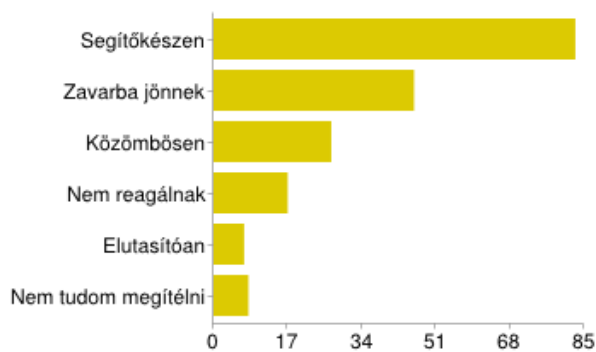
Braille-könyvtár	22	21%
Hangoskönyvtár	55	53%
Egyiket sem	44	42%

33. Közlekedésnél, vásárlásnál vagy más helyzetekben szokta-e kérni ismeretlen látók segítségét?



Igen, gyakran	42	40%
Alkalmanként	53	51%
Nem	9	9%

34. Hogyan viszonyulnak Önhöz általában az ismeretlen látó emberek? (Több válasz is megjelölhető)



Segítőképpen	83	80%
Zavarba jönnek	46	44%
Közömbösen	27	26%
Nem reagálnak	17	16%
Elutasítón	7	7%
Nem tudom megítélni	8	8%

35. Mit javasol, hogy még könnyebb legyen a látássérülteknek beilleszkedniük a társadalomba? (A vakok részéről, a látók részéről, a társadalom részéről?)

Az alábbiakban a válaszok olvashatóak a három csoport szerint²².

A vakok részéről:

- ...kellene kommunikációs tréningeket szervezni a kulturált segítség elfogadás és visszautasítás elsajátítása érdekében, és egy köztes állapotot becélozni a szegregáció és a teljes integráció között, mert igen is vannak olyan helyzetek, melyek megoldását egymástól tudjuk megtanulni.
- Udvariasak legyünk, tisztelettel köszönjük meg a segítséget, ne akarjuk kihasználni a vakságunkat.
- A legjobb az lenne, ha mindkét oldalról nyitottabbak lennének az emberek. A látássérültek ne dörgöljék lépten-nyomon a látók orra alá, hogy ők látássérültek, és ezért bármiféle előjogaik lennének. A látóknak pedig nem kéne azon rugózni, hogy ezzel a látássérülttel szemben milyen gesztusokat, szavakat, kifejezéseket lehet használni.
- Viselkedjünk természetesen; ahol a testi fogyatékoságunk mellékkörülmény, ott tekintsük is annak! Ez egyébként a többi fogyatékosági csoportra is vonatkozik.
- Nekem nincsenek rossz tapasztalataim, mert én magam megoldottam a nehézségeimet. Sok lemondással járt, az igaz, mert amit szerettem pl. a rajzolás, festés, horgolás, kötés stb. Lassan, de elfogadtam, hogy bizonyos dolgokról le kell mondanom. Hála Istennek a zene és a versírás megmaradt, Sokan erre képtelenek. Tanácsként talán azt tudnám javasolni, hogy aki nem rendelkezik olyan adottságokkal, mint én, azok segítségre szorulnak. Létre lehetne hozni egy segítő szolgálatot. Sokan nem tudnak tovább lépni az életben, mert nem tudnak magukon segíteni. Ehhez elsősorban erős akaratra volna szükség. Van aki inkább elzárkózik a külvilágtól. Ebben kellene segíteni a látássérült embereknek. Bátorítani kellene őket, hogy az élet megy tovább! Ezt sajnos tudomásul kell venni. Nekem sem ment egyik napról a másikra. Én mint területfelelős, kijárok a sorstársaimhoz és ezt tapasztaltam. Próbálok én segíteni, bátorítani a sorstársaimat.
- Az is fontos, hogy a külső megjelenésre is figyeljünk, legyünk igényesek erre is.

²² A válaszokat szó szerint, javítás nélkül idézem

- A beilleszkedés és érvényesülés igényét, azaz a megfelelő motivált hozzáállást a társadalmi beilleszkedéshez illetve a nyílt munkaerő-piaci integrációhoz.
- Jó lenne, ha több olyan program létezne, aminek keretein belül segítünk az embereknek rájönni arra, hogy mi is csak emberek vagyunk. Nem vagyunk se jobbak, se rosszabbak, mint ők. Nem kell velünk máshogyan viselkedni, beszélni. Sok helyen vannak már ilyen érzékenyítő tréningek.
- A vakok/látássérültek részéről csak annyit, hogy meg kéne szabadulni az önsajnálattól, túl kéne jutni "a világ tartozik nekem, mert én sérült vagyok" mentalitáson. Amennyiben ez sikerül, sokkal jobb lesz a fogyatékkal élők, nemcsak a látássérültek beilleszkedése a társadalomba.
- Ne szégyellje senki, hogy látássérült, hiszen nem tehet róla. Ne zárkózzon be a szobába, keresse a társaságot.
- A vakok részéről nem kellene elutasítóan viselkedni, hiszen ebből is származhatnak előítéletek ("XY-nak akartam segíteni, de rám szólt, ezért nem segíték a vakoknak") és úgy kellene egyeseknek viselkedniük, hogy az ne legyen hatással az egész "vak társadalom" megítélésére.
- Szerintem nincs ilyen hogy vak meg nem vak! Vannak bunkó és nem bunkó emberek! Van olyan látássérült aki elutasítóan, bántóan, gorombán viselkedik s ezzel elriasztja a segíteni kész, de bizonytalan látó embereket. Sok látó ember nem azért nem segít, mert nem akar, hanem mert nem tudja hogyan, miként segítsen. Jelszó: érzékenyítés! A másik fontos az egyetemes tervezés. Már a tervezésnél olyan épületeket, eszközöket kellene megtervezni, amelyek minden társadalmi réteg számára megfelelően használhatóak. Példaként említhetem az Apple eszközöket: Iphone és társaik.
- Minél többet együtt élni a többi emberrel, mindegy hogy látó vagy sérült, aktívan, önállóan élni, de a segítséget, ha kell, kérni, elfogadni, kedvesen, mosolyogva. Soha nem agresszívnak lenni.
- A látássérültekkel valahogy meg kellene értetni, hogy a többi ember sokszor azért nem segít, vagy nem figyel, mert a maga bajával van elfoglalva. Ezek egyedi esetek és nem kellene belőlük általánosítani.
- A vakok részéről több alázatot, mert a látók segítsége nem alanyi jogon jár a vakoknak.

Látó emberek részéről:

- Akkor és úgy segítsenek a látássérültnek, ahogy azt a látássérült szeretné. Ne vegyék át az irányítást a látássérült fölött, mintha a látássérült egyben értelmi fogyatékos is lenne. Bátran kérdezzék a látássérültet és ne a kísérőjétől várják a választ.
- Látók részéről empátiát, bizalmat.
- Viselkedjenek természetesen; próbáljanak meg kivetközni esetleges előítéleteikből és használják a józan eszüket (főként a munkáltatók!).
- Egymás tiszteletben tartása. Minél több felvilágosítás az egészségeseknek, hogy el tudják fogadni sérült társaikat, hisz ők sem tettek többet a születéskor, csak szerencsájük volt!
- Egészséges kíváncsiságot, toleranciát....
- Az integráció elfogadása és támogatása.
- A látó embereknek nyitottabbaknak kellene lenniük a sérültek felé. Nem kéne megijedniük egy esetlegesen sérült embertől.
- Ha nem fogyatékosként, hanem egyenrangú emberként kezelnék a nem-látókat: ők is képesek ugyanúgy élni, mint látó társaik.
- A látók több önkéntes segítséget ajánlhatnának fel az egyesületeknek, magán-személyeknek.
- Látók részéről legalább egy kérdést, hogy segíthetnek?
- Lehetne valamilyen módon tájékoztatni a látókat, hogy pontosabban mivel jár a látássérültség, mire képesek és mire nem a látássérültek.
- Több odafigyelést az emberek részéről, az iskolákban fel kellene hívni a gyerekek figyelmét arra, hogy a valamilyen testi bajjal élő ember is ugyanolyan értékes, mint ő.

A társadalom részéről:

- Ausztriában élek és ott is vannak rohanó emberek, de valahogy másabb a segítség, amit ott kapok.
- Váljék újra természetessé; ha nem termelőkből és fogyasztókból, politikusokból és népből, papokból és "egyszerű hívekben", valamint épekből és fogyatékosokból gondolkodnánk, ha nem egyenrangú partnerek, társak szeretetközösségeként élnénk, talán idővel meg is szűnnének mindezek a problémák. Első lépésként mindenekelőtt felül kellene vizsgálni magukat a fogyatékosági kategóriákat is, mert azok jelenleg úgy vannak felállítva, mintha az emberi élet kizárólag a testiségre korlátozódna.

Százezrével élnek köztünk súlyos érzelmi fogyatékosok, akiket talán még a hivatalos pszichiátria sem tekint segítségre szorulóknak. Ez persze csak egyetlen kiragadott példa a sok közül.

- Megfelelően integrált (akadálymentesített) intézmények, szabadidős helyek, parkok, klubok, stb.
- Fontos lenne már az óvodákban, iskolákban elkezdni az érzékenyítést a témával kapcsolatban, hogy a felnövekvő generáció természetesebben tudjon viszonyulni a fogyatékkal élőkhez. Többet kellene foglalkozni a látássérülteket érintő problémákkal a médiában, és egyéb területeken egyaránt. Több látássérülteket is foglalkoztató munkahelyre lenne szükség, ill. olyan lehetőségekre, ahol a tanulmányoknak, ismereteknek megfelelő munkát tudnak ajánlani a fogyatékkal élőknek - nekünk.
- Szükséges lenne bővíteni a közlekedési lámpák meghangosítását beszéd és /vagy sípolós megoldással.
- A társadalomnak a gondolkodását kellene megváltoztatni. Az a legnagyobb baj, ha legelőször meglátnak egy sérült embert, az jut eszükbe, hogy "Jajj, szegény!". Pedig ez nincs így. Lehet, hogy sokkal kiegyensúlyozottabb az élete, mint egy "egészséges embernek". Meg aztán a sajnálattal és a szánalommal nem segítenek rajtuk. Sőt!
- Minden segédeszközhöz hozzájuthassunk, akár a személyzeti szakrendelőben is felírhasák. Mint a mozgáskorlátozottak! Hisz sajnós, mondjuk ki, mi is azok vagyunk, csak titkoljuk.
- A főiskolák, egyetemek szakemberei ne féljenek a helyi érdekképviseltekhez fordulni, ne féljenek esélyórákat igényelni az oktatási, és közintézményekben. Ezek az apró figyelmességek a fogyatékkal élők részére gyökeres változásokat jelentenének, és elősegítenék a társadalmi integrációt.
- Segédeszközöket lehessen TB-re vásárolni, mert nagyon drágák. Jelenleg egy vékony fehér botot lehet kapni, ami gyenge és a vége beleszorulhat a lyukakba. Világító nagyítók, vérnyomásmérő, beszélő mérleg stb. mind nagyon drága. Képernyőolvasót (JAWS) minden helyen használni lehessen. A web oldalak akadálymentesek legyenek.
- Az én tapasztalataim a következők: sokat segítene, ha az üzletekben az árak valamivel nagyobb számokkal lennének kiírva. Ha a vasútállomásokon a vonatok indulása nagyobb betűkkel lenne kiírva. Ha egyedül utazok, teljes mértékben csak a hallásomra hagyatkozhatok, vagy ha sikerül megtalálnom az információt, akkor ott kérhetek

segítséget. Jók lennének olyan fórumok, találkozók, ahol látó és látássérült emberek tudnának beszélgetni erről a kérdésről.

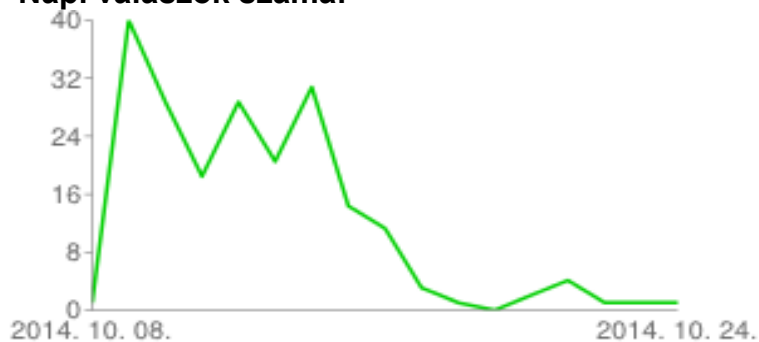
- Nem kellene mindent "akadálymentesíteni", mert az nem mindig jó a vakoknak! (pl. járdaszél teljes eltüntetése).
- Könnyű a társadalomra fogni. Ki az a társadalom és mi az? A társadalmat emberek, személyek alkotják: én, te, ő... stb. Az emberekhez egyenként, személyenként kell odamenni és: érzékenyíteni, érzékenyíteni. A látássérültekhez is egyenként kell odamenni és: rehabilitálni és csak rehabilitálni!! Ehhez a két csoporthoz is oda kell menni és: integrálni, integrálni!
- Toleranciát, és adjanak alkalmat arra, hogy a látássérült megmutathassa, mire képes és csak azután ítélkezzen
- A sorszámosztó automaták Braille felirattal legyenek ellátva és a sorszámok is, valamint hangosan mondják be a sorszámokat, mikor azok következnek. Hangos utas tájékoztatást a járművekre. Braille feliratot a vonaton a kocsikra, számozott helyekre, valamint a menetjegyre. Távirányítóval lekérdezhető hangos utca névtáblákat.
- Elfogadottságunkat segíthetik azok a dokumentumfilmek, melyek ma leginkább csak a jeles vakos napokon kerülnek képernyőre. A vak látássérültek oly kevesen vannak, hogy az őket segítő alapvető eszközöket ingyenesen, vagy csekély térítés ellenében, bizonyos időtartamra elosztva kellene megkapniuk az államtól. Ez segíthetné a műveltségi fok emelését, ezzel együtt a munkahelyhez jutás esélyét is növelné. Munkahelyhez úgy juttatnám sorstársaimat, hogy helyi, regionális szinten készíteném az állam helyében a foglalkoztatókat összefogásra. Több foglalkoztató által összerakott egy-egy értelmes, és hasznos munkalehetőség.
- Sokkal több információt kellene adni a látássérültekről, életükről, munkájukról, mindennapjaikról, nehézségeikről és örömeikről, minél nagyobb körben. Pl. az oktatási rendszer keretében, a gyerekek körében, és a média minden területén. Nagyon jónak tartom a különféle érzékenyítő programokat, rendezvényeket, ahol beszélgetésekkel, játékokkal kerülhetünk közelebb a látókhoz, illetve ők hozzánk.

2.sz. melléklet

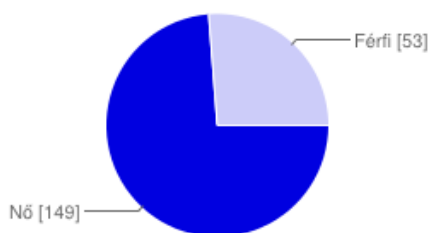
Látássérültet közelebbről ismerők kérdőíve

Beérkezett, kitöltött kérdőívek száma: 202 db.

Napi válaszok száma:

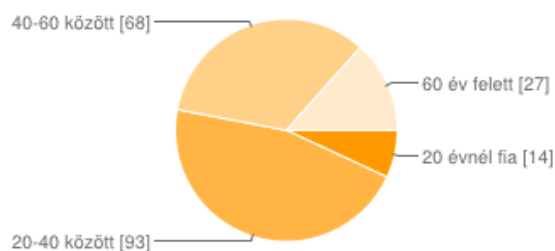


1. Neme



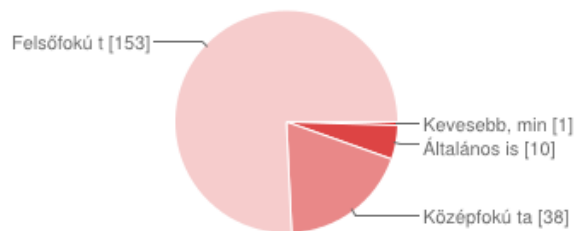
Nő	149	74%
Férfi	53	26%

2. Kora



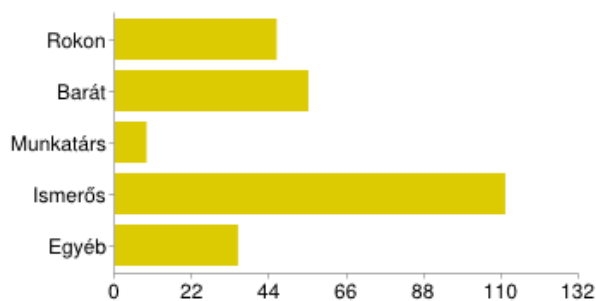
20 évnél fiatalabb	14	7%
20-40 közötti	93	46%
40-60 közötti	68	34%
60 év feletti	27	13%

3. Legmagasabb iskolai végzettsége



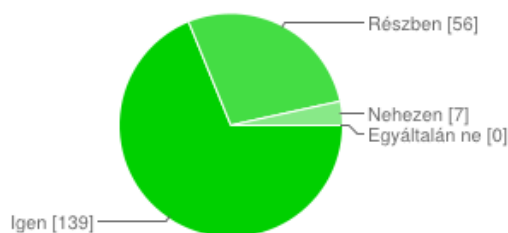
Kevesebb, mint nyolc osztály	1	0%
Általános iskola	10	5%
Középfokú tanulmányok	38	19%
Felsőfokú tanulmányok	153	76%

4. Rokona, barátja, munkatársa vagy ismerőse látássérült személy? (több válasz is megjelölhető)



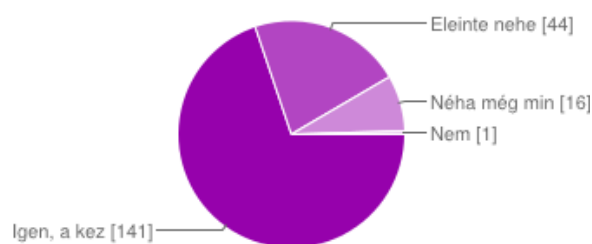
Rokon	46	23%
Barát	55	27%
Munkatárs	9	4%
Ismerős	111	55%
Egyéb	35	17%

5. Könnyen el tudta fogadni a látássérült ismerőse állapotát?



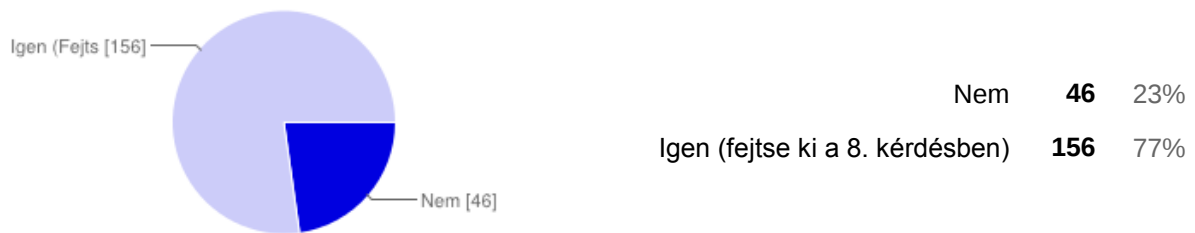
Igen	139	69%
Részben	56	28%
Nehezen	7	3%
Egyáltalán nem	0	0%

6. Természetesen tud hozzá közeledni?



Igen, a kezdetektől	141	70%
Eleinte nehezemre esett, de most már igen	44	22%
Néha még mindig van bennem bizonytalanság	16	8%
Nem	1	0%

7. Tud neki segíteni?



8. Miben tud neki segíteni?

- Mindig igyekszem felmérni mi az, amiben segítségre lehet szüksége. Mielőtt a segítségére sietnék, megkérdezem tőle, miként tehetem ezt a legjobban.
- Hogy elfogadja saját magát és helyzetét, megtalálni a mindennapi örömeit.
- Például étteremben menü felolvasása, utcanevek leolvasása.
- Mivel az illető még csecsemő, ezért rengeteg mondókát, sok kéz- és lábmozgással járó gyakorlatot végzünk. Bevezetjük a zene világába, amit én alapvetőnek tartok.
- Felsegíteni a lépcsőn, elolvasni neki valamit, időt megmondani.
- Bármiben, amire megkér. Teljes értékű emberként kezelem, s mindenkinek szüksége van egy kevés segítségre, akár lelki akár fizikai legyen az. Főként azzal lehet segíteni, ha nem tartjuk őket esetlennek, és nem ítélkezünk felettük. Elfogadni a legnehezebb hisz igazságtalanságnak tartom speciel jómagam, hogy valamilyen oknál kifolyólag elvesztették a látásukat, avagy születésüktől fogva azok, s kimaradnak csodálatos dolgokból. Viszont segíthetjük őket azzal, hogy szavakkal, érzésekkel, gondolatokkal leírjuk mindazt, amit ők nem láthatnak.
- Mindig meg kell kérdezni, ha ismeretlen, hogy segíthetek-e valamiben.
- Amit ő igényel. Magamtól nehezen találnám ki, ezen a téren sok egészséges ember is gátolt.
- Praktikus dolgokban is, és elfogadni önmagát, az állapotát.
- Mivel szeretem, ezért bármiben. :-)
- Sokszor elég, ha szinte tudomást sem veszünk erről az állapotról, úgy kezeljük, mint a teljesen ép társait. Meghallgatjuk problémáit, de mivel az épek világában kell élniük, ehhez mérten kezeljük őket. Hiszen ők a társadalom értékes tagjai, sokkal nehezebben, több munkával, egyes ép társaiknál nagyobb eredményeket tudnak elérni. Eszméletlen kitartással és tenni akarással. Ez nagyon tiszteletre méltó. Ha ez a sérülés más fogyatékossgal társul (hallás, értelmi) természetesen más a helyzet. Az egy teljesen más kategória.
- Közlekedésnél fogom a kezét, a számára ismeretlen helyen felhívom a figyelmét a veszélyekre (pl. magas a küszöb, nagyobb a lépcső, gödör...) a feladatlapokat felnagyítom.

- Jelenleg közvetlenül nem tudok segíteni, de korábban a gimnáziumi matematika tanulmányokban, továbbá a közlekedésben segítettem.
- Az iskolán belüli tájékozódásban. Az órák alatt felmerülő kérdésekben. Minden olyan helyzetben segítettünk, amiben tudtunk.
- Édesapám volt látássérült, de nem születésénél fogva, hanem zöldhályog műtétei voltak, végül egyik szemében műszemmel élt, másik szemével csak halvány fényárnyékot észlelt. Segíteni tudtunk neki elsősorban az együttélés folyamán a megfelelő körülmények megteremtésével - környezet, megszokott tárgyak elhelyezése, közlekedés, hangoskönyvtár, beszélgetés, családi látogatások, nem kirekesztés stb.
- Közlekedésben, továbbá segítek neki "észrevenni" azokat a fontos dolgokat egy-egy eseményben, ami a látássérülése miatt esetleg elkerüli a figyelmét.
- Mivel a 6 éves kisfiamról van szó, így mindenben segítek neki. Öltözés, tisztálkodás, fogmosás, tanulás, közlekedés, étkezés...
- Beszélgetések, kedves hangnem. Együtt nevetés. Amire pedig megkér, mert esetleg nem képes rá, szívesen megteszem neki. Vezetem az utcán, ha padka van segítek, ha elesne, elkapom, vagy megakadályozom.
- Ebédet hordtam neki.
- Bevásárolni és sétálni vele. Beszélgetni vele.
- Fizikálisan a mindennapi életvitelben (pl. öltözés, étkezés) - Utazásban - Tanulmányokban, kommunikációban - Baráti kapcsolatokon keresztül beszélgetések, tanácsadások
- Segítek neki a külvilág tényleges formájának megismerésében.
- Ha igénye van rá, beszélgetek vele. Kisgyermek korában sokat játszottam vele.
- Hétköznapi szituációkban, találkozásaink alkalmával, szükség szerint. Egyébként rendkívül önálló életvezetésű látássérülteket ismerek.
- Vakok Intézetében önkénteskedtem: kíséréssel, olvasással, beszélgetéssel.
- Többször volt alkalom rá, hogy közlekedésben segítettem, de az a legnagyobb élmény, ha valami olyan tárgyat tud kézbe fogni ami nem mindennapi, de kíváncsi rá. Pl. sporteszközök.
- Például közlekedés, non-verbális szituációk értelmezése.
- Tiflopedagógus vagyok, ez a munkám az iskolában - természetesen nem csak a tanórákon.
- Hagyom, hogy amire képes, maga csinálja meg. Egyébként bármiben, amire kér.
- Mindig azt képzelem, ha én lennék, hasonló helyzetben, akkor mit várnék el, mi esne jól, és aszerint cselekszem. Igyekszem kedves és természetes lenni. Ugyanúgy, mint más sérült, öreg, kismama stb esetében: segítek fizikálisan, ha kell (pl. a mozgásban) beszélgetek vele, vagy csak egyszerűen ott vagyok, és meghallgatom. Örülök, ha szükség van rám, mert tudjuk: adni jó!
- Az élet sok területén tudok segíteni igény szerint. Többek között a közlekedés során, szabadidős programoknál (pl facebook felolvasással :) vagy fotók, tv műsorok

kommentálásával stb), mindennapi teendőkben a megfelelő tárgyak megtalálásának elősegítésével (pl ruházat kiválasztása), szépségápolásban (pl. sminkelés, körömápolás), tanulásban, hivatalos ügyintézés során (pl adatlap kitöltés, sorszám leolvasása stb). A lehetőségek száma véleményem szerint végtelen, ha a kommunikáció jól működik a segített és a segítő között.

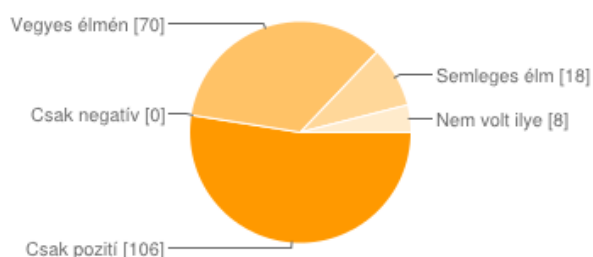
- Tanulmányaiban.
- Mindennapos tevékenységekben, közlekedésben, olykor pszichés támogatást nyújtok Neki.
- Pl. segítek tájékozódni, elmesélem neki mit "láthatna", felolvasok neki újságot, könyveket, ha tehetem, a szem helyett szem vagyok.
- Tanárként a matematika és kémia órákon a tananyag jobb megértése céljából több magyarázattal, kinagyított feladatokkal, felolvasással, elbeszéléssel a nem veszélyes anyagok megfogásával. Emberként több odafigyeléssel, problémák megbeszélésével, biztatással próbáltam és tudtam segíteni.
- Észreveszem, ha körülöttem ilyen ember van és igyekszem segíteni. Válaszadással és őszinte odafordulással.
- Úgy beszélgetek vele, hogy láttassam a mondandómat, a 'látás' szót nem törölöm a szótáramból, teljes értékű embernek tartom, gyakorlati segítséget is nyújtok - kezébe adom a tárgyakat, megérintem, stb.
- Nagymamámról van szó, mindenben, amiben általában is a nagymamáknak... Főzés, pakolás, takarítás, csekk befizetés, bevásárlás... Ezek közösen is végezhetők, de helyette is. (séta)
- Néha, ha gyors közlekedés indokolja. Egyébként önálló és ezt tiszteletben tartom és örülök neki.
- Tájékozódás, ügyintézés, hivatalos levelek olvasása, foglalkozás a gyerekekkel, személyes kísérés, közlekedés, háztartási feladatok.
- Kísérés - rajzos feladatoknál a rajzott én készítem el - szemléltető eszközök, tárgyak, kísérletek bemutatásánál pontosabban fogalmazok és jobban körbeírom a jelenséget, illetve ha lehet a megmutatás mellett a tapintást is kérem a sérült diák esetében - ha nem őt szólítom fel, akkor is jelzem, hogy látom, hogy jelentkezik, de másoknak is lehetőséget kell biztosítanom.
- Édesanyámról van szó, aki alig valamit látott, szinte csak a fényt és az árnyék mozgását. Mellette nőttem fel, természetes volt, hogy mindent, amit igazán látni kellett, én csináltam. Tőle tanultam, ami miatt mások kinevetnek, hogy "más érzékszerve is van az embernek, nem kell mindent látni". Sosem kapcsolok fényt addig pl. a lépcsőházban, míg nincs teljes sötét, mert az ajtón a zárat ki tudom tapintani, ahhoz nem kell fény... Sokat utaztunk, s neki mindent el kellett mesélni, hogy mit látok. Gyerekként még jobban látott, ismerte a színek, a felhő, hegy, rét fogalmát. Nagy ismeretanyaga volt, a látó társainál többet tudott sok mindenről. Ismerte az építészeti stílusokat, a többi kiránduló elmondta milyen egy ház, s ő mondta hozzá, hogy az milyen stílus.
- Nagyon önálló, állandóan utazik egyedül /külföld, belföld, repülő, vonat.... /. Családban megkap minden támogatást, ill. segítséget. Ha kellene, szívesen segítenék Neki. Születésétől kezdve nem lát.

- Talán lelkileg,- beszélgetésekkel - hogy közelebb kerüljenek egymáshoz a látók és nem látók.
- Ha találkozunk, megpróbálok segítségére lenni a hétköznapi teendőkben. Próbálok barát is lenni, amiben - gyakori elfoglaltságom miatt- nem mindig vagyok jó.
- Gyógypedagógus vagyok. 0-5 éves életkorú fogyatékos kisgyermekkel és családjukkal foglalkozom. A gyermekek között vannak halmozottan sérültek is, így a látássérülés is előfordul. A komplex segítségnyújtás része a meglévő vizuális-funkció minél teljesebb "kihasználásának" megtanítása, fejlesztése illetve a világ megismerésének segítése a többi perzepciós terület fejlesztésével. Fontos a családok (szülők) támogatása, segítségnyújtás abban, hogy a gyermekük viselkedését, akcióit és reakcióit megfelelően tudják értelmezni, hogy az "állapotát" a gyermeki személyiség egy variánsaként legyenek képesek megélni.
- Nem totyogok körülötte. Úgy kezelem, mint bárki mást. Ezt el is várja tőlem. Régen látó volt és ezért, ha kéri, leírom neki a színeket amit látok ő pedig elképzeleli. Örömmel fogadom, amikor ő segít nekem, mert a tapintása és az orra sokkal jobban működik. mint az enyém. Sikerélménye/nyünk volt: felfedezte, hogy gáz szag van a lakásom ajtaja előtt.
- Az egyetemi jegyzetek felolvasásában, közlekedésben.
- Bemutatkozom, ha találkozunk, bár a hangom alapján be tud azonosítani. Segítségére vagyok, ha helyet akar változtatni, kísérem, figyelek rá, hogy akadálymentesen eljusson A-ból B-pontba, figyelmeztetem, ha akadály van a lábánál.
- Asztalt megteríteni, újságot felolvasni, egyéb háztartási munkákban.
- Beszélgető partnere vagyok, lelki társ, munkám során pedig, különböző területeken történő fejlesztésben.
- Mivel az anyja vagyok, mindenben. Még pici, 7 hónapos, így mindenben a segítségemre szorul, járunk fejlesztésekre, gyógytornákra. de a tapasztalatom azt mutatja, akkor fejlődik a legjobban, és akkor segíték neki leginkább, ha szeretetben van, és azt pedig megkapja, mert imádjuk. Így szerencsére egy vidám, boldog, kiegyensúlyozott kisbaba!
- Mindenben, hiszen az anyja vagyok és támogatom. Legfőképpen abban, hogy első perctől kezdve a látók világában tudjon helytállni,
- Abban, hogy ne érezze hátrányos helyzetűnek magát.
- Tanulásban, mindenben, mivel egész nap együtt vagyunk, mivel a testvérem.
- Segítem a közlekedésben - emberek felismerésében
- Mindenben, amiben segítségére lehetek: háztartás - közlekedés - tisztálkodás - szórakozás - munkavégzés – stb.
- Egyedül neveli az egészséges 2 éves kisfiát. Volt, mikor vigyáztunk a kisfiúra vagy orvoshoz vittük őket.
- Beszélgetek vele, ruhát és időnként élelmiszert viszek neki.
- A férjem gyengén látó. Természetesen segíték neki a hétköznapiakban, amiben szükséges. Pl. elolvasom az apró betűs feliratokat, stb. Odamegyek hozzá az utcán, ha nem lát meg messziről. Ezek apróságok, jól boldogul egyedül. Korábban, mielőtt

elköltöztünk, voltak vak barátaink, és munkatársaim. Nekik segitettem a közlekedésben, bevásárlásban, különböző ügyintézésben, háztartási dolgokban. Pl. ruhák ellátása tapintható jelzéssel.

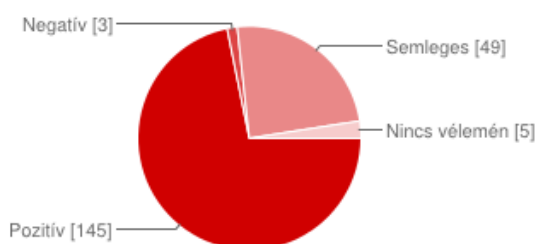
- Ha ismeretlen helyen megyünk együtt, akkor a könyökét fogom, úgy vezetem, irányítom, illetve szólok, ha lépcső jön, ha sietni kell az átkelőn. Voltak gyengén látó tanítványaim, ők lassan tanultak bele a tájékozódásba, amennyiben vakságra jutottak- egy ilyenrel is találkoztam később és nagyon ügyes. Akkor kutyával járt, most már anélkül. Annak van nagy gondja, aki felnőttként hirtelen vakul meg, vagy ha lassan is, de egyedül él, esetleg lassan ugye leépül - ezeket féltem.
- Amikor találkozunk, bemutatkozom neki, igaz fel szokott ismerni a hangomról.
- Megkérdezem, hogy Ő miben kéri a segítségemet.
- Braille-írás elsajátítása, fejlesztés-különböző területeken, és sok empátia, szeretet, bizalom
- Általában a kommunikáció szóban történik, mellyel minden területet segíteni lehet. Tudás megszerzése, szabadidős tevékenység, napi szükséglet, táplálkozás stb.
- Tömegközlekedési eszközön felszállni, zebrán átkelni. Eddig csak ilyen apróságokban segitettem.
- A hétköznapi tevékenységekben elsősorban a család illetve a közvetlen környezetében élők segítenek (a nekik való segítség is fontos), de tátabban a kapcsolattartás, internetes beszélgetések jönnek szóba.
- A tanórán, abban, hogy elöl üljön, és tudja követni az óra menetét, a feladatmegoldásokat.
- Úgy gondolok rá, mint bármely másik emberre, így aztán mindenben segítek, amire megkér. Odaadni, elintézni stb. A látásommal segítek látni helyette.
- Gyógytorna foglalkozások megtartásában és beszélgetéseinkkel remélem. :)
- Közlekedésben tudok neki néha segíteni, elmenni az egyik teremből a másikba.
- Pszichés támogatást próbálok nyújtani.
- Sajnos már nem aktuális, mert meghalt közben. Segíteni az evésben, helyváltoztatásban.
- Ahogy ő vezet, úgy tudok segíteni. Gyorsítja pl. a közlekedésünket, ha én előre mondom, hogy mi következik.
- Egyenlő társként kezelem.
- A kiállításon elmesélték, mire kell figyelni, ha látássérült embernek szeretnénk segíteni - például a közlekedésben, vásárlásnál, stb.

9. Volt pozitív vagy negatív élménye látássérült emberrel?



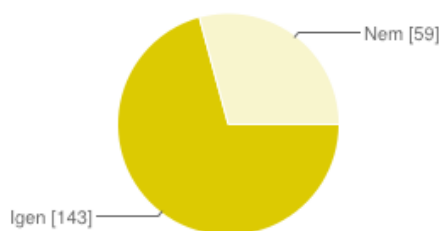
Csak pozitív	106	52%
Csak negatív	0	0%
Vegyes élményeim voltak	70	35%
Semleges élményeim voltak	18	9%
Nem volt ilyen élményem	8	4%

10. Általában pozitív vagy negatív a véleménye a sérült emberekről?



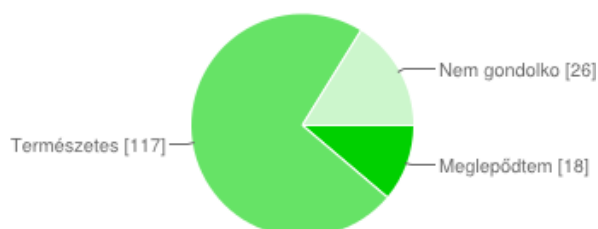
Pozitív	145	72%
Negatív	3	1%
Semleges	49	24%
Nincs véleményem	5	2%

11. Látott már kiállításon, moziban vagy színházban látássérült személyt?



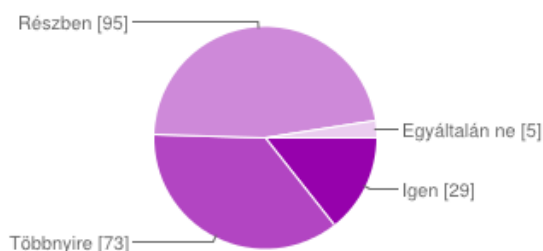
Igen	143	71%
Nem	59	29%

12. Ha látott, meglepődött rajta, vagy természetesen fogadta?



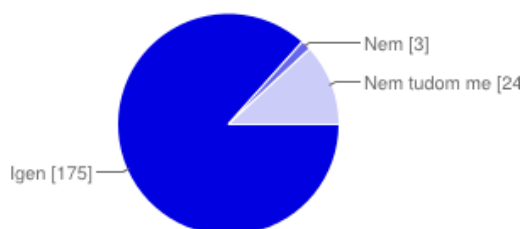
Meglepődtem	18	9%
Természetesen fogadtam	117	58%
Nem gondolkodtam rajta	26	13%

13. Ön szerint képes ma egy látássérült ember ugyanúgy, vagy hasonlóan élni, mint egy látó?



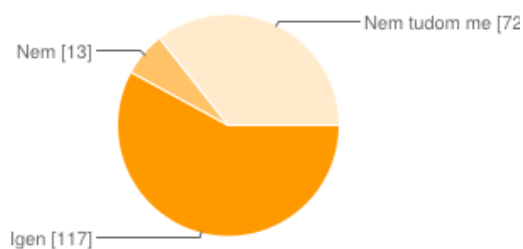
Igen	29	14%
Többnyire	73	36%
Részben	95	47%
Egyáltalán nem	5	2%

14. Ön szerint képes egy vak ember családot alapítani és gyermeket nevelni?



Igen	175	87%
Nem tudom megítélni	24	12%
Nem	3	1%

15. Mit gondol, el tudja-e tartani egy látássérült ember a családját?



Igen	117	58%
Nem tudom megítélni	72	36%
Nem	13	6%

16. Mi a véleménye, hogyan használják a látássérült emberek a számítógépet?

- Nagyon jól.
- Speciális szoftverek telepítésével, amelyek auditív vagy taktilis ingerekre fordítják az optikai információkat. A gyengén látó emberek "nagyítással, kontraszttal".
- Braille írással.
- A mai számítástechnika már rengeteg segédprogrammal (pl. szövegfelolvasó program) támogatja a látássérülteket.

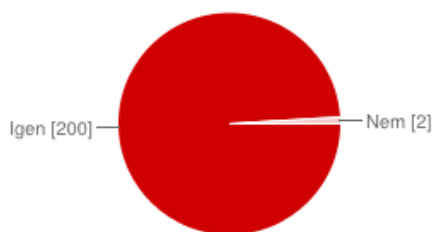
- Szerintem szuper ügyesek, és sokszor sokkal jobban értenek hozzá, mint a látó emberek.
- Kiválóan.
- Speciális hangos program segítségével, de nehézkesebben.
- Igazság szerint, el sem tudom képzelni.
- Olyat már láttam, hogy nagyon erősen fel volt nagyítva a szöveg a számítógépen és így tudott a látássérült dolgozni a gépen.
- Sok weboldalnak van a látássérültek számára külön változata, a billentyűzeten pedig tudtommal vannak olyan megjelölt pontok, melyek segítik őket a tájékozódásban. De nagyon sokszor rászorulnak valaki más segítségére.
- Nagyon jó tapasztalataim vannak, szerintem semmiben nem különbözik a hatékonyságuk a látókénál.
- Egy speciális programmal, mely felolvassa a képernyőn látottakat, esetleg más segítségével.
- Függ attól, hogy milyen mértékben látássérült az illető. Ha kisebb mértékben, akkor bizonyos honlapok elérhetőek vakok- és gyengén látók számára, de bizonyára léteznek olyan számítógépes programok is, amit tudnak használni, pl adott oldalak beszkenelése után a program felolvassa a dokumentumot.
- Hanggal. Braille-írtasos billentyűkkel.
- Professzionális módon.
- Beszél hozzájuk a számítógép, van nagy betűs változata is néhány oldalnak.
- Olyan program segítségével, mely felolvassa, ami írva van.
- Ugyanúgy, mint a többi ember, csak nagyítva.
- Szerintem, aki akarja, ugyanúgy használja, mint más. A látók között sem mindenki használ PC-t.
- Braille írású billentyűzetük van, és azt használják.
- Ügyesen, mert már sok-sok program segíti számukra a tájékozódást a számítógépen.
- A kisfiam egyik szemére nem lát születése óta, a másik szemére is minimális a látó képesség. Főleg nagy tárgyakat, illetve az elütő kontrasztokat látja jól. Ő közről (maximum fél méterről) nézi a TV-t, az i-pad-on az érintőképernyő miatt nagyon jól elboldogul. Egyelőre csak játszik rajta, de azt nagyon gyorsan és könnyen önállóan teszi. Szereti a számítógépet is viszont a gombok és az egér használat nehezére esik.
- Fogalmam sincs róla. Gondolom a klaviatura Braille-írásra van kiképezve, s a levelek talán hangosan érkeznek a látássérült egyénhez. De még nem találkoztam ilyen megoldással.
- Az eszköz megfelelő programmal teljes értékűen használható.
- Könnyű nekem, felolvasó programmal, legteltjesebben remekül!!!
- Felolvasó programmal.
- Örök talány előttem, de csodálom őket érte :)

- Gyakorlottan, akár munkaeszközként is használhatják. A tanulásban nagy segítség.
- Jó ötletnek tartom, segíti őket a hétköznapiakban, a munkában és a tanulmányokban.
- Tudtommal van több olyan szoftveres eszköz mely csaknem teljes értékű számítógép felhasználást tesz lehetővé látássérült emberek számára is. Felolvassa a menüpontokat, lehetőségeket, email, vagy egyéb szövegeket, cikkeket. Talán hangvezérléssel, és egyéb szövegbevitellel is működik.
- Képernyőolvasó programmal (ami nagyon drága, elsősorban pályázattal elérhető).
- Sok esetben egyetlen kapcsolat a világgal, nagyon ráhagyatkoznak, szeretik, igyekeznek minél több információt begyűjteni, gyorsan beletanulnak, ez egy másfajta kommunikáció a számukra, élvezik. Majdnem mindegyikük rajta van egy közösségi oldalon.
- Akit én ismerek napi szinten ugyanúgy, mint a látók dolgozik gépen, ill. vállalkozása is van, nem kicsi.
- Visszabeszél a számítógép.
- Nagyon ügyesen!
- A "j" és "f" billentyűn van egy kis kiemelkedés. Ha megtanulnak "vakon" írni (ezt a fogalmat a látók is használják), akkor ez a két, ujjal érzékelhető jelzés lehetővé teszi az írást.
- Braille - írású klaviatúra használatával. Tudomásom szerint létezik már beszéd alapú gép, de én még nem láttam ilyet.
- Véleményem és tapasztalatom szerint nagyon jól és praktikusán használják a látássérültek a számítógépet. Gyakran ügyesebben és sokoldalúbban is használják, mint látó társaik.
- Tapasztalataim, azt mutatják, hogy a fiatalabb korosztály napi szinten használja. Van aki nagyító programot használ (pl. Zoom Text), esetenként JAWS programot, attól függően kinek milyen mértékű a látássérülése. Egyeseknek elegendő a Windows 7 és 8 programok speciális beállításai is.
- Létfontosságú szerepet tölt be az életükben, úgy a munkájukban, mint a magánéletben. A nagyító és beszélő program segítségével ugyanolyan hatékonyan, mint a látók.
- Ilyen felolvasó izével.
- Van egy program, ami hangosan kimondja, ahol épp a cursor van, kiolvassa a szöveget. Van, aki hangosító illetve hangstúdiója van és maga vágja fül után az anyagot.
- Speciális bemeneti és kimeneti eszközökkel, számukra fejlesztett szoftverekkel.
- Aki rászánja az időt, pénzt, energiát az egészen jól. Sok látó becsületére válhatna.
- A kérdés az én értelmezésemben arra irányul, hogy tudja-e használni egy látássérült a számítógépet. Erre az lenne a válaszom, hogy abban az esetben, amennyiben olyan "géppel" rendelkezik, amely segíti az "olvasásban" és az "írásban", vagyis minimum egy letölthető "hangos" alkalmazás van rajta. Legideálisabb esetben pedig kifejezetten látássérülteknek készült számítógéppel tud dolgozni, amivel pont ugyanolyan hatékonysággal kezeli azt, mint a látók (azonban, mint tudjuk ez a

látássérültek számára szinte elérhetetlen anyagi okok miatt). Egyéb esetekben segítőre van szükség, aki lehet családtag, barát....

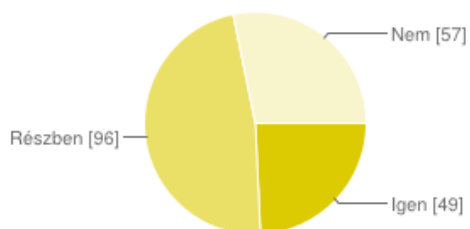
- Ezt még személyesen nem láttam, mert az én anyukám már meghalt, addig nem volt gép a családban, míg élt. De voltam sokszor pl. a Vakok Szövetségében neki "hangos könyveket " cserélni, s ott láttam, hogy a született vakok milyen számomra is megdöbbentő módon tudtak ilyen-olyan gépeket kezelni. Hogy kitapogatta a pénzt, amire az én anyukám sem volt képes. Nekik más érzékszervük jobban kifejlődött, mint a látó embereké. Szerintem az az ember, aki elfogadja az állapotát és nem lázad (úgyis hiába, csak a saját lelkületét rombolja vele, meg a környezetének lesz ő elviselhetetlen) az hihetetlen eredményeket tud elérni, tud teljes életet élni, csak akarnia kell, s nem sajnáltatni magát a környezetével. Láttam néhány olyan embert, aki a fogyatékosága ellenére olyan teljesítményt nyújtott, hogy az ép emberek nagyon elszégyellték magukat, s a fogyatékos ember teljesítménye sarkallta őket arra, hogy "megembereljék magukat".
- Az én ismerőseim nagyon jól, feltétlenül szükségük is van rá.
- Jaws, illetve egyéb képernyő olvasó programok segítségével. A gyengénlátók képernyőt nagyító eszközök segítségével is tudnak számítógépet használni.
- A munkatársam azzal dolgozik, tehát ő igen ügyesen.
- Alap, hogy a billentyűket először megtanulja, és úgy ahogy a gyors és gépirók.
- A mindennapokhoz is elengedhetetlen, tájékozottak, jól kommunikálnak az internet/e-mailek segítségével.
- Olyan rutinnal, mintha Braille-írást olvasnának.
- Felolvasó vagy nagyító program segítségével ugyanolyan könnyedén, mint azok, akik jól látnak.
- Jól. A felsőoktatásban részt vevő látássérülteknek elengedhetetlen.
- Egészen jól, különösen, ha megtanulnak hibátlanul "vakon" írni.
- Úgy vélem egészen jól kezelik, bár több oldalt biztosítanék számukra, mert általában sok esetben kifelejtik a hátrányos helyzetű látogatókat, ami valljuk be, nem szép dolog!
- A számítógép nagy segítség a mindennapokban. Használható tanulásra, információszerezésre, kapcsolattartásra, sőt kikapcsolódásra. A nagyítható betűméret és a beszélő egység révén a gyengénlátók és vakok önállóan (segítség nélkül) boldogulnak.
- Ahogy egyre inkább bevonódom a látássérültek világába, azt látom, hogy felsőfokon tudják használni a számítógépet. Nyilván bizonyos szempontból ez muszájból is történik, hiszen nagy segítség lehet sok mindenben, de jó látni azt, hogy a hozzáértés is megvan emellett.
- Nem értem a kérdést.
- Képernyőolvasóval, képernyőnagyítóval.
- Sajnos ez nem csak a látássérüléstől függ. Anyagi és egyéb okai is lehetnek, hogy miért nem. Például rossz anyagi körülmények, egyéb fogyatékoság.

17. Hallott már a Braille-írásról?



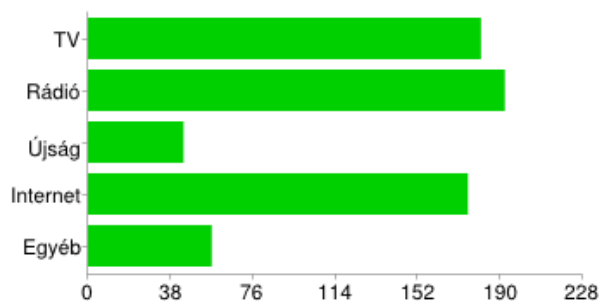
Igen	200	99%
Nem	2	1%

18. Ismeri a Braille-írás felépítését?



Igen	49	24%
Részben	96	48%
Nem	57	28%

19. Ön szerint egy látássérült ember hogyan szerez információt a világ eseményeiről? (több válasz is megjelölhető)



TV	181	90%
Rádió	192	95%
Újság	44	22%
Internet	175	87%
Egyéb	57	28%

20. Ön szerint milyen segédeszközöket használnak a látássérültek a mindennapi életben? Sorolja fel, amiről már hallott!

- Telefon, csengő, diktafon, mobiltelefon, óra, fehér bot, vakvezető kutya, lépésszámláló.
- Mindennapos tevékenységekhez: beszélő konyhai mérleg, személyi mérleg, vércukorszint mérő, vérnyomásmérő, vízszint jelző, színfelismerő, címkéző, percóra, beszélő ébresztő óra, karóra, braille karóra. Optikai segédeszközök: nagyítók (kézi, talpas) elektromos nagyítók (például ZooMax), olvasó Tv-k. Közlekedéshez: fehér bot, vakvezető kutya, fényszűrős szemüveg, Braille írógép, aláíró keret.
- Csipesz a zoknik páros mosásához, szkennер, MVDA a számítógéphez, abakusz.
- Kézfogás, segítő személy, nagy sorközü füzet, lámpa.
- Braille írásos infók (gyógyszeren, lifteknél). Most hallottam, hogy már pénzen is van, de az kopik.
- Színérzékelő, iphone, pénzérezékelő.
- Kiállításokon, köztereken a bemutatott tárgy illetve épület letapogatható modellje (például Mátyás templom).
- Számítógép és telefon kapcsán a különböző felolvasó programok (JAWS, Talks), beszélő eszközök (pl. beszélő lázmérő, konyhai mérleg), színfelismerő, de olyanról is tudok, hogy a modern technika által GPS alapon, vagy Google Glass segítségével használni lehet olyan cipőt is, amelyik a megfelelő irányba rezeg (amerre kell menni).
- Hangjelzést adó, folyadék szintet jelző edény.
- Kenyérvágás elősegítő kaloda, folyadék forrását jelző kütyü, pufi festék jelzésekhez.
- Braille írás a gyógyszeres dobozokon, orvosi rendelők ajtaján.. Ott állva, várakozva, amíg sorra kerülök, próbálgattam eligazodni rajta, sikerélményem volt, hogy el tudtam olvasni ily módon egy két szót. Behelyettesítettem a betűket (az előtérben a rendelő, a váró a mosdó stb. alaprajza volt Braille írással is feltüntetve. Ez azóta van, mióta az EU szabványoknak megfelelően felújították az orvosi rendelőt. Az autóbuszokon a látássérülteknek fenntartott hely, a sofőr mögötti ülés, ülések. A kutyák is erre vannak kiképezve, hogy itt nyugodtan feküdjenek, amíg a gazdájuk utazik.(Csodálatos) Itt említem meg, hogy voltam egyszer egy tanfolyamon, (több alkalmas), ahol egy társunk látássérült volt, és a kutya egész nap (több napon) végig ott feküdt a lábánál nyugodtan, türelmesen!
- Látáscsökkenés esetén erős kontrasztos képek, feliratok.
- Tépőzáras szandál, fali fogkefe (egy dróthoz erősített fogkefe, amely ha leesik, nem érintkezik a földdel).
- Látássérültek részére kialakított útfelület, nagyító, élénk színű ragaszok, weblapok akadálymentes felülete, GPS alapú, tájékozódást segítő eszköz, filmek felirat fájljai
- Kisfiam Zoomax Snow 7 HD a 7 hüvelykes (colos) kézi e-nagyítót használ, hogy lássa az iskolában a táblát, illetve a könyvben lévő kis képek felnagyítására. Otthonra vettünk neki állványos Magnilink Student márkájú nagyító készüléket, ami közelre és távolra is kitűnő. Ezzel megosztott képernyőn akár egyszerre láthatja az asztalán a könyvet, írhat a kamera alatt és a külön távirányítóval mozgathatja a felső kamerát, amivel pedig messzire láthat, akár a kert végére (min 50 méter). Mindkettő nagyít,

kicsinyít, illetve szíkontraszt változtatásra is képes. Az Idad-ot is azért kapta, hogy szokja a számítástechnikát. Van 3 távcsöve is, de nem szereti.

- Sok helyen kötelező Braille írással is kitenni az útbaigazításokat. Bizonyos pályaudvarokon lehetőség van látássérültek számára is, hogy megfelelő segédeszközzel csak az ő részükre sugárzott információt hallgassák (info-kommunikációs egység) A legfontosabb azonban a tapasztalat, amelyet megszereznek életük során, és beépítik mindennapjaikba.
- Speciális olló, mércés edények.
- Tejőr, tojásszétválasztó, csörgőlabda...
- Az én anyukámnak csak eszméletlen erős nagyítója volt, de azzal sem boldogult szegény. Ennek több változata van. A Vakok Szövetségében árulnak ilyen eszközöket. Van pl. olyan óra, amin ha megnyom egy gombot, megmondja, hogy mennyi az idő. Van ilyen vérnyomásmérő is. Volt egy csomó olyan dolog, amire mi a családban odafigyeltünk, nekünk ez természetes volt. Például, hogy a serpenyő hosszú nyele soha ne álljon kifelé a tűzhelyről, vagy asztról, mert ő, ha elmegy mellette, lesodorja. Neki mindig sötét színű bögréje volt, nem üveg pohár, mert azt felborította és kidőlt a tartalma.

21. Ön milyen eszközöket javasolna/ fejlesztene ki számukra?

- Egy nagyon pontos GPS-t ami m-re pontosan megadja a helyzetét és irányítja, hogy eltaláljon a céljába.
- Kézfinommotorikára érzékeny eszközöket.
- Nem jut eszembe új eszköz, de a meglévőket is kellene még fejleszteni, ill. elérhetőbbé tenni. Különösen az épületek akadálymentesítésén, és az utcai közlekedés biztosításán kellene dolgozni.
- Sokkal több mindent feliratoznék Braille írással (élelmiszer, stb.)
- Több kommunikációs segédeszközt - a tömegközlekedés magasabb fokú akadálymentesítését - a mindennapos használati eszközöket "hangzóvá tenni"-például kis hanggal jelezzem egy eszköz, ha az ajtó nyitva van, amíg be nem csukják stb., egészen odáig, hogy ha elektromos készülék nincs kikapcsolva, adjon kis hangot.
- Már régen beszélgettem látássérült ismerőseimmel erről, de tőlük gyűjtenék ötleteket.
- Mindenképpen jónak tartom a beszélő eszközöket, nagy képernyővel rendelkező telefonokat. Jónak tartanám, olyan telefon kifejlesztését, mely hangra reagálva keresi ki az aktuális telefonszámot, esetleg internetes felületet.
- Speciális autó, ami magától vezetne.
- Mivel a közlekedésnél a legfontosabbak a vizuális információk, ezért ezt a vonalat mindenképpen továbbfejleszteném, ha tehetném. Emellett tovább akadálymentesíteném a honlapokat, mivel a mai kor tendenciáinak köszönhetően rengeteg írásos anyag már online is elérhető, és szerintem fontos lenne, hogy a látássérültek is ugyanúgy hozzá tudjanak jutni ezekhez az információkhoz, mint látó társaik.

- A fejlettebb érzékszerveikre építve, a tapintáson kívül szaglás, hallás érzetének a felhasználása is szóba jöhet.....
- Hangjelzéssel működő, beszélő háztartási gépek.
- Ultrahangos térérzékelő.
- Ez jó kérdés, mert manapság már tényleg minden számítástechnikai kütyüt kitalálnak, még vakoknak készült fényképezőgép is van, sok minden csak pénz kérdése. mindenekeelőtt elsősorban a látást segítő szemüveg fejlesztésére és sokak számára elérhetővé tételére állnék rá. Talán több, speciálisan vakoknak szóló kulturális dolog lehetne, úgy mint filmek, kiállítások, színház, stb.
- Szobában használatos belső navigáció, helyzetfelismerő/ hangjelzéseket adó kamera.
- Hangos könyv, hangos biblia, minden olyan közlekedési lámpának hangjelzés, hogy kimondja az utcát, amin átkelhet !
- Véleményem szerint, megkönnyítené számukra a vásárlást, ha a bevásárló kocsi tolófogantyúján lenne egy vonalkód leolvasó, ami aztán hanggal kimondaná az árucikkek árát, nevét, márkáját, szavatosságát, stb..(Az árun tapinthatóan jelölve lenne, hogy melyik részén található a vonalkód). Így, ha egy látássérülttel megtanítanák, hogy körülbelül mi, hol található az üzletek polcain, egy idő után könnyebben boldogulna egyedül is.
- Tömegben a fehérbotot nehéz észre venni, valamilyen hangjelzés is jó lenne rá, amivel jelez, ha akar.
- Ha valakinek olyan a munkája, hogy konferenciákra jár, vagy így tanul, akkor a jelentkezést (mikor valaki beszélni, felszólalni szeretne) valamilyen eszközzel segíteném, valamilyen jelző berendezéssel, ami jelzi, hogy hányan szeretnének beszélni előtte, és ő mikor jön, vagy csak jelzi, hogy ő is beszélni szeretne. Gyerekeknek valamilyen olyan eszköz, amivel a dolgok kontúrjait kitapinthatják, vagy hangulatokat lehet vele átadni (hideg, meleg, illat stb), ami jellemez valamit, úgy ahogyan egy nem látássérült ember látja. Olyan szoftver ahol nem kell gépelni, csak mint egy diktafon megjegyzi, amit az illető mond, és leírja, egy mailben, vagy szöveges file-okban. Ehhez kapcsolódóan a számítógép működését nem billentyű, vagy egér használatával kontrollálja, hanem a hangjával. (legyen ez egy sima szövegszerkesztő, vagy grafikai program vagy bármi, amit általában számítógépen használunk. Kapcsolatépítő program, hogy minél több látássérült kerülhessen kapcsolatba egymással világszerte, és tapasztalatot cseréljenek, összebarátkozzanak, de ez ilyen chat szoba formájában.
- Távolság érzékelőket
- Mozgásérzékelő elektromos kerek széket, ami GPS vezérlésű és felismeri az útkereszteződéseket
- Lehet, hogy már van ilyen speciálisan látássérültek számára, de valamiféle nagyon pontos, hangos GPS a tájékozódáshoz és a tömegközlekedés használatához – hangos menetrend, vagy Braille-írás a busz-, és egyéb megállóknál. Rengeteg teendő lenne ilyen téren.
- Minden papíralapú információ hangos könyv formában elérhető legyen. Ne csak a gyógyszeres dobozon legyen Braille írás, hanem minden terméken.
- Minél több kutyás segítség.

- Olyan eszközöket, hogy minél jobban el tudja látni, magát, a családját és kevésbé érezze, hogy rászorul mások segítségére.
- Braille lakatzárakat, gombkombinációs zárat.
- Műszemet, szemhelyettesítő kamerát. Vagy egyéb önálló közlekedést segítő eszközt (az önvezető autókéhoz hasonló érzékelőkkel, visszajelzésekkel.)
- Az autókban lévő tolatóradarhoz hasonlóan egy olyan szerkezetet fejlesztenék ki, amely jelezné, ha nagyon közel vagyok bármihez, például egy másik emberhez, házfalhoz. Jelezné ugyanezt lefelé is, járda vége vagy eleje, akadály az úton.
- Még több elektronikus kütyüt, csak a drágaságot kellene leküzdeni, mert minden nagyon drága.
- Kereszteződéseknél hangos nem csak sípoló, hanem beszélő átkelést segítő, valami lézeres letapogató a távolságok jelzésére, pl. öt méterre van egy oszlop, kereszteződés lesz, jobbra fordul az út, kikerülendő parkoló autó van a járdán stb.
- Segítőkész embereket. Végül is az embernek, ember a társa, nem egy tárgy. Bár kétségtelen, hogy sok tárgy (berendezési eszköz) megkönnyíti mindannyiunk életét.
- Egy olyan eszközt, amely folyamatosan tájékoztatná hangosan, mi történik körülötte, amely mindent folyamatosan érzékel és elmond.
- Amivel nem tudja megvágni, megszúrni magát, lekerekített bútorok, hangot kiadó "kütyük, hogy könnyebben megtalálja a holmit, amit keres.
- 3D nyomtató alkalmazása bonyolultabb eszközök, térformák megjelenítésére.
- Egy csipet az agyába, amitől lát.
- Akadályfelismerő robot.
- A meglévőket tökéletesíteném, az okostelefonos alkalmazás például még rengeteg kívánnivalót hagy maga után. A weboldalakon általánossá kéne tenni a gyengénlátók számára fenntartott változatot; tudtommal sem a Gmail, sem a Facebook nem kínál ilyen lehetőséget.
- Olyan műtéti technika, amivel vissza lehetne adni a látásukat.
- Javaslatom a gyerekek számára a mostani kötelezően előírt nagy és drága eszközök helyett az általunk is használt OEP által egyéni elbírálásra kb 40 ezer forintért kiváltható 300000 Ft-os Zoomax Snow 7 HD a 7 hüvelykes (colos) kézi e-nagyító, amit tud vinni az iskolába és az első padsorból 5-6 méterről jól látja rajta keresztül a táblát. Vettünk hozzá egy összecusukható Ipad tartót aminek a segítségével nem kell tartania egész órán és a kamera szeme átlát a lábak között.
- Sok eszköz van, de ezek nehezen beszerezhetőek, s drágák. Több segítő szakember eljuttatása a látássérültekhez sokkal eredményesebb lenne.
- Olvastam már arról, hogy az agyba beültethető olyan stimuláló eszköz, amely a látóközpontot ingerelve látásszerű ingerületet hoz létre. Ennek lenne a legnagyobb jelentősége, ha ez minőségében javulna, minden vak számára hozzáférhető lenne. Az interneten az információkat lehessen hallhatóvá tenni. Végiggondolnám, milyen hátrányokkal jár a látás hiánya, és olyan eszközöket fejlesztenék ki, amelyek ezeket megszüntetnék. Olyanra gondolok, mint amit a gyógyszerek beviteléhez már talán

kifejlesztettek, hogy a kis dózisok kimérése a segítségükkel a látás igénybe vétele nélkül lehetséges. Ezek mintájára kellene a többit kifejleszteni.

- Térérzékelő "műszemet".
- Én a szociális együttműködést tartom a legtöbbre, de tudom, hogy sokan szeretnének önállóak lenni, teljesen - segédeszközök segítségével.
- Lehet, hogy van már valamiféle tárgyerzékelő szerkezet, ami beszélni is tud, de valami hasonlót.
- Sajnos nem vagyok elég tájékozott az eszközök területén, de ha lehetne egy olyan eszközt, mely a külvilág képét egyenesen az agyba vetítené, így érzékelnék a környezetüket.
- Mindent, amit a tudomány elért és elkészíthető.
- A szemüvegbe épített kamera számítógép.
- Az info-kommunikációs egység alkalmazását ajánlom kiterjeszteni. Azonkívül megfelelően felprogramozott GPS jeladóval és az ehhez csatlakozó felügyelő rendszerrel nagyon sokban tudna a látó társadalom segíteni nekik.
- Buszokon (helyközi és távolsági járatokon) mindenhol bevezetném a megállók hangos bemondását, hogy a látássérültek könnyebben tudjanak tájékozódni, akár emberi segítség nélkül is. (Múlthéten találkoztam egy látássérült édesanyával, aki ezt hiányolta nagyon.)
- Akadálymentesítés, közlekedési lámpák hanggal (ahogy az sok országban jelen van), a járdákon/metrókban kis puklik a földön, alapvetően navigálást segítő eszközök. Elektronikus eszközöknél (bank automatáktól kezdve sok mindent el lehet képzelni) könnyebb navigálás hangvezérléssel, vagy felolvasó programmal. Fejleszteni rengeteg alkalmazást lehetne ilyen téren, főleg most hogy a smart home-ok kezdenek teret nyerni. Nem telefonalkalmazásokra gondolok, hanem otthoni eszközökre, a termosztáttól kezdve bármire. Ezek drágák jelenleg, de erre külön programot kellene kifejleszteni állami/felsőbb szinteken.
- Egy kamerát, ami az agyukba irányítaná a külvilág információit, általuk kódolható formában.
- Beszélő, GPS alapú mozgás-illetve járást segítő program. Jelezné a forgalmi viszonyokat, a zebrahoz elvezényel, jelzi a busz közeledtét.
- Véleményem szerint már az is nagy előrelépés lehetne, ha azokat az eszközöket, amelyek az önálló életvitelhez szükségesek a társadalombiztosítás, vagy a szociális támogatórendszer teljes mértékben finanszírozná.
- Egy lakásban mindent hangvezérlésűvé tennék.
- Hi-tech és nanoeszközöket, protéziseket.
- Minden olyan eszközt, amit a látók ma szívesen használnak, hozzáférhetővé tenném nekik.

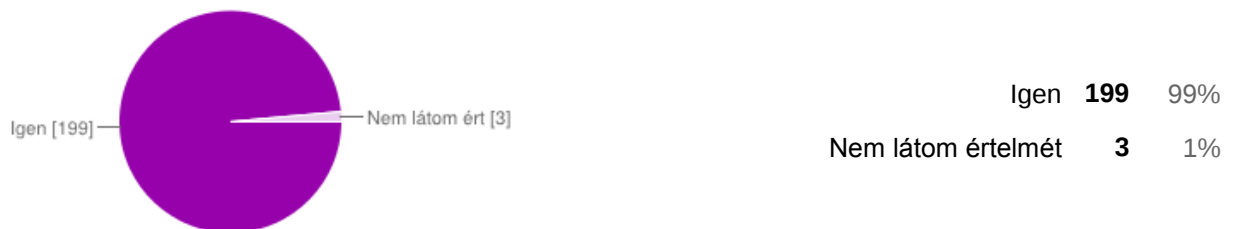
22. Milyen sportágakat javasolna egy látássérült ember számára? Sorolja fel, ami eszébe jut!

- Igazából már majdnem mindenre van megoldás, a kérdés csak a bátorság és a pénztárca. Azt látom, hogy a "bátrabb" látássérültek még olyan dolgokat/sportokat is bevállalnak, amelyek nekünk látóknak is félelmetes. de hogy maradjunk a realitásoknál, minden olyan sport, ahol stabilitás van, és biztonsággal végezhető (a többi marad a bátraknak!), mint a biciklizés (szobabicikli, vagy spinning), gyaloglás, jóga, súlyokkal való munka stb.
- Tandemkerékpár, úszás, csörgőlabda, futás, vakos ping-pong, lengőteke, tánc, úszás, torna, jóga, pilátesz, aerobik, tánc, zumba, női torna.
- Bármit, amihez kedve van, és biztonságban érzi közben magát.
- Testépítés, futópadon futás, természetjárás, sakk, goalball, torball, birkózás, cselgáncs, sakk, kerékpár, lovaglás, hegymászás.
- Maradvány látásának védelmét figyelem előtt tartva bármilyen sportág egyedül, csapatban, kísérővel.
- Torna, súlyzózás, gerelyhajítás, kalapácsvetés.
- Gyakorlatilag bármit, ami valamilyen módon segítséggel vagy éppen önállóan is működhet. A sakktól kezdve a falmászáson át a korcsolyázás, szánkózás (ez nem sportág, tudom), úszás, vízi torna, futás, tandemkerékpározás, túrázás, extrém sportok (pl. ejtőernyőzés) stb.
- Távgyaloglás kutyával.
- Futás (kísérővel), evezés látó társsal, kardvívás művészete, aikidó, kondigépek.
- Síelés, krikett, atlétika, fitness, golf, nordic walking.
- Bármilyen, nincs lehetetlen. Ők maguk bizonyítják naponta.
- Olyan sportágakat, melyeket lehet egy helyben is végezni, vagy nincs akadály a közelben, pl. aerobik, úszás, gimnasztika.
- Ha a körülmények, feltételek, infrastruktúra adottak vagy azok lennének, akkor szerintem elég kevés olyan sport van, amit ne lehetne végezni, bár ez lehet naiv elképzelés. Különböző erőnléti edzések súlyzókkal, atlétika (feltételek teljesülése mellett), úszás, lovaglás, íjászat, solymászat, a különböző csapatjátékok adaptált változatai, pl. kosárlabda, amit én személy szerint egyedül szeretek játszani és akkor inkább szól az egyéni ügyességről, mint arról, hogy hogyan dönts fel a többi embert. Sajnos egyedül sok minden unalmas lehet ezért említettem a feltételeket...
- Torna, úszás, tánc, tánc, tánc
- Olyanokat, amihez nem kell a helyváltoztatás, hanem helyzetváltoztatás elegendő, hogy biztonságban érezhessék magukat, mégis mozogjanak.
- Sakk a számítógépen.
- Sakk, kerékpározás Jelenleg is sakkozik, az oviban kezdte el. Vettünk számára olyan kerékpár összekötőt, amivel a kisbiciklijét összekötjük az enyémmel. Illetve vettünk a jövőre nézve 16"-os tandem fél kerékpárt, ezt szintén az én biciklimmel össze kötöm és ő is teker, ha akar. Ennek nincs első kereke, a váz az én kerékpárom

nyergéhez kapcsolódik. Mindkettőt a Decatlonból szereztük be. Nagyon szeret így biciklizni.

- Én Tai Chi-zom és most jelentkezett a kezdő csapatba egy látássérült 58 éves férfi. Kísérővel érkezik. Az edzővel beszéltük, hogy hogyan segíthetnénk a betanulását. Javasoltam, hogy egy edző legyen közvetlenül mögötte és a kezét, lábát igazítsa be a megfelelő tartásba. Mivel a Tai Chi lassú, de folyamatos mozgás, sok segítséssel, de azt gondolom betanítható. A Tai Chi-t egyébként mindenkinek ajánlom. Sok izommunka van benne, feltölt, energetizál, egészségessé tesz.
- Szkander, kötélhúzás, karate (erről film is készült).
- Láttam már sielőt sípályán. Nagyon érdekes volt, amilyen pontosan követte az előtte síkló hangjelet adó másik sielőt.
- Fekvőtámasz, felülés.
- Már léteznek olyan sportversenyek, amelyekben látó kísérő segíti a látássérültet, legyen az futás, úszás vagy akár kerékpározás (tandembiciklin). Ilyen módszerrel mondjuk még a falmászást is el tudnám képzelni.
- Bármilyen sportágat, nem szeretném korlátok közé szorítani őket sem, hisz **MINDEN LEHETSÉGES ;)**
- **BÁRMELYIKET!!!** Minden sportot át lehet alakítani nemlátók számára. Ez szintén pénzügyi kérdés... Ugyanúgy differenciálnám a sportokat, mint a látóknál, hiszen mindenki másban jó.

23. Ön szerint van-e értelme, hogy egy vak ember utazzon, kiránduljon?



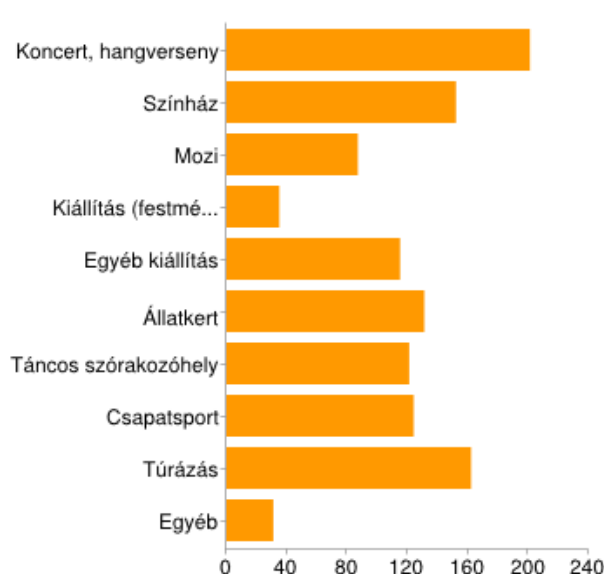
24. Ön szerint milyen élményt jelenthet az utazás egy vak ember számára? (több válasz is megjelölhető)



Nem látom értelmét **0** 0%

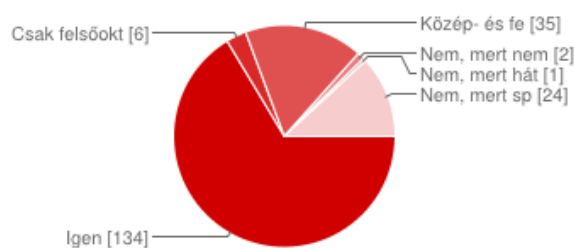
Egyéb **34** 17%

25. Jelölje be az alábbiak közül azokat a tevékenységeket, amelyek élményt nyújtanak egy vak ember számára! (több válasz is megjelölhető)



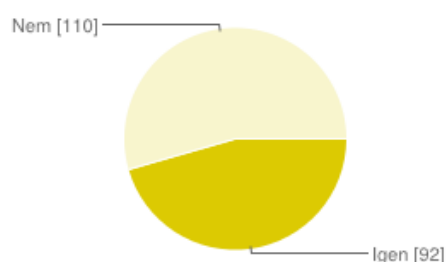
Koncert, hangverseny	201	100%
Színház	152	75%
Mozi	87	43%
Kiállítás (festmény, fotó)	35	17%
Egyéb kiállítás	115	57%
Állatkert	131	65%
Táncos szórakozóhely	121	60%
Csapatsport	124	61%
Túrázás	162	80%
Egyéb	31	15%

26. Ön szerint a látássérült együtt tanuljon-e látókkal?



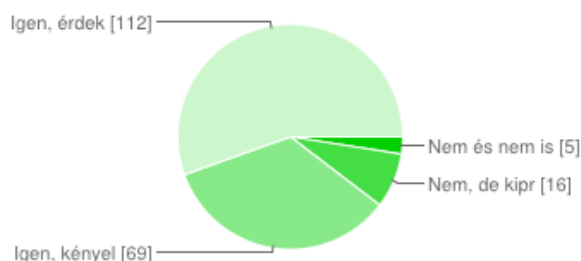
Igen	134	66%
Csak felsőoktatásban	6	3%
Közép- és felsőoktatásban	35	17%
Nem, mert nem tud lépést tartani	2	1%
Nem, mert hátráltatja látó társait	1	0%
Nem, mert speciális szakembert és eszközöket igényel	24	12%

27. Járt-e már látók számára készült, a vakok életét bemutató (pl. láthatatlan, tapintható) kiállításon?



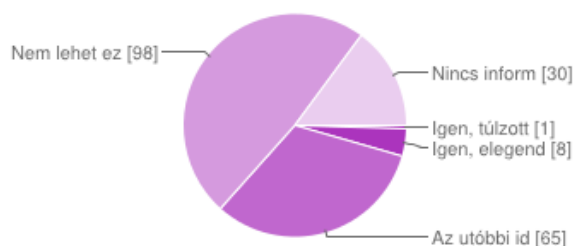
Igen	92	46%
Nem	110	54%

28. Került-e már olyan helyzetbe (direkt, vagy véletlenül), hogy vak ember módjára sötétben kellett tájékozódnia, vagy valamit megkeresnie?



Nem és nem is szeretném	5	2%
Nem, de kopr	16	8%
Igen, kényelmetlen volt	69	34%
Igen, érdekes tapasztalat volt	112	55%

29. Ön szerint elég szó esik-e a médiában a sérültekről?



Igen, túlzottan is	1	0%
Igen, elegendő	8	4%
Az utóbbi időben egyre több	65	32%
Nem lehet ezzel a témával eleget foglalkozni	98	49%
Nincs információ	30	15%

30. Ha lenne lehetősége beszélgetni egy látássérülttel, milyen kérdéseket tenne fel?

- Hogyan fogadta el az állapotát? Meséljen a mindennapi életéről, problémáiról és örömeiről.
- Ugyanazokat, mint a látó embereknek.
- Attól függ, milyen kapcsolatban vagyunk. Pontosan úgy viszonyulok a látássérült barátaimhoz, mint a többiekhez, természetesen alkalmazkodva az adottságokhoz.
- Hogyan él meg a kapcsolataikat a mindennapokban? Milyen benyomásokat szereznek nap, mint nap? Melyik közegben érzik jobban magukat (látók, nem látók)? Mely területekre kellene nagyobb hangsúlyt fektetni az Ő életükkel kapcsolatosan? Milyen félelmek vannak? Mik azok a dolgok, amelyek pozitív élményekkel töltik fel?
- Nem a fogyatékoságáról beszélgetnék, kérdezősködnék, hanem inkább a mindennapok dolgairól. Úgy gondolom, hogy a látássérült személyt ugyanúgy foglalkoztatják a napi történések, mint a látót.

- Mivel foglalkozik, mit tanul, tud-e kézimunkázni, szeret-e otthonán kívül tartózkodni.
- A nehézségeire lennék kíváncsi. Hogyan oldja meg a felmerülő problémákat.
- Nagyjából hétköznapi kérdéseket.
- Mindenre kíváncsi lennék. Egy találkozás nem is lenne elég... Sok kérdésemre már választ kaptam az alatt az egy-másfél év alatt, amíg a Millenáris Park, Jövő Háza kiállításának részeként működött az Ability Park, mely a látás sérültek mellett a hallás és mozgás illetve egyéb fogyatékkal élők életébe és munkájába is betekintést nyújtott. Nem csak nekünk együttműködő kollégáknak, de a szélesebb nyilvánosságnak, illetve a látogatóknak is érdekes interaktív játékokon és foglalkozásokon keresztül.
- Van-e belső látása, elképzele-e a tárgyakat, személyeket? Mindezt színesben?
- Milyen az ő számára a világ? Hogyan képes tájékozódni? Mely érzékszervei erősödtek fel. (Kérdés, hogy ennek ez eldöntésére képes lenne-e, nem lévén összehasonlítási alapja.) Milyen segítséget igényelne a társadalomtól, ami egyelőre hiányzik?
- Mi hiányzik a legjobban? Milyennek képzeli engem? Mennyire könnyű vagy nehéz boldognak lenni a helyzetében?
- Ha álmodik, akkor szokott-e valamit látni vagy csak érzéseket él át?
- Milyenek a mindennapjai? Elégedett e önmagával?
- A munkám során van alkalmam rendszeresen beszélgetni látássérültekkel, ugyanolyan emberek, mint a látók, viszont a látáson kívüli érzékszerveikre kell támaszkodniuk. Nem könnyű, de nem is lehetetlen a mindennapi élet számukra.
- Hasonló dolgokról beszélgetnék, mint nem látássérült ismerőseimmel.
- Hogyan tanulja meg, hogyan rögzül egy bonyolultabb kültéri terep térképe az agyában. Tudom, hogy látó oktató elmagyarázza az ismeretlen terepet, a látássérült szinte lefénképezi az agyával, például egy aluljárót, ilyenem voltam már, de az útja során rengeteg hasonló helyzettel találkozok. Teljesen ismeretlen terepen, utcán egyedül elindul-e?
- Hogy miben segíthetek. (Elég sokat beszélgetek látássérültekkel mindenféle témákról).
- Tapasztalatom szerint nem különösebben szeretnek beszélni az állapotukról. Ha lehetőségem lenne beszélgetésre, akkor igyekeznék olyan dolgokat kérdezni, amelynek nincs köze az állapotukhoz, például mit hallott a rádióban, tv-ben a napi eseményekről, mit szeret csinálni, hogyan tölti a napjait, ...?
- Hogyan él? Mit szeret csinálni? Miben igényel segítséget?
- Milyen zenét kedvel, ki a kedvenc írója, szereti a verseket, mi a kedvenc időtöltése?
- A mindennapi életvitelével kapcsolatban érdekelne, hogy hogyan tud megoldani hirtelen helyzeteket (például ha kisgyermek esik, hogyan tudja megállapítani, hogy a sebet varrni kell-e, vagy pedig elég csak leragasztani). Tanácsot kérnék, hogy segítsen megtanulnom rábízni magam másokra, megbízni az emberekben.

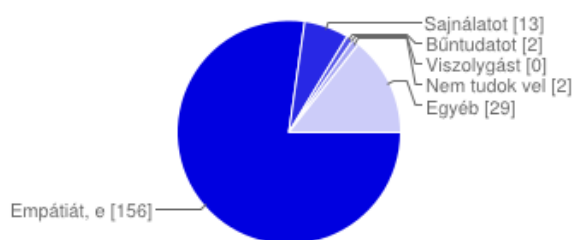
- Alapvetően ugyanazokat, mint bárki másnak. Talán mélyebben érdekelnének az érzelmei, mert biztosan érzékenyebben él meg dolgokat, mint más.
- Nem az állapotáról beszélgetnék vele, hanem azokat a dolgokat derítenénk ki egy beszélgetésben, ami közös érdeklődésünk, elképzelésünk a világról, a mindennapokról, olvasmányokról stb.
- Ugyanazokat a kérdéseket, amelyeket minden embernek. Hogyan telt a mai nap? Mit remélsz az önkormányzati választásoktól? Szerinted Miskolcon mi lesz a sorrend az önkormányzati választásokon? Te kinek szurkolsz? Sikerült új telefont vened? A hétvégére milyen programot tervezel? Mikor találkoztál xy-nal?
- Mindenképpen érdekelne, hogy ő hogyan oldja meg a dolgait. Bármilyen hétköznapi dolog is legyen az. Szerintem nem furák ők csak bizonyos dolgokat másként oldanak meg és ez engem érdekel. Nekik gondolom az ő életük a természetes és a látóké a más. A többi érzékszervük fejlettsége, na az érdekel, meg hogy mennyivel lehet fejlettebb az intuitív képességük.
- Milyennek gondolja a színeket, az ismerős embereket, hogyan fogadja el, hogy látássérült, miként éli meg a mindennapjait, miben érzi akadályoztatva magát, és miben érzi többnek magát egy látónál?
- Mi az a mindennapi életben, ami a legnagyobb nehézséget jelenti?
- Annyit lehet beszélgetni egy látássérülttel, mint bárki mással, attól függ, ki mennyire engedi magát kifaggyatni a mindennapi életéről, a nehézségeiről, a látó emberek segítőkézségéről, és a véleményéről, a világról.
- Mi a legjobb, amit érzékel a világban? Milyen érzéseire tud támaszkodni leginkább a mindennapokban? Hogyan telik egy átlagos napja?
- Hogyan képzelne el engem a hangom alapján?
- Hogyan éli a mindennapjait? Kivel él együtt? Hogyan tervezi az életét? Kap-e számára elegendő segítséget?
- Hogy éli meg a mindennapjait? Hogyan fogadta, hogy nem láthatja az életet? Nagyon sok kérdésem lenne, de tekintettel lennék az érzelmi világára a látássérültnek!
- Meséljenek sokat az illatokról és a hangokról, a hétköznapijaikról.
- Hogy vagy Robi/Fatime/Zsolt?
- Honnan meríti az erőt a mindennapi küzdelmekhez, nehézségekhez? Hogyan boldogul a lakásban, utcán, egyéb helyeken? Hogyan érzékeli, értelmezi a színeket? (hallottam már olyat, hogy hőmérsékletkülönbséggel, vagy/és valamilyen tárgy puhaságával, vagy keménységével próbálják érzékeltetni, megtanítani, érzékeltetni a színeket.) Miben tudok segíteni?
- A családján kívül a mindennapi életéhez kitől és milyen segítséget kap? Milyen eszközöket használ? Milyen a kapcsolata az iskolatársaival? Hol dolgozik, vagy mivel foglalkozna szívesen, ha lehetőséget kapna rá? Vannak-e barátai? Van-e lehetősége sportolásra? Kulturális programokon részt szokott-e venni? Van-e családja, szeretne családot alapítani?
- Nem kérdezgetném, hallgatnám, amiket magától mondani akar. Természetesen beszélgetnék, mint mással.

- Mit csinál szabadidejében? Hogyan jut el egy adott helyre? Hogyan végzi el a mindennapi feladatait?
- Mennyire viselte meg a látása elvesztése (ha korábban már látott) Hogyan látja ő a világot? (mármint milyennek képzelem)
- Valószínűleg a szokásosakat. Álmában miket lát (ha születésétől kezdve vak)? Színesen álmodik-e? Miben érzi a nehézséget a mindennapokban? A közlekedés gondot okoz-e? Segítenek-e az emberek, ha kéri?
- Attól függ, hogy valamikor látó volt, vagy esetleg gyengén látó, vagy veleszületett vakság. Az utóbbinál megkérdezném, hogyan tudja elképzelni a színeket, alakokat, hogyan jelennek meg ezek a képzeletében?
- Kérdéseket? Inkább elmesélném, mi van körülöttünk. Megkérdezném, milyen érzés tapintani és hallani olyanokat is, amiket a látók nem érzékelnek. És elmesélném, hogy tegnap RedBullal főztem a kávé, és azóta látom a hangokat :-). Bocsi :-)
- Hogyan képzelem el a dolgokat? Mi alapján tanult meg beszélni? Ismeri a színeket? Vakon született, vagy élete közben sérült-e meg a látása?
- Van-e igénye arra, hogy naprakész legyen a világ történéseivel, a mindennapi hírekkel? Úgy veszem észre, hogy nincs annyi lehetőségük ezek elérésére, mint a látóknak. Mennyire érzik hiányát a látás képességének? Ha lenne egy műtét, ami visszaadja a látást bevállalná-e?
- Hogy milyen a mindennapja? Családalapításra van-e reménye/terve? Hogyan áll a témához - frusztrált vagy tán boldog? Nem hiányzik-e a látott szépség? Milyen élesen tudja elképzelni a valóságot?
- Hogy zajlanak a hétköznapijai? Mi jelent egy átlagos hétköznapon nehézséget? Születésétől fogva látássérült vagy szerzett "betegség"? Szerinte elvesz-e a boldogságából az, hogy nem lát/korlátozottan lát? Mennyire érzi teljesnek az életét látás hiányában?
- Mit szeretne csinálni, amire még nem volt módja, vagy úgy gondolja, hogy sérültsége miatt nem képes rá? Barátai inkább látók, vagy sérültek? A látó barátok miben segítenek? Milyen tapasztalatai vannak a látók segítőkészségével kapcsolatban?
- BUTA KÉRDÉS!!! Nem azért beszélgetek valakivel, mert vak, vagy nem!!!
- Hogyan éli meg a hétköznapiakat? El tudja így fogadni az életét? Teljesen boldog tud-e lenni?
- Mennyire nehéz alkalmazkodnia a környezetéhez? Mennyire segítőkészek az emberek
- Mit olvas. Min szeret gondolkodni. Ismeri-e Istent. Ugyanazt kérdezném, amit a látóktól.
- Olyan dolgokat kérdeznék tőle, amit egy nem látássérült embertől is megkérdeznék, egy beszélgetés során, legyen az baráti, szakmai bármilyen. Biztos előfordulna az is, hogy megkérdezném, őt mit, hogyan tapasztal meg, példákon keresztül és elmondanám, hogy én hogy látom, vagy tapasztalom, meg, biztos, érdekes dolgok jönnek ki egy ilyen beszélgetésből.

- A kisfiam életéből adódóan elég sok kérdésem lenne, akár a jövőre vonatkozólag is, de jelenleg inkább a picik élete foglalkoztat úgy mint, alvás, napirend, hozzátáplálás, feszültség-oldás, társasági élet (a pici számára), integrálás sikeressége, stb.
- Milyen iskolát végzett? Hogyan gondolja a jövőjét? Melyik pályáról van információja?
- Ha visszakapná a látását, hova utazna el legszívesebben?
- Mit kívánna, ha lenne 3 kívánsága? Van e benne remény, hogy valaha látni fog?
- Lenne rá lehetőségem, de nem merek rákérdezni az érzéseire, ne érezze még jobban hogy neki mennyire rossz hogy nem lát úgy, mint mi.
- Nem tudom, nincs tapasztalatom, nem hallottam arról, hogy egy vak személy tud-e látókkal együtt tanulni. Meg azzal tisztában kell lenni, hogy ők pl. egy fizika órán nem képesek egyes kísérleteket megcsinálni. De elméletben megértheti a dolgot. Hogy mennyi van róluk a médiában, nem tudom, mert csak rádiót hallgatok. Ott nem állandó téma, ez biztos. Ha beszélgetnék, akkor nem az "állapotára" vonatkozó kérdést tennék fel, hanem ugyanúgy beszélgetnék, mint bárkivel. Ha ő szóba hozná, hogy neki nehézsége van emiatt, megkérdezném tudok-e segíteni.
- Hol lakik, mivel foglalkozik, azt hogyan csinálja, mi a hobbyja? Hogyan közlekedik, hogyan internetezik?
- Mit érzel? Mit lát "belül"? Érzékenyebbek lettek az egyéb érzékszervei? Hogy tanul? Hogy sportol? Milyennek képzeled a színeket?
- Ugyan olyanokat, mint egy látó embernek.
- Nem tennék fel kérdéseket a látásával kapcsolatban.
- Hogyan éli meg a minden napokat, hogyan tudja ellátni magát, mi az ami segítene neki ebben, én tudok-e segíteni valamiben.
- A sört vagy a bort szereted inkább? Ha elmennél egy lakatlan szigetre egyedül, miket vinnél magaddal?
- Hogyan vesztette el a látását? Hogyan tud így teljes életet élni? Milyen nehézségei vannak? Melyek azok az érzékszervek, melyek kifinomultabbak? Hogyan tájékozódik?
- Mivel dolgoztam látássérült gyerekek között, már nem tennék fel kérdéseket, azt hiszem, ismerem az életüket.
- Vezet-e autót? Vak-e a felesége/férje? Rabolták-e már ki? Tetszett-e neki valaki?
- Eléggé megtanították-e neki azokat a készségeket (pl. közlekedés, önellátási tevékenységek), amikkel felnőtt élete a lehető legönállóbb? Milyen területeken szorul jelenleg segítségre? Megkapja?
- Mit érzel a napi világból. a hallás, tapintás, illatokon kívül. Dolgozik-e? Hogy viszonyulnak hozzá a látók? Milyen segítségre számíthat?
- Tudok valamiben segíteni? Egyébként, mint minden emberrel úgy beszélgetnék, kérdeznék.
- A láthatatlan kiállításon egy csomó kérdést feltettünk és sok esetben meglepő válaszokat kaptunk: - sok esetben nem szeretik a látássérültek, ha átkísérik őket a

zebrán - boltban aprópénz visszajáróként, hogy tesznek különbséget és hogy védekeznek az ellen hogy átverjék őket (mert persze megpróbálják) - mennyivel más élmény anélkül beszélgetni egy másik emberrel, hogy látnád hogy néz ki (az egyiknek szerelmes lettem a hangjába!) - Ők hogyan látják a látó embereket? - Milyen egy kapcsolat egy látássérült és egy látó ember között? Szeretnének-e ilyen kapcsolatot? - Mennyire tolerálják, ha valaki hírestojásként bánt velük?

31. Milyen érzelmet vált ki Önből, ha sérült emberrel találkozol?



Empátiát, együttérzést **156** 77%

Sajnálatot **13** 6%

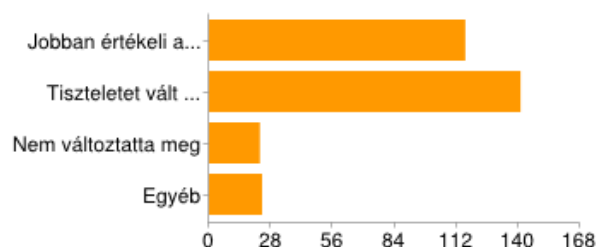
Bűntudatot **2** 1%

Viszolygást **0** 0%

Nem tudok vele mit kezdeni **2** 1%

Egyéb **29** 14%

32. Megváltoztatta-e a szemléletmódját az, hogy látássérült emberrel került kapcsolatba? (több válasz is megjelölhető)



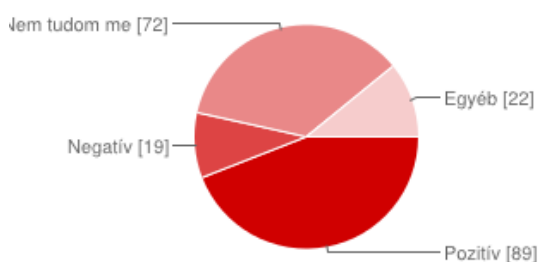
Jobban értékeli a saját látását **116** 57%

Tiszteletet vált ki Önből **141** 70%

Nem változtatta meg **23** 11%

Egyéb **24** 12%

33/1. Ön szerint általában pozitív vagy negatív a hozzáállás a látássérültekhez?



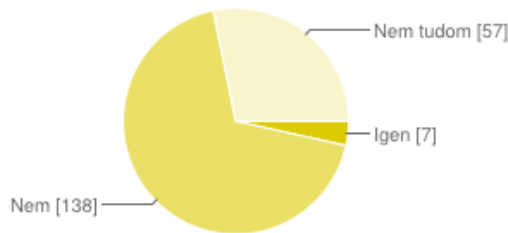
Pozitív **89** 44%

Negatív **19** 9%

Nem tudom megítélni **72** 36%

Egyéb **22** 11%

33/2. Ön szerint elég segítséget kapnak a társadalomtól a sérült emberek?



Igen	7	3%
Nem	138	68%
Nem tudom	57	28%

34. Milyen további javaslata van a sérültek támogatására (társadalom részéről/ egyének részéről)?

- Ezzel rengeteg kéne foglalkozni a legmagasabb szinteken és már gyermekkortól tudatosítani, hogy az elfogadás, a nyitottság, a tolerancia alapvető fontosság.
- Egy adott közösségen belül (város/falu) lehetne szervezni egy csapatot, akik segítenek a látássérülteknek különböző ügyeket intézni, bevásárolni, látássérült és látó együtt mehetne kirándulni stb.
- Oktatásban a számítógépek használatának megtanítását, mellyel sok ismerethez juthatnak.
- Több egyénre szabott segítségi hálózat kiépítése. Iskolai osztályok testvér osztály kiépítése (ép-sérült).
- Több közös program (látók és látássérültek) részére.
- Mindenképpen látogasson el minél több ember (ideális esetben mindenki) egy a Láthatatlan kiállítás, vagy az Ability Park-hoz hasonló a fogyatékkal élők életét és annak szépségeit és nehézségeit is bemutató kiállításra illetve rendezvényre. A társadalomnak pedig az lenne az érdeke, hogy ez az információ / lehetőség minél szélesebb körhöz, minél kevesebb pénzért, ha lehet ingyenesen jusson el. Ha lehet az általános és középiskolás korú gyermekeknek ingyenessé vagy lehetőleg nagyon kedvezményessé tenném e tapasztalatok begyűjtését, szervezett iskolai programok keretein belül.
- A társadalomnak sokkal elfogadóbbnak kellene lennie. Kisgyermek kortól együtt kellene, hogy legyenek a sérült emberek a közösséggel. A belső értékek is fontosak. Nem csak a tökéletes a jó, hisz nem is tökéletes senki sem. Közösségi, társadalmi munka, de nem csak középiskolás kortól, kötelező jelleggel. Itt fontos lenne a megszokás és emiatt aztán az önkéntesség. A kamasznak, ami kötelező, az éppen, hogy ellenezni való.
- Úgy gondolom, hogy jobban jelen kéne legyenek a napi rohanó életben, legyen az a média által vagy más fórumok által, de az lenne a jó, hogy ez mindenkinek természetes legyen, hogy vannak különbözőképp sérült emberek, és ők is teljes jogú életet szeretnének élni, és apróságok, vagy emberi gyarlóságok miatt ne érezzék magukat kirekesztettnek semmiképp. A nem sérült embereknek ezt meg kell szokni,

alkalmazkodni kell (ha szükséges és nem jön magától), és ezt kellene valahogyan elérni, elősegíteni.

- Szerintem a sérültek örömeit, sikereit kevésbé propagálják. Aki sérült, ugyanolyan ember, mint aki nem sérült (az egészségesnek mondott emberek sem egészségesek általában, mindenki sérült). Ugyanúgy kellene viselkedniük egymással a sérülteknek és nem sérülteknek. Mindenki emberből van. Ugyanúgy, ahogy a gyerek vagy az idős. Nem?
 - Ne legyenek az eszközeik horribilis összegűek pl. felolvasó program, a közlekedésüket segítsék a hangos átkelőhelyekkel, legyen több munkalehetőségük
 - Az akadályozottság (bármilyen féle is) előny legyen az épek társadalmában.(pl.+felvételi pontok, lakhatási támogatás)
 - A különböző médiákban többet kellene szerepeltetni a sérült embereket!
 - Felhívni a figyelmet a látássérült emberekre, jobban bemutatni az életüket, közelebb hozni őket a társadalom nagy részéhez.
 - Az elfogadást a megismerést kellene megteremteni széles körben.
 - Több program, közösségi programok, nekik készült kiállítás, koncert, stb. Fejlesztő eszközök terjesztése.
 - Fogadják el ezeket az embereket. Több empátiát kéne mutatni feléjük.
 - A sérültek igényeit kell kiszolgálnunk.
 - A többségi társadalom felől sokat hangoztatott "önálló életvitel" eléréséhez meg kell teremteni a szükséges feltételeket: "befogadó iskola", munkahelyek...
- TÁRSADALOM**
- Önkéntesek bevonása a látássérült emberek ellátásába a szövetségükön keresztül.
 - Ne nézzék le a látássérült embereket, hanem próbálják meg fejleszteni a lehetőségeket!
 - katolikus szervezetek – pl. helyi, egyházközségi caritas szervezetek beoszthatnák, hogy miben és mikor tudnának segíteni ezeknek az embereknek.
 - Az élet minden területén vegyék figyelembe az igényeiket (épületek, üzletek tervezésénél, utcák, járdák építésénél, munkahelyek teremtésénél, stb.)
 - Nyitottság, figyelmesség, kedvesség.
 - Több empátia - több akadálymentes épület és közlekedési eszköz, - infokommunikációs akadálymentesítés - integrált oktatás.
 - Központi tájékoztatás a szülők számára. Mi végigjártuk az összes orvosi, oktatási vonalat és mondhatom, hogy mi voltunk az elsők, akik ha az interneten keresztül megtudtunk valamit azonnal továbbadtuk az orvosoknak, fejlesztőknek, tanítóknak, akik sajnálatos módon nem hallottak azokról. A többi szülő csak késve, kerülő úton tudott meg sok mindent közgyógy, kiemelt családi pótlék, rokkant kártya, korai fejlesztés, gyógyúszás, iskola felkészítő, orvosi lehetőségek..... A helyi Éltes Mátyás Iskolában velünk kezdődött meg a látássérültek korai fejlesztése addig nem is tudta az iskola, hogy senki nem foglalkozik a látássérült gyerekek fejlesztésével. Nem érnek össze az információk az orvos, iskola, önkormányzati vonalakon.

- Ne legyenek elnyomásban. Sajnos minden csak a teljesen egészséges emberek számára van kitalálva, pl. a tömegközlekedés. Egy kerekesszékes, meg egy látás-sérült is elég nehézkesen tudna felszállni egy buszra, ami lépcsős, vagy magasabban van a járda szintjétől, pláne ha nincsen segítségük, aki esetleg felsegíthetné őket.
- Integráció erősítése. A "Láthatatlan kiállítás"-hoz hasonló rendezvények elterjesztése sokkal szélesebb körben, mert ha az emberek saját élményként megtapasztalják a vakságot, akkor elkezdnek gondolkodni róla. Közös programok látók és vakok számára gyermekkortól kezdve. Igazán ideális az integrált oktatás lenne, a tanáron kívül még egy személyes segítővel. Azok a látó gyerekek, akik vakokkal, gyengénlátókkal együtt nőnek fel, később felnőttként is természetesen tudnak közeledni a vakokhoz, segítenek, de csak abban, amiben kell.
- Többet megszólaltatni őket az érzéseikről, az iskolásokat ne a határon túlra vigyék kirándulni, hanem pl. olyan programba ahol sötétben kell tájékozódniuk, kerekesszékekben kell egy nap elintézni a dolgaikat, stb... nagyon sokan megváltoztatnák hozzáállásukat a sérültekhez.
- Szerintem az lenne a valódi előrelépés, ha a kisgyermekeket már pici koruktól felkészítenék sérültekkel való kommunikációra, elfogadásra, a velük kapcsolatos természetes viselkedésre.
- Több érzékenyítő alkalom, lehetőleg kisgyermekkorban.
- A mindennapos elfoglaltsághoz szükséges eszközöket ingyenesen biztosítani.
- Talán nem lenne rossz ötlet már általános iskolában 1-2 órát foglalkozni ezzel a témával, hogy hogyan viselkedjünk, mit tegyünk, ha valamilyen fogyatékkal élő emberrel találkozunk. Az érzékenyítés sem rossz ötlet. Emellett támogatnám az informatikai ellátottságot, mert ehhez a témához kapcsolódóan sok eszközt lehet használni, de sok látássérültnek anyagi helyzete miatt erre nincs módja. A foglalkoztatottságot is jobban támogatnám, mert a járadékból nem könnyű megélni.
- Akadálymentesítő, érzékenyítő programok, a sérüléssel járó nehézségek pontos felkutatása, és azok adekvát kezelése, integráció, a végzettségek, a képesítések egyformán kezelése.
- A társadalom és az emberek azzal segítenek a legjobban, ha befogadják a látássérülteket, értelmes és hasznos tevékenységet biztosítanak számukra.
- Olyan lakások kialakítása, ami a mindennapjaikban nagyobb segítséget/kényelmet nyújt. Egyének részéről az iskolai oktatásban a gyerekek figyelmét felhívni rá, hogyan kezeljék azokat a helyzeteket, amikor egy sérült emberrel kerülnek kapcsolatba és felvilágosítani őket, milyen módon tudnak segíteni nekik, ha szükséges.
- Középiskolai szinten szociális munka keretében nagyon hasznosnak találom, hogy a diákokat megismertetik a sérült társaikkal, ezt fejleszteném tovább és tenném kötelezővé. A probléma az, hogy amíg nem találkoznak velük nem tudják hogyan viszonyuljanak az ilyen társaikhoz, félnek tőlük, ez csak az integrálásukkal orvosolható.
- Egyéni: Nem elég megrekedni a sajnálkozásnál és nem is szabad félni, hogy én vajon most mit is tegyek? Az emberségünk segít bennünket gyors döntést hozni, hogy a másik embert pillanatnyi szükségleteiben hogyan lenne a legjobb segítenünk.

Társadalmi: akadálymentesítés, foglalkoztatás: ne könyöradománynak éljék meg, ha állást kapnak, hanem tényleg legyen értelme annak, amit nap mint nap végeznek.

- Szeretném, ha a sérülteket több empátiával kezelnék. Erre a nevelést már gyerekkorban kellene kezdeni. A másságot tudni kell elfogadni, és természetes módon közeledni. Több olyan munkahelyet kellene teremteni, ahol ezek az emberek képességeiknek megfelelően dolgozhatnak, ha lehet egészséges emberek között, hogy valóban teljes értékű emberként, egyenrangúan élhessenek, megkülönböztetés nélkül.
- Az egészségesek aktívabban vegyenek részt a sérülteknek tartott sport- és egyéb rendezvényeken.
- Tegyük elérhetővé a segédeszközöket állami támogatás formájában! Az embereknek pedig arra a magabiztosságra és "nyugalomra" lenne szükségük, melyek birtokában lenne "szemünk, időnk" észrevenni, segíteni a sérülteknek.
- Sokkal több speciális iskolára lenne szükség vagy jobban ellátott (emberi erőforrás és eszközök, kisebb csoportlétszám) integrált iskolákra
- Információnyújtás arról, hogyan kell segíteni a sérült embereket.
- Örülök most a szeretetszolgálatnak, ez most egy nagy lépés.
- Amennyire lehet, nem különböztetném meg a látókat- látássérülteket. Gyermekközösségekben, iskolában, munkahelyen, kiránduláson és sok egyéb élethelyzetben együtt kellene lenniük. Így a látóknak természetes lenne, hogy segítenek. /Nem csak a látássérültekkel kapcsolatban, hanem bármilyen fogyatékkal élőkkel kapcsolatban így gondolom./
- Közoktatásban a gyerekeket nevelni kellene a látás- és mozgássérült, vagy szellemileg sérült emberekkel való bánásmódra. Jobban odafigyelni rájuk, megóvni őket, ahogyan pl. a skandináv országokban. Befogadni és beilleszkedést segíteni. Ingyenes koncertlehetőségeket biztosítani számukra.
- Jó ötlet, hogy már az általános iskolákban is tartanak érzékenyítő napokat, ebből lehetne minden iskolában, legalább évi 1-2. A láthatatlan kiállítást vidéki városokba is elérhetővé lehetne tenni.

35. Mit javasolna annak az embernek, aki még nem találkozott látássérült személlyel?

- Találkozzon velük.
- Normál emberként kezelje a látássérültet.
- Keressen kapcsolatot, beszélgessen, kérdezzen és kezelje ezt természetes.
- Töltsön el egy félórát legalább egy ilyen személlyel és beszélgessen vele.
- Menjen el pl. a Láthatatlan kiállításra, vagy beszélgessen olyan látássérültekkel, akik nyitottak a "furcsa" kérdésekre is.
- Kezelje úgy a kapcsolatot, mint bármely más ismeretlen ember esetében, akiről szeretne többet megtudni. Ha a látássérülést az emberi létezés egy természetes variánsának tekintjük, a szociális interakciókban nem az lesz a meghatározó, hanem a személyiség.

- Ne idegenkedjen tőlük, csak velük együttműködve segítsen, ne erőszakosan.
- Semmit. Akinak csak 1 percig éjjel sötétben kell botorkálni, vagy áram nélkül marad egy téli estén, valamit átél a "vakságból", de ettől még nem leszünk empatikusabbak, hiszen a látás alapérzékelés. Akkor leszünk odafigyelőbbek, ha van sajátélmény, s az időnként megismétlődik. Ha életemben egyszer voltam pl. láthatatlan kiállításon, akkor 3 év múlva már nem fogok emlékezni rá.... szóval, ha akarjuk, hogy a társadalom érzékenyebb legyen, akkor meg kell találni azt az utat, amikor még nem túl sok az információ, de fokozatos és folyamatos. És akkor lassan megváltozunk.... szerintem.
- Ismerkedjen türelemmel, töltsön vele időt, beszélgessenek rendszeresen. Legyen önmaga, és tanuljanak egymástól!
- Ugyanolyannak vegye a látássérülteket, mint bárki más, ne gondolja csodabogárnak őket, közeledjen pozitívan.
- Kérdezze meg, hogyan tud segíteni!
- Ha felkínálgatik egy ilyen alkalom, ki ne hagyja, mert nagyon sok kedvességgel, tisztelettel, és nyitottsággal fog találkozni.
- Közeledjen úgy felé, mint bárki felé. Ismerje meg a személyiséget és az alapján tartson közelséget vagy távolságot. Nem kell félni, a másság nem harap!!
- Hogy gondoljon abba bele, hogy neki milyen lehet, és ne önmagát tegye előtérbe, hogy mi lenne, ha ő nem látna. Bár ezt is jó átgondolni, akkor is inkább úgy gondolom, hogy azzal foglalkozzon, akivel találkozik. Ne kezdje el sajnálni, és ezt mondogatni neki. Ha valaki vele született látássérült, akkor gondolja át, hogy neki ez a természetes, és viselkedjen vele természetesen, ha valakinek ez valamilyen trauma kapcsán alakult ki, akkor vegye figyelembe, a történetét és ennek megfelelően viselkedjen vele, érdeklődjön felőle. A lényeg, hogy úgy kezelje, mintha bárki más lenne, és ne úgy, hogy ez egy speciális helyzet. Legyen pozitív, elfogadó, érdeklődő, barátságos.
- Természetesen fogadják őket, hiszen éppen olyan emberek, mint a látók, sőt bizonyos szempontból értékesebbek. Ezt a plusz többletet, akár - jó értelemben - használni is tudják a társadalom javára.
- A látássérültek is ugyanolyan emberek, mint a látók. Csak tisztelni és csodálni tudom őket, főleg aki a nem látás ellenére is tele van életkedvvel és ugyanúgy tanul stb. a nehézségek ellenére, mint bárki más.
- Legyen természetes, nem UFO-val találkozott.
- Egy szituációs gyakorlat alkalmával megtapasztalhatják, milyen nem vagy alig látónak lenni pl. bekötött szemmel kitölteni egy csekket, vagy befűzni a cipőt.
- Keressen fel egy látássérült intézményt ...
- Azt hiszem, ilyen felnőtt nincs. A gyerekeknek viszont meg kell magyarázni az empatikus magatartást.
- Egy ajándék napot a saját hetéből töltsön el látássérült emberekkel.
- Mindenképpen beszélgessen legalább egyszer látássérülttel.

- A látássérült ember is ember, hasonló érzésekkel, vágyakkal, küzdelmekkel, tehát egy másik érző emberként tekintsen rájuk.
- Hogy találkozzon! És ha találkozik, beszélgessen vele! Nézzen rá úgy, és kezelje úgy, mint egy embert, és ne mint egy - a szónak rossz értelmében vett - fogyatékos!
- Próbálja meg emberként kezelni. Én úgy gondolom, hogy ez egyáltalán nem nehéz. Aki a sérülttel nem tud együttérezni, az mással sem tud együttérezni.
- Azt javasolnám, hogy legyen nyílt, őszinte, és viselkedjen ugyanúgy, mint bármely más látó emberrel. Kérdezze meg, miben segíthet. Viszont, ha mégis elutasítást kap, ne lepődjön meg, ne essen neki rosszul. Én tapasztaltam már olyat, amikor a zebránál segíteni szerettem volna egy bácsinak az úttesten átjutásban, és szinte agresszívan valószínű, hogy az idegentől való félelemből, vagy bizalmatlanságból elutasította. Ez hirtelen meglepett, azóta sem felejttem el.
- Próbáljon meg bekötött szemmel közlekedni legalább a saját lakásában!
- Hogy ne tartson a találkozástól, mert a sérült emberek általában igen gazdag lélekkel rendelkeznek, és ha segíteni szeretne, a legtöbbjüket nem zavarja, ha nem tudja, hogyan segítsen, szívesen el is mondja, mert a szándékot értékeli.
- Nagyon nagy élmény megtapasztalni, hogy ők hogy látják a világot. Érdeemes meghallgatni őket.
- Ismerkedjen meg velük, mert fantasztikusan nagy tudásúak. Olyan dolgokra is képesek, amit nem is gondolnánk pl. vak számítógép szerelő, vak nyelvtanár, vak zenész, vak jogász. Ha találkozik velük, mindig hangosan mondja meg ki ön, hogy az illető ne csak hang alapján azonosítsa. Ne akarjon mindenáron segíteni, csak ha az illető kéri.
- Az első találkozásnál csupán annyit kell mondania, hogy "Jó napot kívánok, XY vagyok, még nem voltam ilyen helyzetben, de látom segítségre volna szüksége, miben és hogyan tudok segíteni?" Ezt az egy mondatot kellene minden "egészséges" embernek megtanulnia.
- Ne akarja megváltoztatni és ne féljen tőle. Első látásra tisztelje!
- Mindenképpen látogasson el minél több ember (ideális esetben mindenki) egy a Láthatatlan kiállítás, vagy az Ability Park-hoz hasonló a fogyatékkal élők életét és annak szépségeit és nehézségeit is bemutató kiállításra illetve rendezvényre. A társadalomnak pedig az lenne az érdeke, hogy ez az információ / lehetőség minél szélesebb körhöz, minél kevesebb pénzért, ha lehet ingyenesen jusson el. Egyének szintjén pedig, nyitott szívvel és lélekkel forduljanak a látássérült emberek felé, próbálják beleérezni magukat a helyzetükbe.
- Tudatosan keressen olyan alkalmat, eseményeket, amikor találkozhat látássérültekkel. Beszélgessen velük, és adjon hálát az Istennek, hogy ő és családtagjai egészségesek.
- Próbáljon kapcsolatba kerülni látássérült személlyel, ismerje meg, töltsön vele minél több időt, vegye észre, hogy a látássérült ember minden esetben sokkal többet dolgozik azért, hogy a társadalom elfogadja, hogy megfeleljen az elvárásoknak, ami borzasztóan nehéz, mert a társadalom sokszor sokkal többet vár el a sérült emberektől, mint az "egészségesektől".

36. Mit javasolna a látássérült személynek, hogy könnyebben tudjon boldogulni?

- Természetes viselkedést
- Őszinte nyitottságot, merjen segítséget kérni és fogadja is el szívesen.
- Legyenek céljai, amit akarjon meg is valósítani!
- Mondja el, hogyan tehetnének könnyebbé az életét, miben lehetünk segítségére!
- Legyen nyitott! Ne bántódjon meg, ha butaságokat kérdeznek tőle!
- Nézzon utána és használja ki azokat a lehetőségeket, amik látássérült embereknek járnak. Nézzon utána, hogy külföldön milyen egyéb lehetőség segíti a látássérült embereket.
- Legyenek nyitottak, sokat mosolyogjanak, és ne féljenek a látóktól, az elutasítástól. Ezzel mi látók is küzdünk....
- Engedje el, ne vegye figyelembe azokat a hozzászólásokat, véleményeket, amik a másik tudatlanságából, tájékozatlanságából fakadnak, és közvetlenül (vagy közvetve) érintik őt.
- Higgyen magában!
- Bízzon az emberek jóindulatában, legyen nyitott és barátságos. Keresse a lehetőségeket, szerezzen élményeket, ismerjen meg minél több életét segítő eszközt és használja azokat. Sportoljon, és éljen teljes életet!
- Álljon optimistán, pozitívan az élethez! Hallgasson zenét, vagy imádkozzon, próbálja meg elfogadni magát olyannak amilyen!
- Ne értelmezze saját magát kívülállónak. Szerintem sokan elvárják a kivételezést, morcosak, ilyesmi. Ennek nem kellene így lennie.
- Egy erre a célra kiképzett kutyát vagy egy társat, aki szintén látássérült. Együtt könnyebb.
- Amennyiben módja van rá, nyelvtanulással egy új világ nyílhat meg előtte.
- Rugalmasságot, nyitottságot gyakorolni, szemléletváltásra hajlandóságot a nehéz helyzetekben is. Elszigetelődés és komorság helyett keresni az alkalmakat, részt venni dolgokban, követelni azt, hogy tapasztalatokat szerezzen éppúgy, mint mások, és ehhez megtalálni a segítséget. Megérteni mások viszonyulását, segíteni őket, hogy kölcsönösen értsük egymás helyzetét, ezáltal természetesen és kényelmesen tudjuk kezelni azt. Ember az embert ismerje meg, ne az domborodjon ki, hogy alá-fölérendeltség van, hanem, hogy kooperáljanak. Valamit én tudok, valamiben én vagyok a jobb, valaki mást tud, másban jó. Tanulni egymástól. Kényelmesen, nyitottan, türelemmel.
- Higgye el, hogy ugyanolyan értékes ember, mint a látók! Ez biztos nehéz, de attól még igaz.
- Legyen kitartó és vegye körül magát olyan emberekkel, akik szeretik és segítik a mindennapjaikat! :)

- Esetleg minél több látássérült személlyel próbáljon meg megismerkedni, tapasztalatokat megosztani.
- Neki azt, hogy legyen nyitott és ne értékelje magát alul a látókkal szemben. Az őszinte kommunikáció minden szituációban segíthet.
- Hogy legyen erős. A változásokhoz felszólalók kellenek, aki akár ő is lehet.
- Keresse meg a családjában, közvetlen környezetében azt, akire számíthat és vegye igénybe a segítségét ahhoz, hogy eljusson programokra. Semmi esetre sem a négy fal között élje le az életét. Az igényeit jelezze a környezetének, legyen nyitott. Nagyon sok előadásra, zenei rendezvényekre, moziba, színházba el lehet menni. Édesanyám 2 %-ot látott, amikor Tai Chi bemutatóra elvittem. Napsütésben 20 ember narancssárga pólóban együtt mozgott és ezt a mama érzékelte. Azt mondta: kislányom én nem gondoltam, hogy ez ilyen gyönyörű. Ez nekem sokat jelentett. A komolyzenei koncerteket is nagyon élvezte. Szinetár-Bereczki párosért rajongott, kétszer hallotta őket élőben.
- Hogy sose adja fel a küzdést, tapasztalja ki és rögzítse a saját praktikáit, amik a saját életében segítik a boldogulást. Illetve hogy találjon magának olyan elfoglaltságot (legyen az sport vagy valamilyen szórakozási lehetőség), amelyből tud töltődni.
- Fogadjon el több segítséget, legyen türelmes a látóval, mert nem tudjuk igazán elképzelni, hogy mi az ami nehézség és mi az amikor már tolakodásnak érzi a segítségünket, ne sértődjön meg a zavarunkon, mert nagyon sokan el sem tudják képzelni, hogy nekik milyen lehet.
- A lehető legnagyobb türelmet a látókkal szemben, kitartó, precíz munkavégzést, egy sikertelen próba ne vegye el a kedvét, mindig tudjon újra talpra állni, ismerje meg jól a számítógépes lehetőségeket, tudjon kapcsolatokat kialakítani és fenntartani, tartson rendet maga körül, mindig szánjon elég időt az elkészülésre, legyen pontos, a ruházata legyen kifogástalan.
- Hitet, elsősorban önmagában, a saját tudásában, és képességeiben, abban, hogy fontos, egyedi és különleges egyéniség.
- Lelkileg és a fejben kell elfogadni a látássérültséget és akkor könnyebb a társadalommal elfogadtatni.
- Beszélgessen pozitív életszemlélettel rendelkező látássérülttel. Igyekezzen segíteni látássérültként az egészséges embereknek. Hallgasson jobbnál jobb hangoskönyveket. Keresse a különböző klubfoglalkozásokat. Mutassa meg azt, amiben tehetséges. Keressen kihívásokat.
- A hétköznapi embernek is nehéz boldogulni, a látássérültnek százszorosan nehezebb. Ha ép a lélek csodákra lehet képes.
- Kérjen segítséget. Keresse az embereket. Mozduljon ki. Menjen sétálni, koncertre, színházba. Tanuljon.
- Szocializáció. Sajnos sokan "fogyatékos módjára öltözködnek", ezzel még hangsúlyosabbá válnak, ezen sokat kellene javítani.
- Sajnos azt tapasztalom, hogy sokszorosát kell teljesítenie egy látássérültnek ahhoz, hogy elfogadják és elismerjék munkáját, tudását, mint a látóknak. Így azt javasolnám, hogy erőn felül tanuljanak, tegyenek szert "különleges" tudásra, hogy kitűnjenek és

boldoguljanak. Ez a mai magyarországi tendencia, amely remélhetőleg változóban van. SOK SIKERT FRUZZSI!

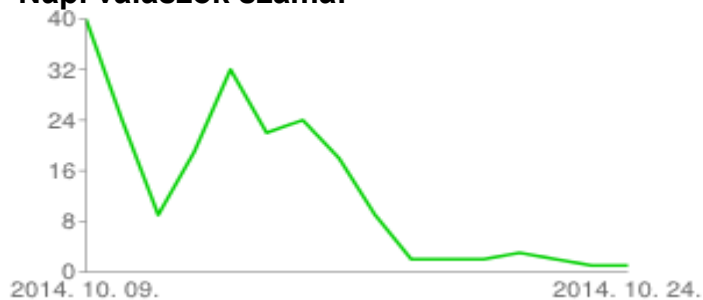
- Ez nagyon nehéz, hiszen minden emberi sors más és más. Próbáljanak ők is alkalmazkodni, (bár gondolom, ez nagyon nehéz lehet) de a nem látássérült embereknek is van problémájuk, gondjuk.
- Gondoljon arra, hogy mindenkinek van egy keresztje. Mindenki küzd valamivel. De attól még az élet nagyon értékes!
- Használja ki a mai kor technikai lehetőségeit. Szerezzen barátokat, akikkel akár az elektronikus csatornákon is könnyen kapcsolatot tarthat.
- Talán ami fontos, hogy ha bárhol tudnak, tegyenek azért, hogy minél többen tudjanak róluk, lássák őket, még ha néha nehéz is, az adott körülmények miatt. Mondják el a nem látássérülteknek, környezetüknek a problémáikat, mi jó, mi rossz. Osszanak meg magukról minél többet, tanítsák azokat az embereket, ahol úgy érzik ez szükséges. Maradjanak pozitívak, legyen kitartóak és nyitottak.
- Tanuljon, hogy minél értékesebbként élhesse meg az életét. Keressen társat, vállaljon gyermeket.
- Hit, szeretet, bizalom - erő.
- A pozitív gondolkodást, elfogadást mindenképpen.
- Amikor szükségét érzi, kérje embertársai segítségét, ha ők nem veszik észre. Azokat a lehetőségeket, melyeket az ellátórendszer biztosítani tud, feltétlenül vegyék igénybe. Ők is törekedjenek a teljes értékű életre.
- Legyen kedves Ő is, nem tehetünk az állapotáról.
- Fejlessze magát, kérjen segítséget bátran, keressen látássérült közösséget - ahol megbeszélik a gondjaikat, örömeiket.
- Nem vagyok Isten.
- A befogadáshoz nem csupán a társadalomnak vannak feladatai, hanem a befogadottnak is. Tehát a látássérültnek is alkalmazkodónak kell lennie, olyan igényeket és elvárásokat kell támasztania maga és a környezetével szemben is, hogy azt mindkét fél be tudja tartani. Nagyon fontos a biztonság megteremtése az életben, mert őket a lelki bajok sokkal könnyebben eléri.
- Mindenképp nagy előny egy olyan család, aki mindenben segíti és támogatja.

3.sz. melléklet

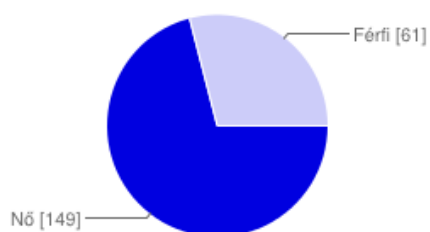
Látássérülteket közelebbről nem ismerők kérdőíve

Beérkezett, kitöltött kérdőívek száma: 210 db.

Napi válaszok száma:

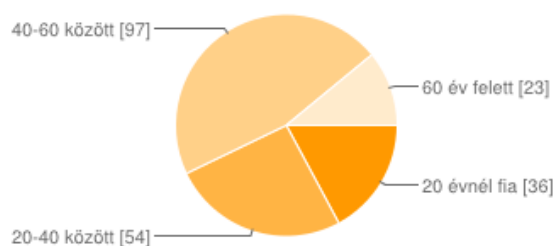


1. Neme



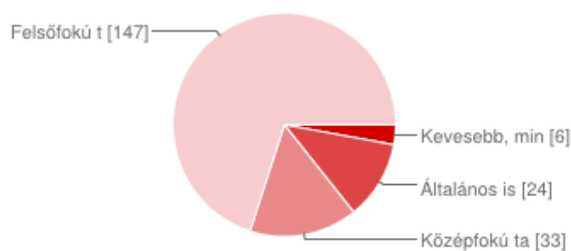
Nő	149	71%
Férfi	61	29%

2. Kora



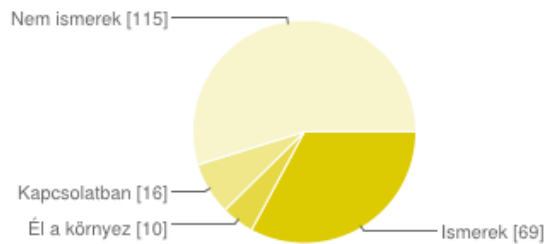
20 évnél fiatalabb	36	17%
20-40 közötti	54	26%
40-60 közötti	97	46%
60 év feletti	23	11%

3. Legmagasabb iskolai végzettsége



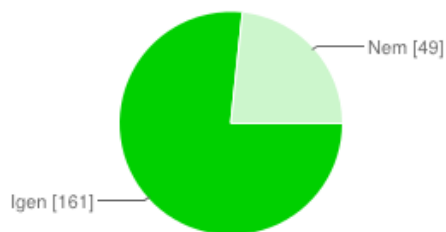
Kevesebb, mint nyolc osztály	6	3%
Általános iskola	24	11%
Középfokú tanulmányok	33	16%
Felsőfokú tanulmányok	147	70%

4. Él-e a környezetében látássérült, vagy került-e már kapcsolatba látássérült emberrel?



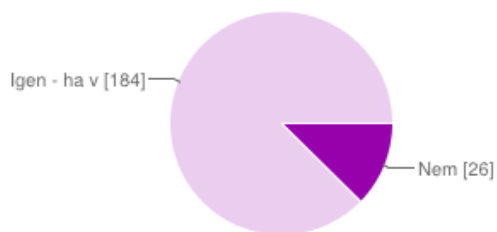
Ismerek	69	33%
Él a környezetemben	10	5%
Kapcsolatban állok/álltam vele	16	8%
Nem ismerek	115	55%

5. Hogy érzi, könnyen tudna egy vak emberhez közeledni?



Igen	161	77%
Nem	49	23%

6. Tudna-e segíteni egy vak embernek?



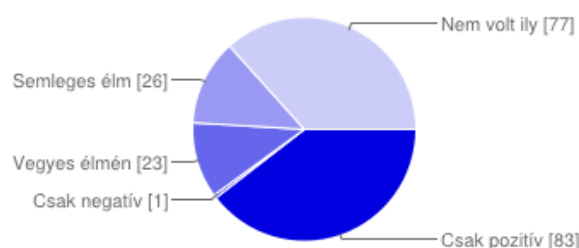
Nem	26	12%
Igen - ha van konkrét tapasztalata, fejtse ki a következő pontban	184	88%

Konkrét tapasztalat, amikor segített látássérült embernek (írja le, ha volt ilyen!)

- Kísértem már át zebrán vagy szóltam, hogyha pl. autó parkolt a járdán.
- Közlekedési szituációban pl. mozgólépcső, zebra, busz segítettem a fel-leszállásban, átkelésben.
- Segítettem már át úttesten, mozgólépcsőn nem látó embert, egyszer pedig a pályaudvaron a vonatához kísértem valakit.
- Bevásárlás.
- Megkért, hogy segítsen elolvasni valamit.

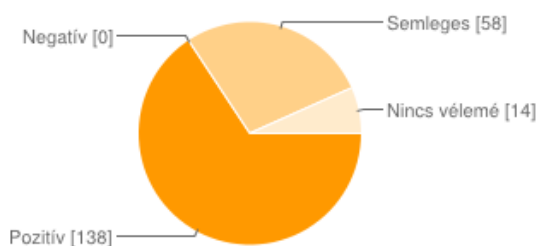
- Látássérültek járnak dolgozni az utcánkba. A járdán folyamatosan figyelek rájuk, köszönök, hogy a hangom alapján tudják, merre vagyok. Úgy vélem, ez segít nekik abban, hogy biztonságosan közlekedjenek.
- Kórházban betegként kezeltem.
- Zebrán átkísérés; bemondani, milyen busz érkezett a megállóba...
- Szóltam neki, ha váltott a közlekedési lámpa.
- Utcán többször előfordult, egy vak fiúval minden reggel beszélgettem egy időben, nemrég pedig az utcán keresgélte egy pékséget este egy vak srác, de nem talált, aztán invitáltam az egyik kiülős gyrososnál az asztalunkhoz, amit szívesen vett, s nagyon jól beszélgettünk.
- Segítettem neki felmenni a lépcsőn. Pénz beazonosítás.
- Aluljáróban segítettem a kijáráshoz.
- Nincs még ilyen
- Órajavítások alkalmából.
- Segítés útkereszteződésben, közlekedési eszközre felszállásnál, vásárlásnál. Nem mindegyik vette jónéven még azt sem, hogy segíteni akartam.
- Igen, úgy érzem, tudnék segíteni egy látássérültnek, de úgy érzem nekem is szükségem lenne tőle segítségre, hogy hogyan segítek.
- Szívesen segítenék, de tartok attól, hogy inkább megbántom, vagy ártok.
- Átsegíteni úttesten, bár azt hiszem valójában nem volt rám szüksége, inkább ő akart kedves lenni velem, azzal hogy elfogadja :-)
- Nincs tapasztalatom, azonban szívesen segítenék.
- Segítettem a közlekedését, beszélgetésben leírtam neki mások külső jegyeit (korábban látott, ezért tehettem meg, és ő kérte).
- Nagybátyám látássérült, a buszos közlekedés nehéz mert a leszálláskor rövid az idő, hogy elmondjuk, mit tegyen velünk együtt.
- Végzettségem szerint ápolónő vagyok a kórházi munkám során hosszabb rövidebb időre találkozhattam látássérült gyermekekkel.
- Hivatalban segítettem az útbaigazításban.
- Ülőhelyemet adtam át buszon látássérültnek, aki vakvezető kutyával utazott

7. Volt pozitív vagy negatív élménye látássérült emberrel?



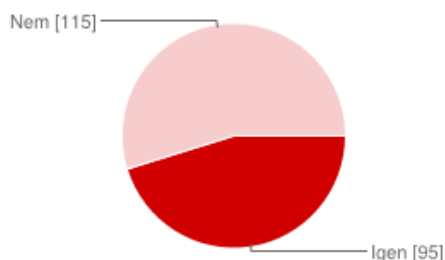
Csak pozitív	83	40%
Csak negatív	1	0%
Vegyes élményeim voltak	23	11%
Semleges élményeim voltak	26	12%
Nem volt ilyen élményem	77	37%

8. Általában pozitív vagy negatív a véleménye a sérült emberekről?



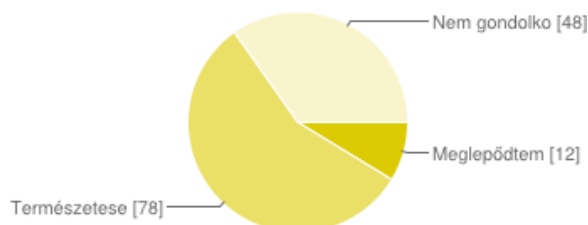
Pozitív	138	66%
Negatív	0	0%
Semleges	58	28%
Nincs véleményem	14	7%

9. Látott már kiállításon, moziban vagy színházban látássérült személyt?



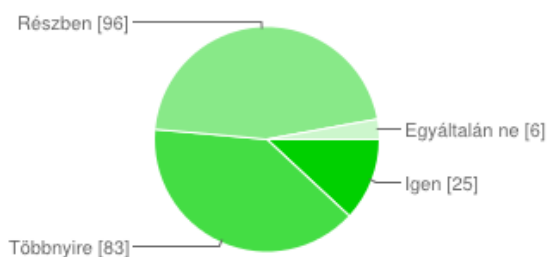
Igen	95	45%
Nem	115	55%

10. Ha látott, meglepődött rajta, vagy természetesen fogadta?



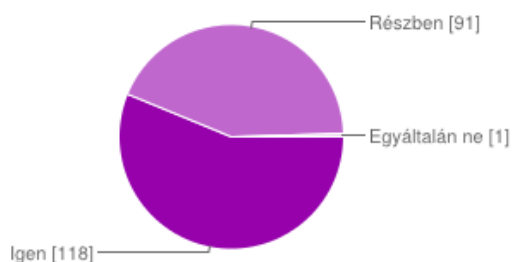
Meglepődtem	12	6%
Természetesen fogadtam	78	37%
Nem gondolkodtam rajta	48	23%

11. Ön szerint képes ma egy látássérült ember ugyanúgy, vagy hasonlóan élni, mint egy látó?



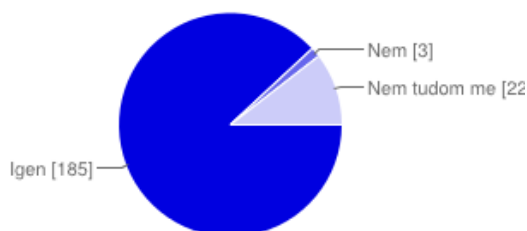
Igen	25	12%
Többnyire	83	40%
Részben	96	46%
Egyáltalán nem	6	3%

12. Ön szerint egy sérült ember képes teljes életet élni?



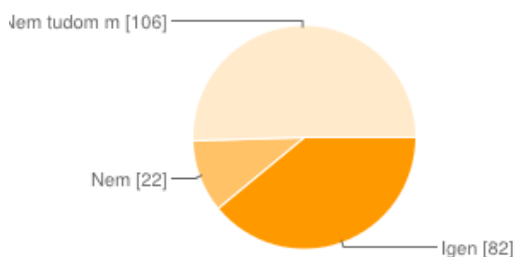
Igen	118	56%
Részben	91	43%
Egyáltalán nem	1	0%

13. Ön szerint képes egy vak ember családot alapítani és gyermeket nevelni?



Igen	185	88%
Nem tudom megítélni	22	10%
Nem	3	1%

14. Mit gondol, el tudja-e tartani egy látássérült ember a családját?



Igen	82	39%
Nem tudom megítélni	106	50%
Nem	22	10%

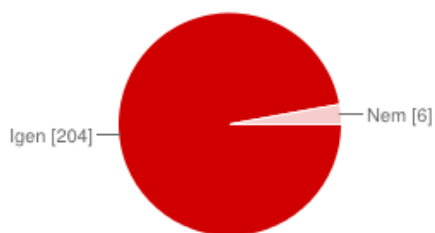
15. Mi a véleménye, hogyan használják a látássérült emberek a számítógépet?

- Braille írással.
- Valószínűleg hallás alapján.
- Megfelelő perifériákkal simán
- A gép felolvassa a szöveget, az F és J betűkhöz igazodva tanulják meg a billentyűk funkcióját.
- Braille billentyűzettel, ill. beszélgetésekre
- Tudják használni, nagyban segíti őket.
- Segítséggel vagy felolvasó programmal.

- Vannak látássérülteknek fejlesztett számítógépek, programok. Szerintem pont ez az a terület, ahol nagyon ki tudnak teljesedni. Akár a megélhetésüket is ez biztosíthatja.
- Igazából nincs ilyen irányú tapasztalatom, de különböző programok segítségével ugyanazokra, illetve hasonló funkciókra tudják használni a számítógépet, mint a nem látássérült emberek.
- Speciális programok segítségével, melyek felolvassák az írott szöveget.
- Nyilván speciális szoftverekkel, esetleg eszközökkel. Szerintem a személytől függ, nem attól, hogy látó, vagy látássérült.
- Hangot is rendelnek a képernyőn látottakhoz. Speciális klaviatúrával.
- Úgy hallottam, hogy van olyan program a gépen, ami mindent felolvas. Régebben egy látássérült fiatalemberrel utaztam reggelente a villamoson és azt mondták, akik ismerték, hogy programozó.
- Egy munkahelyi partnerünk látássérült. Kérte a dokumentációkat pdf. formátumban, és otthon olvassa, nagyítva és lassan.
- Sehogy.
- Szerintem tökéletesen elsajátítható nekik is.
- Felolvasó program segítségével.
- Nem tudom
- Lehet, hogy jobban, mint én.
- Halottam olyan emberről, aki profin kezeli a számítógépet és olyanról is, aki egyáltalán nem ért hozzá.
- A mai világban van rengeteg új alkalmazás, ami elősegíti a kommunikációt a látássérült emberek részére is. De természetesen azért gátak így is maradnak.
- Más emberek segítenek neki használni a számítógépet.
- F és a J betűn van egy kis bucka. És ebből el tudnak igazodni.
- Más a billentyűzet és egy narrátor felolvassa a szövegeket a gépen.
- Tapintással.
- Sok weboldalon van látássérülteknek való nagyító ikon, ha erre kattintanak, gondolom ki lehet nagyítani, így a gyengénlátók elolvashatják az adott szöveget.
- Ugyan úgy, mint mi csak az egeret nem használják.
- Úgy gondolom, hogy a billentyűzeten az "f" és a "j" billentyűktől tudnak számolni, vagy hang bemenetű és kimenetű számítógépük van. Egyszer egy vak lány mesélt nekem erről.
- Úgy tudom a billentyűzet, kimondottan látássérült ember részére készült. A hangszórón keresztül hallja a kérdésére a válaszokat. Hallottam olyat is, hogy vannak, akik felolvasást tartanak látássérült emberek részére. Újságot, könyvet stb.
- Tudom, hogy bizonyos operációs rendszerek billentyűkódokkal működnek, illetve vannak speciális olvasó-szoftverek.

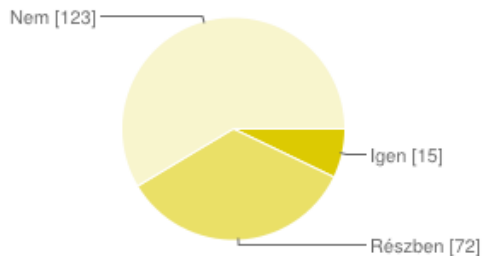
- Nehezen, szerintem segítségre van szükségük. Esetleg az ilyen kis jelek segítségével, amik a billentyűzeten vannak.
- Ujjaikhoz igazított, tervezett billentyűzettel és kihangosítással.
- Remekül.
- Úgy tudom, hogy vannak képernyőolvasó programok, amelyek segítségével a számítógép hangszóróján keresztül hallhatóvá válik a képernyőn megjelenített tartalom. Ezen kívül a látássérült emberek csak a billentyűzetet használják, egeret nem, ezért egy csomó billentyű-kombináció elsajátítása is szükséges lehet a számítógép egér nélküli kezeléséhez. Mindemellett szükséges számukra a szó szoros értelmében "vakon gépelni" tudni. Azt nem tudom, hogy van-e speciális billentyűzet számukra, gondolom, igen.
- A számítógépen ki lehet nagyítani a képet, gondolom, ez segít, illetve tanítottam egy Nabila nevű kislányt, aki ezt a módszert használta az óráimon, elküldtem neki a feladatokat és ő kinagyította a képernyőn.
- Profin! Voltunk családdal a Láthatatlan kiállításon és ott összeismerkedtünk jobban a látássérült kísérővel, akivel utána sokat e-maileztem. Ha személyesen nem ismerem, akkor a számítógépes infókból soha nem jöttem volna rá, hogy látássérült.
- A klaviatúrán vannak a gépelést megkönnyítő büttyök. Ezenkívül tudtommal vannak olyan szoftverek, amik "felolvassák" a kijelölt szövegeket - vagy ilyesmi.
- Tudom, hogy egyre több oldal akadálymentesített és bár nem tudok róla, de sejtem, hogy van olyan billentyűzet, mely a Braille írást lehetővé teszi, és hangosan olvasó szoftverrel működik.
- Egyszer láttam a tévében egy riportot, hogy hogyan tud használni laptopot egy látássérült fiatal, azt hiszem felolvasó program segítségével. Nagyon sokat fejlődött a technika, ami nagy segítség lehet a látássérülteknek.
- Valószínű, hogy adapter segítségével, melynél a leütött billentyű betűjét visszahallja, illetve szavakat, mondatokat lehet visszahallgatni. Úgy gondolom, hogy az egér helyett a billentyűkkel kell adni az utasításokat.
- Sajnos nem tudom, pedig sok weblapnál látom a jelet, amikor rákattint valaki, fekete alapon élénk sárga betűk jelennek meg. Gondolom, a nagy kontraszt segít nekik. A billentyűzet is át lehet nekik alakítva vakírásra.

16. Hallott már a Braille-írásról?



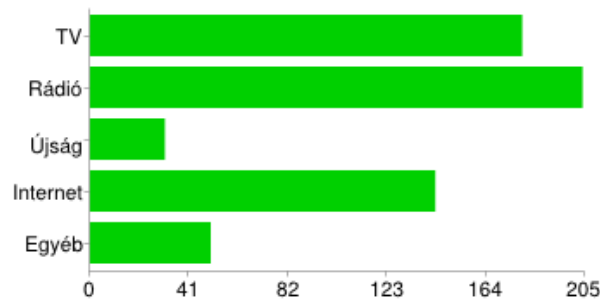
Igen	204	97%
Nem	6	3%

17. Ismeri a Braille-írás felépítését?



Igen	15	7%
Részben	72	34%
Nem	123	59%

18. Ön szerint egy látássérült ember hogyan szerez információt a világ eseményeiről? (több válasz is megjelölhető)



TV	179	85%
Rádió	204	97%
Újság	31	15%
Internet	143	68%
Egyéb	50	24%

19. Ön szerint milyen segédeszközöket használnak a látássérültek a mindennapi életben? Sorolja fel, amiről már hallott!

- Karakter felismerő szoftvert, ami felolvassa az oldal, email tartalmát, fehér bot, vakvezető kutya, pontírógép, Braille-tábla, speciális számítógép Braille kijelzővel.
- Beszélő eszközök például: óra, mobil, számológép, könyvszkennerek.
- Lámpás kereszteződésnél hangjelzés, hangos könyv, kézzel tapintható térkép
- Vakvezető kutya, bot, számítógépen és telefonon üzenet felolvasó program.
- Diktafon, emberi kapcsolatok, jeladó készülékek.
- Fehér bot, vakvezető kutya, braille írás, hangos könyv, egyéb hanganyagok.
- Beszélő eszközök, speciális informatikai eszközök, telefon, olyan tárgyak, amelyek tapintható jelekkel vannak ellátva, mozgásukban nem korlátozottak esetén fehér bot.
- Braille írással informálódás: pl. gyógyszeres dobozok, akadálymentes táblák, feliratok közintézményekben - sávvezetők vakok / látássérültek számára: belső burkolatokban, köztereken gyalogátkelökhöz, tömegközlekedési megállókban - információszerzés Braille írással / gombbal hangos bemondás - hangoskönyvek -

Braille írással készült tankönyvek - újonnan akadálymentesített közintézményekben
indukciós információs hurokrendszer - gyalogos átkelőhelyek lámpáiban "kattogó"
zöld / piros jelzés

- Speciális nyomtatással készült kártyák.
- Braille írással készült nyomdai termékek. A bankautomatákat szintén ellátják ilyen jelekkel.
- Csipogó tűzhely, beszélő óra. Tudtommal a lakásukban mindent a megszokott helyére tesznek, így könnyebben megtalálják, vagy nem ütköznek neki a tárgynak.
- Agyterület stimulálása speciális "szemüvegek" által, fehér bot, és annak akadály felismerő, "intelligens" változata.
- Speciális szemüveg, nagyító nagyított feliratok, sárga-fekete színekombináció.
- Hallottam és láttam olyan kis szerkezetet, amelyik felismeri a színeket, ha például egy anyag darabra tesszük; bemondja a színt.
- Abakusz, telefon appek, hangos vérnyomásmérő, hangos óra.
- Egy könyvben olvastam, hogy már van egy olyan program, ami abban segít, hogy ha az illető személy e-mailt kap, felolvassa neki. Sőt már hallottam olyan tárgyról amit, hogy ha az elé a dolog elé rak, amiről tudni szeretné, hogy mi ő felismeri és elmondja, hogy mi az.

20. Ön milyen eszközöket javasolna/ fejlesztene ki számukra?

- Például olyan érzékelőt, amely hanggal (vagy akár beszéddel) jelzi, ha valami túlforrósodott, meggyulladt. A bejáratú ajtóhoz kaputelefonos csengőt, hogy beszéljen a látogatóval, mielőtt ajtót nyit.
- Egy fülest, ami GPS-t tartalmaz, részletesen elmondja, ismétli az útvonalat, akadályokat.
- Képeket megjeleníteni képes eszközöket, első közelítésben olyat, ami a monitoron látott (alapjában véve digitális) tartalmakat körvonal szerűen képes mechanikai elmozdulássá konvertálni, és tapinthatóvá tenni, hogy a forma és a kontúrok átjöjjenek az azt feldolgozni képes ember számára (aki tud az ujjával olvasni).
- Nem ismerek hasonló embereket, ezért nem is gondolkodtam azon, hogy mire lenne szükségük.
- Fülhallgató GPS-szel, hordozható rádiólokátor (radar).
- Passz.
- Intelligens utastájékoztatót.
- Beszélő fehér bot.
- A beszéd szintetizátor fejlesztése szerintem nagy jövő előtt áll. Emellett a hangutasításra, tapsra működő eszközök feltehetően már régóta léteznek, de továbbfejlesztésük indokolt. A kézzel programozható berendezések, háztartási eszközök is fejleszthetők. A robottechnikát is be kell vetni. Lényeg az, hogy lehessen kommunikálni a berendezésekkel.

- Olyan karórát, amelyik nem hangosan mondja be a pontos időt, nem a mutatókat kell kitapogatni (mert letörnek), hanem a Braille írás szerint emelkednének ki a pontok.
- Olyan szemüveg, amin keresztül látnak.
- Olyat, ami mondjuk fel tudja olvasni nekik az újságot vagy az e-maileket.
- Az informatikai kommunikációt fejleszteném, valamennyi közlekedési lámpát hangutasításossá tenném.
- Szerintem, ami nagyon hasznos lehet számukra, már kifejlesztették az emberek.
- Lakáson belül mozgásérzékelők, távirányítóval működtethető háztartási eszközök (mosógép, mosogatógép, sütő, főző berendezések) Házon kívül lépés számláló hang kijelzéssel, ami segíthetne rögzíteni a távolságokat, érzékelővel ellátott cipőtalp....
- Az autók tolató radarjához hasonló berendezést, mely a tárgyak távolságáról, kiterjedéséről adna információt. Bár nem eszköz, de segítő emberek hálózatát.
- Ezt nem tudom megítélni, a látássérültek véleményét, tapasztalatait gyűjteném be, hogy mire lenne leginkább szükségük.
- Ideális lenne a köztereken, fő közlekedési területen olyan vezetősávok, valamint burkolati anyagok alkalmazása, melyek anyag- és azok felületi hangkülönbözösége folytán segítik a haladást, tájékozódást.
- Segélyhívó segédeszközt mindenképpen
- Úgy gondolom egy GPS városi közlekedés esetén is nagy segítség, például elterelés van, a busz máshol áll meg, de így is könnyebben elérheti az úticélt. Mindenképpen hanggal kommunikáló eszközökre tudok még gondolni, de véleményem szerint ezen a téren a technika már sokat fejlődött az elmúlt években is. Szerintem tíz évvel ezelőtt sokkal nehezebb volt egy látássérültnek, mint ma, de persze az eszközök beszerzése lehet, hogy túl drága, így nem indulnak egyenlő eséllyel ezek az emberek még egymáshoz képest sem.
- Hangos távolságjelző készüléket, szín illetve képfelismerő eszközt.
- Én mindenképpen afelé orientálnék, ha tudós lennék, hogy valamilyen chip beültetésével valahogy megoldani az ilyen sérült emberek számára azt, hogy minél teljesebb képet lássanak-láthassanak a világból.
- Beszélő navigációs eszköz, ami tökéletesen "lát" utcán, érzékeli az autókat, járókelőket, lépcsőket közlekedés közben és azt mondja a tulajdonosának. Konyhába mágneses felületek (munkalap), ne lökődjenek le véletlenül az eszközök.
- Mindenképpen olyan eszközöket fejlesztenék, amelyek lehetővé teszik a látássérültek számára, hogy a lehető legnagyobb függetlenségben tudjanak élni, és amelyek biztosítani tudják számukra a látókkal azonos vagy hasonló életminőséget. Én arra törekednék, hogy minden használati tárgy gyártója elgondolkodjon azon, hogy vajon az ő termékét tudja-e egy látássérült is használni. Ha nem, akkor mik azok a terméktulajdonságok, amelyek megváltoztatásával ők is használni tudják majd.
- GPS, amely a kiindulópontból az úticélhoz vezet hangos utasításokkal, így biztonságban tudna utazni A pontból B pontba (az utasítások kiterjednének arra, hogy itt gyalogátkelő van, hogy hány méteren belül forduljon erre/arra, milyen jelzésű közlekedési eszközre szálljon fel, arról hol szálljon le.) Szépművészeti munkák

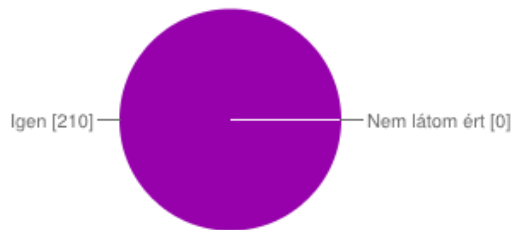
dombornyomott kivitelezése, hogy tapintással is érzékelhetővé váljon egy-egy híres festmény. Vagy 3D nyomtatóval egyes szobrok kinyomtatása, így tapogatással is észlelhetőek lennének híres plasztikák. Biztonságos háztartásvezetéshez hangos utasításokat adó háztartási készülékek pl. főzőlap, amely szól/jelez, ha kellően felmelegedett, így nem kellene kézzel érzékelni, ami veszélyes.

- Mint a google autó, ami sofőr nélkül közlekedik.

21. Milyen sportágakat javasolna egy látássérült ember számára? Sorolja fel, ami eszébe jut!

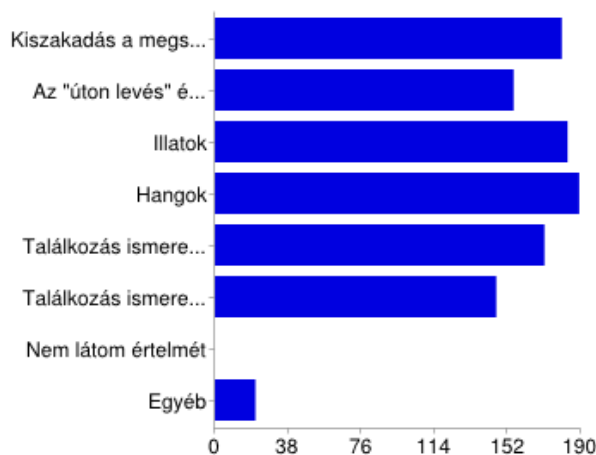
- Séta, csörgőlabda, testépítés, futás futógépen, sakk, bemelegítő gyakorlatok, tánc.
- Úszás, torna, jóga, de bármi is lehet, ha megítélése szerint biztonságos.
- Megfelelő irányítással, segítséggel szinte minden megoldható, még az extrém sport is.
- Súlyemelés, torna, gyaloglás, gimnasztika, erősítő gyakorlatok, vak pingpong, futás segítő társsal/kísérővel, lovaglás, tollas füttyülő labdával (ami lassan repül)
- Tandem biciklizés, több evezős kajak, kenu, sárkányhajó, labda sportok speciális, hangot adó labdával.
- Hát nem is a céllövészetet. De az önálló erősportok szóba jöhetnek.
- Szobakerékpár, jóga, aerobik, fitnesz, testépítés, Tai-chi, helyben futás, túrázás, rúdtánc, hastánc.
- Látó felügyeletével bármilyet.
- Lovaglás (futószárral), cselgáncs.
- Úgy tudom, labdajátékokat játszanak csörgő labdával, de amúgy szinte mindent lehet, talán az ökölvíváson kívül, amit én amúgy is betiltanék.
- Futás, biztonságos pályán, korcsolya, görkorcsolya.
- Tánc, mégpedig azért, mert a táncot érezni kell, mozogni a zenére, érezni a mozdulatokat. Persze gyönyörű látványt nyújt, de aki táncolni szeretne annak szerintem látássérültként is van rá lehetősége.
- Valamit, ami egyéni - talán úszás Ez durva, most gondoltam bele igazán, mit is jelent látni és mit veszítenék, ha ez a képességem egyszer csak csődöt mondana.
- Memória játékok, szivacskezilabda.
- Úszás medencében, futás, persze jó lenne olyan futópályán, ahol különböző anyagokkal azok hangját érzékelve tájékozódhatnak - pingpong (tökéletes hallás esetén talán jól játszható) - távolugrás - birkózás
- Ritmikus úszás gimnasztika, akár csapattal is - szertorna - evezős sportok, inkább csapattal - keleti haremművészetek (kondíció miatt, nem feltétlenül ellenfél ellen) - jóga - edzőteremben üzhető sportok - erdei kirándulás (pl. az erdő hangjainak megismerésével, akár már kisebb gyermekkortól, és ezzel megszeretheti a mozgást is)
- Alexander-technikával, ami mozgásfejlesztő eljárás, fejleszthető lenne a mozgáshoz a súlypont érzékelése a járás során, oldható lenne a testhasználat merevsége, a külvilágból érkező másféle információk érzékelésének felhasználása. Ezt azért írom, mert Alexander- technika tanár vagyok. Még nem tanítottam vak, vagy súlyosan látássérült embert, de fantáziát látok benne. Használhatónak tartom az un. Feldenkrais módszert is és a jógát is. A keleti lassú mozgásformák is megtaníthatók számukra, azt gondolom. Tudom, hogy vannak számukra kidolgozott dinamikusabb csoportos mozgások is, biztosan azok is jók.

22. Ön szerint van-e értelme, hogy egy vak ember utazzon, kiránduljon?



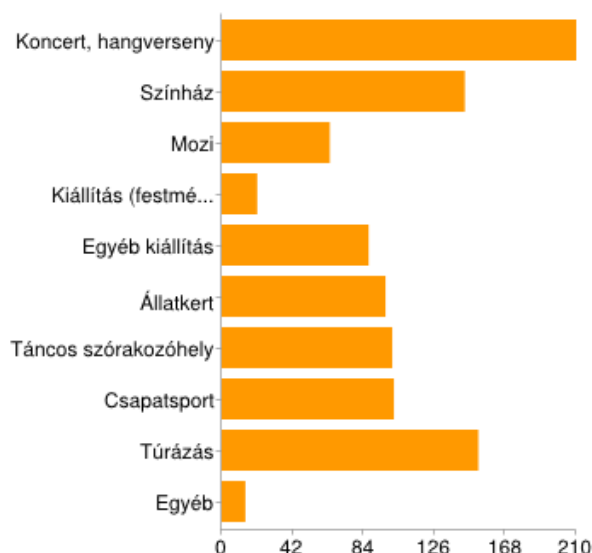
Igen	210	100%
Nem látom értelmét	0	0%

23. Ön szerint milyen élményt jelenthet az utazás egy vak ember számára? (több válasz is megjelölhető)



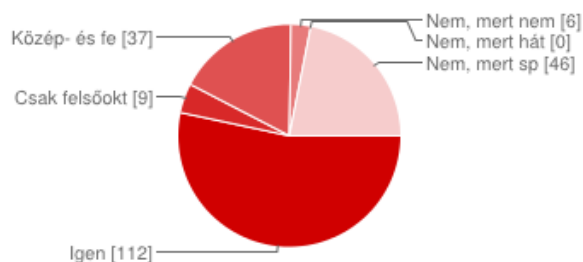
Kiszakadás a megszokott környezetből	180	86%
Az "úton levés" élménye (autózás, buszozás, vonatozás, repülés, hajózás)	155	74%
Illatok	183	87%
Hangok	189	90%
Találkozás ismeretlen emberekkel	171	81%
Találkozás ismeretlen kultúrákkal	146	70%
Nem látom értelmét	0	0%
Egyéb	21	10%

24. Jelölje be az alábbiak közül azokat a tevékenységeket, amelyek élményt nyújtanak egy vak ember számára! (több válasz is megjelölhető)



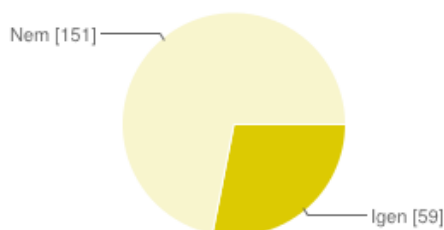
Koncert, hangverseny	210	100%
Színház	144	69%
Mozi	64	30%
Kiállítás (festmény, fotó)	21	10%
Egyéb kiállítás	87	41%
Állatkert	97	46%
Táncos szórakozóhely	101	48%
Csapatsport	102	49%
Túrázás	152	72%
Egyéb	14	7%

25. Ön szerint a látássérült együtt tanuljon-e látókkal?



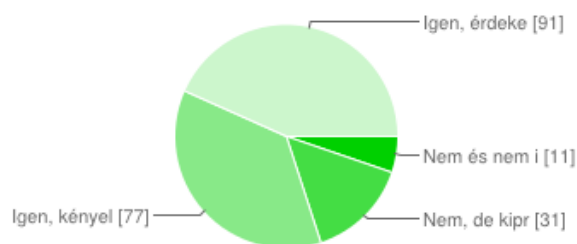
Igen	112	53%
Csak felsőoktatásban	9	4%
Közép- és felsőoktatásban	37	18%
Nem, mert nem tud lépést tartani	6	3%
Nem, mert hátráltatja látó társait	0	0%
Nem, mert speciális szakembert és eszközöket igényel	46	22%

26. Járt-e már látók számára készült, a vakok életét bemutató (pl. láthatatlan, tapintható) kiállításon?



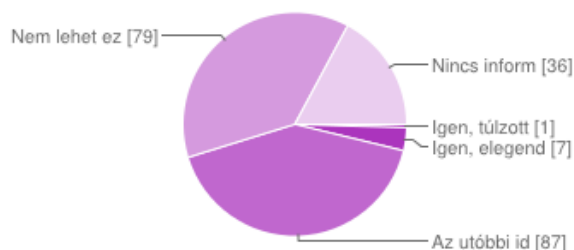
Igen	59	28%
Nem	151	72%

27. Került-e már olyan helyzetbe (direkt, vagy véletlenül), hogy vak ember módjára sötétben kellett tájékozódnia, vagy valamit megkeresnie?



Nem és nem is szeretném	11	5%
Nem, de kipróbálnám	31	15%
Igen, kényelmetlen volt	77	37%
Igen, érdekes tapasztalat volt	91	43%

28. Ön szerint elég szó esik-e a médiában a sérültekről?



Igen, túlzottan is	1	0%
Igen, elegendő	7	3%
Az utóbbi időben egyre több	87	41%
Nem lehet ezzel a témával eleget foglalkozni	79	38%

29. Ha lenne lehetősége beszélgetni egy látássérülttel, milyen kérdéseket tenne fel?

- Mikor vesztette el a látását? Hogyan működik, milyen jellegzetességei vannak a vakok metakommunikációjának? Szereti-e a zenét, s milyen: komoly-, vagy könnyűzenét? A hallás, a szaglás és a többi érzékszerv mennyire tudja helyettesíteni a látást? Milyen illatokat szeret?
- Valóban érzed azt, hogy milyen ember közelít feléd? Minden helyzetben fel tudod mérni a lehetőségeidet? Mire vágysz a legjobban?
- Bármit, amit egyébként szoktam.
- Mi a legnehezebben megoldható dolog az életében? Mi megy a legkönnyebben egyedül is? Vállalná-e a szemműtétet, ha lehetősége lenne a gyógyulásra? Hogyan tájékozódik az utcán?
- Mi a legfőbb vágya?
- Ugyan azokat, mint egy másik embernek.
- Szokott moziba vagy színházba járni? Ha igen, akkor milyen élményt nyújt?
- Valószínűleg nem mernék rákérdezni arra, ami valójában érdekel, nehogy megbántsam. Szóval általános témákról beszélnek.
- Hogyan zajlik egy átlagos napja? Hogyan boldogulnak azok a látássérültek, akinek nincs segítségük? Mi jelenti számára a legnagyobb élményt, örömet? Mi az, ami leginkább elszomorítja? Mit szeretne, hogyan viszonyuljanak hozzá az emberek? Nagyobb odafigyeléssel, megkülönböztetett figyelemmel vagy inkább csak úgy, ahogy nem látássérült társaikhoz?
- Mit tart szépnek? Mit tapasztalt, mennyire megbízhatóak az érzékszervei? A metakommunikáció érzékelésének a hiányában foghatóak-e számára valamilyen csatornán keresztül ezek a másodlagos jelzések? Mennyire jó emberismerő? Érzi-e magát kiszolgáltatottnak? Mit tapasztal gyakrabban: elfogadást vagy elutasítást?
- Mivel foglalkozik? Sikerül-e a mindennapokban azzal foglalkozni, amit szeret / ami érdekli? - Hogyan közlekedik? Tanulta-e ezt? - Vakvezető kutyával könnyebb-e, illetve ha lenne lehetősége megtanulni hangok és illatok alapján járni-kelni gyalogosan, megpróbálná-e? - Hogyan érzékeli a világot, mit érez milyen az hangokkal / illatokkal / érintéssel érzékelve?
- Mit jelent számára egy színházi előadás, egy mozi, egy kiállítás, egy kirándulás, egy jó beszélgetés? Hogyan választja ki reggel a ruháit? Vajon az önértékelése magasabb, mint a látóké - merthogy nincs szüksége másik véleményére, nem tudja összehasonlítani a kinézetét másokkal. Az emberek segítségére számíthat, amikor közlekedik? Jobb a memóriája és a hallása, mint a látóknak?
- Biztos, hogy az érdekelne, hogy miként élnek meg olyan élményeket, ahol egy látónak egyértelmű a látvány, ők pedig csak "érzik" ezt. Pl. színház, utazás, jó csajok.
- Mit gondol a színekről, valamint a szépségről?
- Hétköznapi problémáira milyen praktikákat fejlesztett ki?

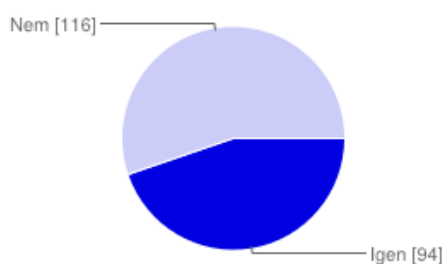
- Miben tudok segíteni? Igazából nem a szemünkkel, hanem az agyunkkal látunk. Így leírások, elbeszélések alapján képeket képez a nem látók agya is. Érdekelne, hogy ő milyennek látja a dolgokat.
- Valóban erősebbek-e a nem látáshoz kapcsolódó érzékszervei pl. tapintás, hallás? Mi alapján tájékozódik ismeretlen helyen?
- Hogyan tud a mindennapi dolgokkal megbirkózni? (öltözködés, mosakodás, háztartási munkák)
- Melyik a kedvenc filmje / könyve, mit gondol a világról, ugyanolyanokat, mint a tökéletesen látóknak.
- Elsőként a látássérültségi fokot tisztáznám, majd ezt követően életvitellel kapcsolatos kérdéseket tennék fel.
- Sok-sok kérdésem lenne, és őszintén remélem, hogy egyszer megadatik az alkalom, hogy választ is kapjak rájuk - úgy gondolom, sokat tanulhatnánk látássérült testvéreinktől. Nagyon érdekelne például, hogy ők hogyan látják a világot. Vajon ők jobban látnak a szívükkel, mint mi, akik nézünk, de oly sokszor nem látunk!?
- Zavarban lennék. Beszélgetnék vele zenéről, irodalomról, tudományról, politikáról, kirándulásról és mindenről, ami őt is érdekli. A látássérültségéről csak akkor, ha ő kezdeményezné, vagy ha bizalmas viszonyba kerülnénk, és nem bántanám meg vele.
- A családban sem beszélgetünk másként a látássérültséggel, mint a többiekkel, ugyanazok a dolgok kerülnek szóba, hiszen tájékozott a világ dolgairól. A számára fontos dolgokról nyitottan beszél, legyenek azok akár gondok is és megbeszéljük, mint bárki mással.
- Könnyű-e látássérültként élnie? Vannak-e hiányosságai, amiben nem teljes az élete? Vannak-e veszély-zónái?
- Ugyanazokat, amiket egy látó embernek.
- A mindennapi életéről kérdeznék. Pl. egyedül él-e vagy a családjával, hogyan tudja ellátni magát akár csak a lakásban; hogyan közlekedik egy fehérbot segítségével az utcán, ha esetleg eltévedne mennyire segítőkészek vele az emberek, szeretne-e vakvezető kutyát, hogyan talál társat magának egy látássérült?
- Hogyan fogadtatta el a környezetével a sérülését?
- Mit szeretne fejleszteni magában? Mi a kedvenc zenéje, étele, itala? Mi az erőssége? Mi a gyengesége? Min szeretne változtatni?
- Hogyan lehet egyik érzékszervvel a másikat "helyettesíteni"?
- Mi az, ami erőt ad neki? Mi az amit sajnál és mi az, amiért jobb? Neki mi a tapasztalata a látókkal?
- Semmi különös :) Azt hiszem, ugyanúgy beszélgetnék, mint bárkivel. Én arra vagyok kíváncsi, hogy milyen ember, milyen személyiség, ugyanúgy, mint bárki más esetében. Ha kifejezetten a látássérültségével kapcsolatban kellene kérdeznem, akkor azt kérdezném meg, hogy mik lennének azok a gondolatok, kérések, ötletek, érzések, amiket szeretne eljuttatni minden látó emberhez annak érdekében, hogy az ő mindennapjai a lehető legkönnyebbek és legkényelmesebbek legyenek? Mik azok a dolgok, amiket szeretne a világba kiabálni, hogy mindenki meghallja?

- Mit "néz" meg először egy másik emberen, amikor először találkozik valakivel? Milyen benyomások alapján alakít ki belső képet az emberekről?
- Milyen tapasztalatai vannak a látókkal való kapcsolataiban? Könnyebb-e az élete a fejlesztéseknek köszönhetően, mint 5 évvel ezelőtt? Mi az, amiben úgy érzi, leginkább hiányt szenved?
- Nem érzi furcsának, ha segítséget kell kérnie? Megbízik az emberekben? Nem fél ettől a bizalomtól?
- Egyedül él vagy van segítője? Mióta látássérült, ha korábban látott, vannak-e még emlékei és azokat tudja-e hasznosítani? Mik a tapasztalatai a nem sérült emberekkel kapcsolatban? Tud-e velük kapcsolatot teremteni? Kezdeményezett-e már vele kapcsolatot látó ember? Hogyan, milyen módszerrel tanul, szerez információt?
- Miután a látók a külvilág információinak 80 %-át a látással szerzik meg, a látássérülteknél mely érzékelések nyújtanak a legtöbb információt a külvilágról? - hogyan telik egy látássérült napja? - mi alapján ítélik meg, hogy ki szimpatikus, s ki nem? - mi okoz a legnagyobb örömet? - a mindennapi életben melyek azok a gátak, buktatók, melyek a legtöbb problémát jelentik? - milyen foglalkozást szeretnének felnőtt korukban végezni? - milyen elképzelésük van a gyermek vállalásról, párkapcsolatról? - milyen a zene szerepe az életükben?
- Honnan tudja, hogy milyen szín a piros? Hogy éli meg? Mivel helyettesíti ezt az érzékszervét?
- Szinte kizárólag olyan látássérültekkel találkoztam eddig, akik nagyon mosolygósak és pozitívak voltak. Leginkább azt kérdeztem tőlük, hogy nehéz-e megélni a sérülésüket. Azt válaszolták, hogy nem, sokkal nehezebb némely emberek hozzáállását megélni.
- Teljesnek érzi-e így az életét, mennyire tud beilleszkedni a látók közé, elfogadják-e mások, segítenek-e az emberek, ha kell, igényli-e mások segítségét, milyennek "látja" a világot, hisz-e Istenben, ő hogyan tud segíteni másoknak, könnyű vagy nehéz párt találni, egyáltalán ismerkedni, szeret-e olvasni és mit?
- Inkább öt beszéltetném a megélt világáról, az érzelmeiről, emberi kapcsolatairól, a mindennapjairól, zenéről... a paletta végtelen!
- Hogyan tudja ellátni magát, hogyan képzel el egy szép tájat, mivel (hogyan) helyettesíti a látást?
- Hogy válogatja össze a ruháit, hogy ne úgy nézzen ki, mint egy ágrólszakadt? Hogy kerül el, hogy átverjék?
- Hogyan érti meg a színek fogalmát?
- Mik azok a dolgok, amelyek véleménye szerint ugyanolyan élményt nyújtanak neki, mint egy látó embernek?
- Az alapvető mindennapi életére lennék kíváncsi, mert ami nekünk látóknak természetes, számukra nem annyira egyszerű. Ezt mi látók nem is tudjuk igazán felfogni.
- Mennyire veszi tolakodásnak vagy szívesen, ha az emberek felajánlják a segítségüket hétköznapi helyzetekben (én ezért is közeledek nehezen a látássérültekhez, mert attól tartok, hogy sértésnek vagy "lesajnálásnak" venné, ha segítőt szándékkal közelednék)

Hogy tudja ellátni a háztartást, pl hogyan főz? - Lenne-e kedve diplomázni/családot alapítani/gyermeket vállalni? - Tapasztalt-e támogatást/megkülönböztetést, ha látókkal tanult?

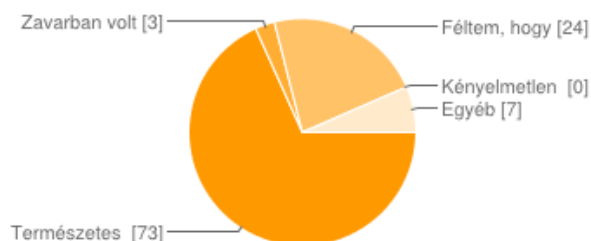
- Megmondom őszintén, kicsit szégyenlős lennék, mert hát ismeretlenül mit is kérdezhetnék, más lenne, ha ismerném már régebből.
- Felkészülést igényelne egy ilyen találkozás.
- Ő maga miket változtatna meg, hogy az élete még könnyebb legyen! Mi a véleménye, tapasztalata a látó társaikról? Mi a tapasztalatuk, hogyan viselkednek velük a társadalmunkban élők? Mi az a mondat, ami minden érdekes szituációban jól jöhet, oldja a hangulatot?
- Hitéről, életéről, miben segíthetek?
- Mit szeret csinálni a szabadidejében? Sportol-e, ha igen, mit? Az emberek mennyire sajnálják, és ez rá hogyan hat?
- Milyen az ő világa, mivel érzékel, mi ad neki biztonságot, milyen a belső látása?
- Becsuknám (vagy bekötném) a szememet és próbálnám azt tenni, amit Ő tesz, onnantól kezdve rengeteg beszélgetni való téma előjönne.

30. Kért-e már Öntől segítséget látássérült személy?



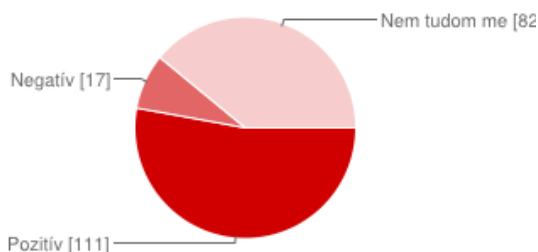
Igen	94	45%
Nem	116	55%

31. Ha igen, hogyan viszonyult hozzá?



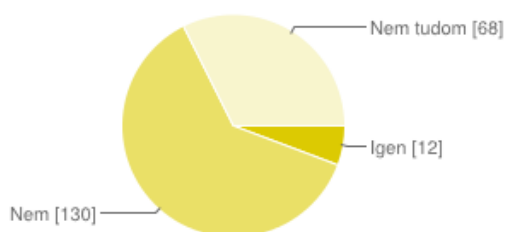
Természetes volt számomra	73	35%
Zavarban voltam	3	1%
Féltem, hogy rosszul segíték	24	11%
Kényelmetlen volt számomra	0	0%

32. Ön szerint általában pozitív vagy negatív a hozzáállás a látássérültekhez?



Pozitív	111	53%
Negatív	17	8%
Nem tudom megítélni	82	39%

33. Ön szerint elég segítséget kapnak a társadalomtól a sérült emberek?



Igen	12	6%
Nem	130	62%

34. Milyen további javaslata van a sérültek támogatására (társadalom részéről/ egyének részéről)?

- Minden látássérült képességeinek, végzettségének megfelelő, hosszútávon is biztosított munkalehetőség biztosítása. Az egyének részéről nagyobb odafigyelés, előzetes nyitottság. Az oktatás részeként szerepeljen a bármilyen fogyatékkal élő emberekkel való bánásmód elsajátíttatása.
- Munkalehetőségek biztosítása, akadálymentesítés.
- Egy intézményre, ahol ők jól érzik magukat.
- A közös szórakozás frontján szerintem volna még mit erősíteni. Habár hivatalos helyeken is rendkívül ritkán találkozom látássérült emberrel - pl. az egyetemen még sosem láttam ilyen embert.
- További anyagi és erkölcsi támogatás, hogy az életük könnyebb legyen. Az emberek részéről nyitott szívet, közvetlenséget, segítőkészséget.
- Mivel még kiskorú vagyok, nem igazán tudom.
- Legyünk sokkal nyitottabbak hozzájuk, közeledjünk feléjük. Ne éreztessük, hogy ők sokkal különbözőbbek, mint mi.
- Szerintem minél több önszerveződő, civil csoportra lenne szükség, amely kapcsolatot, támogatást jelent, megment az elszigetelődéstől.

- Egyfajta "gyám" rendszer, vagyis minden sérült személy (akár van segítő rokona, akár nincs) számára legyen kijelölve egy támogató személy, akihez fordulhat a problémáival, és aki segíteni tud neki a hétköznapi élet kihívásaiban, korhatártól függetlenül. Külön pénzbeli támogatás arra, hogy szakmát tanulhassanak/diplomát szerezhessenek a sérült emberek, nemcsak a sérült személyeknek, hanem az őket képzőknek is.
- Bizonyos életkorban minden gyermeknek találkoznia kellene sérült emberekkel, akiktől információt kaphatna a saját életükről. Minden 9-es diáknak legalább egyszer közmunka (szeretet szolgálat) keretében segítenie kellene sérült gyerekeknek. A felnőtteket is be kellene vonni a sérültek "ápolásába". Az állam a maximális anyagi támogatást kell, hogy adja a sérülteknek és gondozóiknak (hozzátartozóiknak).
- Az akadálymentesítésben minden intézménynél, és a Hivatali ügyintézésben élvezzenek elsőbbséget.
- Csak egy szót tudok ide írni: Figyelmesség! :)
- Minél több teret adni nekik mind a médiában, úgy a tv -ben, rádióban önálló műsorokat részükre, bevonva a látókat is természetesen. Oktatásban együtt is tanulni velük, sportokba bevonni Őket, és mindenképpen a többi ember számára ismertté tenni problémáikat, hogy ne jöjjenek zavarba, ha találkoznak velük.
- Társadalmi szempontból szerintem többet kell beszélni róla a közösségi médiákban, hogy legyen természetes a látássérült emberekkel a hétköznapi kommunikáció. Legyen természetes az, hogy nem vagyunk egyformák.
- Nagyobb személyes anyagi támogatás. Nagyobb támogatása azoknak a szervezeteknek, csoportoknak, akik ezeket segítik. Sajnos a mai kirekesztő társadalom egyre nagyobb teret kap, és már a gyerekeinknek is ez a természetes, ezért a fiatalok szociális érzékenységét kellene növelni.
- Szerintem nagyobb odafigyelésre és elfogadásra lenne szükség. Ez alapvetően a kisgyerekekben még megvan, de ahogy felnőnek, egyre inkább az önérdek kerül előtérbe a mai világban, és az emberek önzőbbek, közönyösebbek, rohanóak (minden mást kizárnak). Szerintem hasznos lenne iskolában valamilyen tanóra részeként a sérült emberekről való tanulás is, megtanulhatnák azt, hogy mit és hogyan ajánlhatunk fel segítségként számukra egy-egy élethelyzetben. (hogy ez automatikus válasz legyen a gyerekek számára, így mindenkinek az lesz, ha felnőtt)
- Iskolákba kellene meghívni sérült embereket, hogy közvetlen kapcsolatuk legyen a tanulóknak velük, tudjanak kötetlenül beszélgetni, kérdezni tőlük; esetleg iskolás csoport közösen elmehetne egy sérült csoporttal kirándulni, állatkertbe stb.
- Maximális odafigyelés úgy, hogy ne a sérült állapot legyen a középpontban, hanem az ember. A sérült ember nem ér kevesebbet, csak mások az értékei.
- Azt gondolom, sokkal közelebb kellene hozni egymáshoz a látó és nem látó embereket, hogy a látó se érezze úgy, hogy nem tud megfelelően viszonyulni a nem látókhoz bár nagyon szeretne. Nem tudjuk hitelesen a nem látóktól, hogy milyen magatartást találnának jónak úgy, hogy nem bántó a számukra pl. túlzó segítség.
- Szánjunk időt rájuk, ismerjük meg őket, ez a legnehezebb a mai világban.

- Inkluzív szemléletű oktatási rendszer kialakítása. Az így felnövekvő generáció már elfogadóbb lenne a társadalomban a sérültekkel szemben. Szerintem az elfogadásban az egyháznak is nagyobb szerepet kellene vállalnia és példát mutatnia.
- Önkéntes lehetőségként iskoláknál népszerűsíteni a vakok támogatását. Kulturális programokon, oktatásban kedvezmények biztosítása számukra. Közlekedésnél nagyobb támogatásra lenne szükség, például a közlekedési lámpák mindenütt hangosan jelezzék a váltást.
- Nyilván nagy segítség lenne a közlekedés könnyítése bármilyen formában, akár a vakvezető kutyák nagyobb számú kiképzésével és olcsóbbá tételével (államilag), meg az ún. akadálymentesítéssel és a szakemberek tudják, miket kellene még. Minden esetre több pénzt szánnék rá, bár nem tudom, mennyit költ rájuk az állam. Mindenki megérdemli, hogy elviselhető életet élhessen, ha maga is küzd a mindennapokban. A vakoknak legtöbbször speciális eszközökre van szükségük a tanuláshoz, ezért az alsó osztályokban külön tanár kell hozzájuk, de a szünetekben játszhatnak látó gyerekekkel. A látókat kellene inkább a vakok iskolájába vinni gyakrabban. Főiskolán, vagy egyetemen együtt tanulhatnak a látókkal, egyes esetekben persze ennek akadálya is van. Pl. nem látja a mérnöki eszközöket, vagy nem tud orvosi boncolást végezni stb. de zeneiskolában vagy bölcsészeten nem gondolok akadályra.
- Már óvodás korban egészséges gyerekek közé kell helyezni, hogy teljesen természetesen kezeljék kezdettől fogva, oda-vissza ezt az állapotot.
- Inkább megfordítanám a kérdést, a lényeg, hogy nekik mire lenne szükségük, mi lenne a segítség.
- Szakemberek képzése Több segítő szándékú ember Több speciális iskola részükre, illetve foglalkoztató munkahelyek. Legfontosabb, hogy segítsük a társadalomba történő beilleszkedésüket, hogy ne egy kirekesztett szegmensnek érezzék magukat Tudják eltartani magukat, így merjenek családot alapítani Legyen több szolgáltatás részükre, ahol közösséget alakíthatnak
- Társadalom: több speciális szakember-minden oktatási területen Több munkahelyi lehetőség szélesebb körű akadálymentesített környezet magasabb összegű anyagi támogatás Egyének: inkluzív szemlélet.
- Akadálymentesítés mindenhol (ne csak pályázati feltétel legyen, hanem akár működési). Több szervezett program a szórakozás területén, amit ők is tudnak élvezni, egy-egy fesztiválon neki is szóljon közvetlenül valami.
- A tapasztalataik átadására, átélésére kiállítások, bemutatók, hogy legyen saját élménye a nem sérülteknek is (a láthatatlan kiállításhoz hasonlóan, ami remek alkalom és ötlet!!!)
- Meg kell tanítani a gyerekekkel az iskolában, hogy toleránsak legyenek a sérültekkel, pl. etika, hittan, osztályfőnöki órákon.
- Valószínű, hogy ezt a kérdést azok az egyesületek, alapítványok és személyek tudják megfogalmazni, akiket napi szinten érint a sérültek problémái. A számítógépet és az internetet pl. mindenki számára elérhetővé kellene tenni. De úgy tudom, hogy még az akadálymentesítéssel kapcsolatban is rengeteg tennivaló van.
- Nagyon fontosnak tartom, hogy a társadalom minél több tagja pozitív irányba fejlődjön a sérült emberekhez való hozzáállásban.

- Óvodákban, iskolákban tájékoztató előadást tarthatna egy látássérült ember, akár a vakvezető kutyájával (ha van neki) és mesélhetne arról, hogy milyen az élete sérülten. Így a gyerekek egész korán megtapasztalhatnák, hogy vannak ilyen emberek is, akik mások, mint ők és mégis teljes életet élnek és boldogok. És ha találkoznak egy "fehérbotos" vagy vakvezető kutyás emberrel, akkor az természetes lesz számukra és segíteni is könnyebben mernek majd ha szükség lenne rá. :-)
- A látássérültek javaslatait venném figyelembe elsősorban.
- Legyen több integrált iskola. Az a látó gyerekeknek is jót tenne.
- Sajnos nem ismerem a sérültek civil és társadalmi háttérét eléggé, kicsit elzárva érzem a sérülteket a társadalomtól, "idegen" a kapcsolat. Talán, ha azt éreznénk, hogy természetesen tudna ez működni, az lenne a jó.
- Látókkal közös programok szervezése. Az egyének részéről sok figyelmet.
- Sokkal természetesebbé kell tenni az emberek számára, hogy nem vagyunk egyformák. Senki nem rosszabb, vagy jobb, csak más. Rengeteget kell erről beszélni a gyerekekkel, hogy mire felnőnek, természetessé váljon a másság tisztelete, elfogadása. És persze a felnőttekkel is, mert ők nevelik a gyerekeket...
- Látássérültek Ki Mit Tud -jainak szervezése, csoportos megjelenés különböző rendezvényeken, munkahely teremtés.
- Ugyan azt írtam, hogy külön iskolában kellene tanulniuk. Ezt fent is tartom az eszközök és a speciális tanár miatt. Jó lenne azonban, ha ezen osztályoknak lennének "látó" testvérosztályai, akikkel közös kirándulást, sportfoglalkozást, vagy csak beszélgetést tartanának, annak érdekében, hogy a látó és látássérültek meg tudják osztani a problémáikat, kérdéseiket és ne legyen felnőttként "furcsa" egy látássérülttel találkozni, együtt dolgozni.
- Több vakvezető kutya kiképzését, és az egyszerűbb hozzájutás lehetőségét.
- Szerintem több olyan esemény lehetne, amin közelebbi kapcsolatba kerülhetek velük. Lehet, hogy van ilyen, de én még nem hallottam róla. A segítség nyújtás könnyebb lenne, ha tudnám, hogy hogyan kellene. Általában nem merem megérinteni Őket, nehogy tolakodásnak vegye. Ha mégis, mert volt olyan, hogy tartotta a szabad kezét, akkor szívesen megkaroltam és átsegítettem az úton.
- Megismertetni a sérültek mindennapjait a társadalommal. A segítség módjának megismertetése a sérültek részéről.
- A látó emberek és a látássérültek is nyitottabbak, befogadóbbak kellene, hogy legyenek egymással szemben. Sokszor mi látók nem tudjuk, hogy hogy közeledjünk egy nem látó társunkhoz. Sem megsérteni, sem tolakodni nem akarunk, de szívesen kapcsolatot teremtenénk. Úgy érezzük, hogy ha közeledünk, akkor azt hiszik, hogy szánalomból tesszük. Pedig igazából ismerkedni akarunk, és nem mellékes az sem, hogy kíváncsiak vagyunk. Egy látássérült sokkal jobb hallással, szaglással, stb. van megáldva. Szerintem ők minket sajnálhatnak, hogy ezen a területen miről maradunk le. Pont ezért hiányolom a kapcsolatot, mert egymásnak sok mondanivalónk lehetne.
- Ezen a téren is érezhető a változás, talán pozitívabb a megítélésük, de még több empátiára lenne szükség, úgy gondolom!

- Az életüket megkönnyítő berendezések eszközök, technológiák támogatása, adókedvezmények nagymértékű igénybevétele, távmunka támogatása, stb.
- A társadalom jelentősebb része normális életet képes élni, felfoghatatlan, hogy mit érez egy látássérült ember. Teljes "értékű" emberként kell kezelni őket. Olyan feladatokat kell adni nekik, amit kisebb erőfeszítéssel gond nélkül meg tud oldani. A munkáltatók nem szívesen alkalmaznak mozgáskorlátozott illetve sérült embert. Talán ha a költségvetési rendszer valamilyen módon ösztönözné a vállalkozásokat ilyen emberek foglalkoztatására.
- Egy üzletben lehetne egy-egy segítő, aki végigkíséri.
- Több látó-, nem látó emberek számára rendszeresíteni, klubokat, összejöveteleket. Jelentős kedvezményt adni színházba, zenei eseményekre, író olvasó találkozókra stb.
- Szerintem az egyének megadják a tőlük telhető támogatást, a társadalom részéről viszont sokkal többet kéne nyújtani. Például sokkal több munkahely biztosításával. Szociális segítség támogatásával egyedi igények alapján.
- Az iskolában (már alsóban is) tartanék több olyan órát, amelyen a gyerekek kipróbálhatnák, milyen érzés, ha nem látnak, nem hallanak, ha kerekesszékekhez vannak kötve, aztán megbeszelnénk ezeket a tapasztalatokat. Föl kell szítani az empátiát és a szolidaritás érzését, hogy soha ne gúnyolódjanak az ilyen helyzetben lévő embertársaikkal. Az is jó lenne, ha vak, siket, kerekesszékes felnőtt vállalna beszélgetést ezeken az órákon.